

10. Tiistaina 20 päivänä helmikuuta 1990

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely:

1) Ehdotukset laiksi vuodelta 1990 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista ja veroprosenteista annetun lain 5 §:n muuttamisesta sekä laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta 367

Hallituksen esitys n:o 256/1989 vp.
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 3

2) Ehdotukset laiksi indeksiehdon käytöstä vuosia 1990 ja 1991 koskevis-
sa työ-, virka- ja toimiehtosopimuksis-
sa annetun lain 2 §:n muuttamisesta .. 382

Hallituksen esitys n:o 257/1989 vp.
Lakialoite n:o 2
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 4

3) Ehdotus laiksi vuodelta 1990 suori-
tettavasta korotuksesta vakuutetun
kansaneläkevakuutusmaksuun ja työn-
antajan sairausvakuutusmaksuun anne-
tun lain kumoamisesta ,,

Hallituksen esitys n:o 259/1989 vp.
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 5

4) Ehdotukset laiksi väestönsuojelu-
lain muuttamisesta ,,

Hallituksen esitys n:o 23/1989 vp.
Lakialoite n:o 21/1989 vp.

Toivomusaloite n:o 1282/1987 vp.
Puolustusasiainvaliokunnan mietintö
n:o 3/1989 vp.
Suuren valiokunnan mietinnöt n:ot 1 ja
222/1989 vp.

Siv.

5) Ehdotukset laeiksi rikosoikeudel-
lisista toimenpiteistä luopumista koske-
vien säännösten uudistamisesta 393

Hallituksen esitys n:o 79/1989 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 17/1989
vp.
Suuren valiokunnan mietintö n:o 2

Ainoa käsittely:

6) Asetus 15 päivältä joulukuuta
1989 väestörekisterikeskuksen eräiden
virkojen lakkauttamisesta ja perustami-
sesta 394

Mainittu asetus (A n:o 36/1989 vp.)
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö
n:o 1

Esitellään:

7) Hallituksen esitys n:o 248/1989
vp. valmiuslaiksi ja eräksi siihen liitty-
viksi laeiksi ,,

8) Hallituksen esitys n:o 249/1989
vp. puolustustilalaiksi 403

9) Hallituksen esitys n:o 3 laiksi
kansanedustajain vaaleista annetun lain
1 §:n muuttamisesta ,,

10) Ed. Anttilan ym. lakialoite n:o 3
laiksi kansanedustajain vaaleista anne-
tun lain 1 ja 4 §:n muuttamisesta 409

Siv.

Siv.

Pöydällepanoa varten esitellään:

11) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 3 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu asetus valtiovarainministeriön hallinnonalan eräistä virkajärjestelyistä (A n:o 37/1989 vp.) 409

12) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 4 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu asetus valtioneuvoston kanslian eräistä virkajärjestelyistä (A n:o 40/1989 vp.) ”

13) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 3 hallituksen esityksestä evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijoiden kokonaispalkkausjärjestelmää koskevaksi lainsäädännöksi (HE n:o 229/1989 vp.) ”

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olander.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Ahde, E. Aho, Andersson, Bärlund, Donner, Halonen, Hietala, Ikkala, Jaakonsaari, Jokinen, Juhantalo, Jääskeläinen, Kemppainen, Kääriäinen, Melin, Nyman, Pekkarinen, Pelttari, Rinne, Rusanen, Saari, Sasi, Särkijärvi, Turunen, Vihriälä ja Väyrynen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Pelttari sekä yksityisasioiden takia edustajat Juhantalo, Jääskeläinen, Melin, Rinne ja Saari, tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Särkijärvi, tämän kuun 23 päivään virkatehtävien takia edustajat Halonen, Hietala, Jokinen, Nyman, Turunen ja Vihriälä sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Ahde, Andersson, Bärlund ja Kääriäinen.

Uusia hallituksen esityksiä

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvaan helmikuun 16 päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 9 ja 11, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuna, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 659, 661, 667, 668, 671 ja 672, kaikki vuoden 1989 valtiopäiviltä. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Suomen Pankin tilintarkastajien valitseminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että eduskunta päättäisi antaa eduskunnan valitsijamiesten tehtäväksi toimittaa valtiopäiväjärjestyksen 83 §:n 5 momentin mukaisesti Suomen Pankin viiden tilintarkastajan ja näiden viiden varamiehen vaalin vuotta 1990 varten.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään.

Suuren valiokunnan täydennys

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että vaalisäännön 18 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan tulee suuren valiokunnan jäseneksi valtioneuvoston jäseneksi 1 päivästä maaliskuuta 1990 lukien nimetyn ed. Härmäläisen tilalle ed. Pohjola.

Valtiovarainvaliokunnan ja pankkivaliokunnan täydennysvaalien toimittaminen

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että valtioneuvoston jäseneksi 1

päivästä maaliskuuta 1990 lukien nimitetyn ed. Hämmäläisen sijaan on valittava uusi jäsen valtiovarainvaliokuntaan ja pankkivaliokuntaan.

Ilmoitetaan, että valtiovarainvaliokunnan ja pankkivaliokunnan täydennysvaalit toimitetaan perjantaina, tulevan maaliskuun 3 päivänä pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaaleja varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskustansliaan viimeistään mainittuna perjantaina kello 10.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Riihijärvi: Arvoisa puhemies! Suuri valiokunta kokoontuu huomenna kello 13.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laiksi vuodelta 1990 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista ja veroprosenteista annetun lain 5 §:n muuttamisesta sekä laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 256/1989 vp.

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 1

Suuren valiokunnan mietintö n:o 3

Ensimmäinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta, minkä jälkeen päätetään lakiehdotuksista.

Toisessa käsittelyssä päätetty ensimmäinen lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Koska toisessa käsittelyssä päätetty toinen lakiehdotus osittain koskee lisättyä veroa, joka on tarkoitettu kannettavaksi yhtä vuotta pitemmältä ajalta, on lakiehdotus valtiopäiväjärjestyksen 68 §:n 1 momentin mukaan hyväksytty, jos sitä kolmannessa käsittelyssä on kannattanut vähintään 2/3 annetuista äänistä. Muussa tapauksessa lakiehdotus on rauennut ja asia on palautettava valtiovarainvaliokuntaan mainitun pykälän 2 momentissa säädettyssä tarkoituksessa.

Menettelytapa hyväksytään.

Ensimmäinen varapuhemies: Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2) ja 3) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Elo: Arvoisa rouva puhemies! Viime aikoina eduskunnassa ja eduskunnan ulkopuolella on paljon keskusteltu eduskunnan arvovallasta, politiikan uskottavuudesta ja poliitikkojen arvostuksesta. Erityisesti on tullut esille myös opposition rooli. Kaikki ovat yksimielisiä siitä, että opposition tehtävänä on löytää puutteita hallituksen toiminnasta ja toisaalta tuoda esille vaihtoehtoja hallituksen politiikalle, niin että kansalaiset voivat näitä sitten punnita. Jos kuitenkin seuraa suomalaisen opposition roolia, ei voi päätyä muuhun johtopäätökseen kuin siihen, että Suomen oppositio on katsonut päätehtäväkseen lähinnä väännellä ja vääristellä hallituksen esityksiä tuomatta kovinkaan selvästi esille omia vaihtoehtojaan.

Tässä yhteydessä haluan aivan lyhyesti todeta mm. sen, että viime viikonvaihteen puheissa toisaalta keskustan puoluesihteerin Seppo Kääriäinen oli todennut, että ”poliittista valtaa, jopa ylivaltaa käyntelee alle neljänneksen kannatuksen turvin sosialidemokraattinen puolue”. Sen valta on Kääriäisen mukaan paisunut erityisesti kahtena viime vuotena kokoomuksen lälläroidessä hallituksessa.

Samassa viikonvaihteessa Esko-Juhani Tennilä käytti puheenvuoron, missä hän totesi, että hallituksessa puhuukin isännän äänellä kokoomus, ja sosialidemokraatit ovat ”yhä avuttomampina renkipoikina”. Tässä tietysti herää kysymys, mitä kansalaiset saavat irti tämän laatuudesta keskustelusta. Ei tässä ainakaan ole esitetty yhtään rakentavaa vaihtoehtoa sille, mitä hallitus on esimerkiksi tulo- ja veropolitiikasta esittänyt. Mielestäni opposition rooli on nimenomaan tuoda esille asiallista hallituksen esitysten arvostelua ja toisaalta vaihtoehtoja. (Ed. Virolainen: Älkää opettako oppositiota!)

Tässä yhteydessä haluaisin, rouva puhemies, lyhyesti käydä läpi sekä verouudistustamme että toisaalta tulopoliittista ratkaisua ja siihen liittyviä lakiesityksiä.

Uudessa Suomessa viime viikon keskiviikkona 14 päivänä helmikuuta oli finanssipro-

fessori Edward Anderssonin artikkeli, joka oli otsikoitu "Verouudistus on mainettaan parempi". Siinä Andersson aivan oikein lähtee siitä, että meillä yhteiskunnassa on aikamoinen uudistusvastaisuus tänä päivänä ja, kuten Andersson sanoo, jokainen vanha vero näyttää kansalaisen mielestä olevan hyvä, jokainen uusi vero taas huono. Andersson edelleen toteaa, että veronmaksajilla ei yleensä ole kykyä mieltää tuloverotuksen kokonaisuutta, vaan he takertuvat yksityiskohtiin. Näin minun mielestäni on käynyt tässäkin veropoliittisessa keskustelussa. Siten jonkin vähennyksen poistaminen on kansalaisille tärkeä kielteinen asia, mutta veroasteikoin alentamisen päinvastainen vaikutus on liian kaukainen asia mielletäväksi.

Mitä tulee verouudistuksen markkinointiin, siinä Andersson toteaa, että on tehty ilmeisiä psykologisia virheitä hallituksessa, ja siihen ehkä osaksi voi yhtyä. Mutta sehän ei sinänsä tee mitättömäksi hallituksen verouudistuksen päämääriä eikä toteutusta. Voidaan tietysti esittää kysymys, oliko psykologisesti oikein lähteä esimerkiksi luontoisetujen ja lounassetelien verottamisesta, jolla saatiin sadattuhannet kansalaiset vastustamaan verouudistusta. Toinen asia, josta voidaan myös keskustella, oli se, oliko oikein ajoitettu, että verokortit otettiin käyttöön juuri silloin, kun verouudistus aloitettiin. Nämä ovat psykologisia tekijöitä. Tänä päivänä ilmeisesti ihmiset ovat varsin tyytyväisiä, kun ovat saaneet verokorttinsa ja huomanneet, että veroprosentti on lähes kauttaaltaan ja kaikilla alentunut. (Ed. P. Lahtinen: Vuodesta 1987, niinkö?)

Tärkeää, rouva puhemies, on se, että tulovero on alentunut kaikilla tulotasoilla. Kaikki selvitykset osoittavat, että todella kaikilla tulotasoilla on tulovero alentunut. Tässä on tietysti yksilöllisiä eroja, jotka johtuvat luontoisetujen verottamisesta, tietysti vähennyksistä jne. Kuitenkin haluaisin tässä yhteydessä lainata myös pääministeri Harri Holkerin poliittista katsausta jossa hän toteaa, miten verohallitus on laskenut ihmisten hyötyn verouudistuksesta. Tämän selvityksen mukaan hieman yli 70 prosentilla palkansaajista on vuoden 1990 verokortin perusprosentti pienempi kuin vuotta aiemmin. Yli puolet palkansaajista, tarkkaan ottaen 58 prosenttia, selviää alle 30 prosentin ennakonpidätyksellä vuonna 1990 edellyt-

täen, että heidän tulonsa eivät nouse yli verokorttiin merkityn ansiorajan. Minusta tämä on varsin merkittävä saavutus. Eli tarkkaan ottaen 58 prosenttia suomalaisista selviää alle 30 prosentin tuloverolla.

Edelleenkin voidaan sanoa, että meidän marginaaliveroprosenttimme on merkittävästi alentunut. Kun verouudistus alkoi, meillä oli noin 1,4 miljoonaa suomalaista, jotka maksoivat 50 prosenttia tai enemmän marginaaliverona. Tänä vuonna heitä arvioidaan olevan noin puoli miljoonaa. Tässäkin on todella merkittävä saavutus.

Tässä yhteydessä haluaisin kuitenkin ottaa esille myös pari jo julkisuudessa ollutta tulevaa verotukseen liittyvää yksityiskohtaa eli miten ensi vuoden tuloveroasteikot muodostetaan. Tuntuu siltä, että ainakin sosialidemokraattisessa ryhmässä on kovasti henkilöitä, jotka ovat kanssani samaa mieltä siitä, että 4 prosentin alennus kaikissa tuloluokissa olisi liikaa suurituloisia suosiva. Uskon, että tämä on kysymys, josta hallituspuolueiden kesken täytyy todella neuvotella ja keskustella sekä ottaa huomioon se, että jo tähän asti verohelpotukset ovat suosineet entistä enemmän suurituloisia ihmisiä. Tässä yhteydessä haluaisin, että tämä tekijä otetaan huomioon, kun ensi vuoden veroasteikkoja valmistellaan.

Tässä yhteydessä voidaan todeta, että kun Demarissa oli kuukausi sitten artikkeli, missä vertailtiin 4 prosentin asteikkoalennuksen vaikutuksia eri tuloluokkiin, niin todettiin, että 200 000 markkaa tienaa-ville se merkisi noin 7 000 markan verohelpotuksia vuodessa, kun sen sijaan 100 000 markan tuloilla verohelpotus olisi noin 3 000 markkaa vuodessa. Olen sitä mieltä, että tämä on asia, jota täytyy tarkkaan harkita, ennen kuin tämän laatuksia muutoksia lähdetään veroasteikkoihin tekemään. Tässä yhteydessä haluan myös omana mielipiteenäni tuoda esille, että alinta valtionveron rajaa pitäisi voimakkaasti ensi vuoden verotuksessa nostaa ja käyttää siihen sitä varaa, mikä meillä budjetissa varmasti ensi vuonna on. Ei mielestäni olisi lainkaan talouspoliittisesti mahdotonta nostaa nykyisestä 3 200 markasta kuukaudessa alin valtionveron raja 5 000 markkaan.

Rouva puhemies! Haluan myös lyhyesti tarkastella sitä, mitä tulopoliittinen ratkaisu on antanut palkansaajille. Tässä yhteydessä erityisesti lainaan sosialidemokraattisen

eduskuntaryhmän talouspoliittista asiantuntijaa Sisko Seppää, joka aikaisemmin työskenteli SAK:ssa. Sisko Sepän selvityksen mukaan ne palkansaajat, jotka ovat tupossa nyt mukana ja vakauttivat syksyllä 1988, saavat tänä vuonna ansioihinsa lisää 7—8 prosenttia. Sepän mukaan terveydenhoitolalla ansionkehityksestä on tulossa vieläkin parempi, nousu hipoo 10 prosenttia. Palkansaajien keskuudessa on epäily, pystytäänkö tulopoliittiseen ratkaisuun sisältyvillä palkankorotuksilla turvaamaan tai jopa nostamaan reaaliensioiden taso tänä vuonna. On ihmetelty, miten maaliskuun ja lokakuun alussa tulevilla vähintään 0,7 prosentin palkojen korotuksilla päästään yli 2 prosentin käytettävissä olevan reaalitytulon nousuun. Näin siis Seppä kirjoittaa. Mutta on aivan selvää, että tuijottaminen pelkästään palkankorotuksiin on liian kapea tarkastelutapa silloin, kun puhutaan käytettävissä olevasta reaalitytulosta. Tämä on asia, jossa erityisesti oppositio on yrittänyt käyttää vääriä valheellisia aseita, on puhuttu 0,7 prosentin korotuksesta, kun korotukset käytännössä ovat siis 7—8 prosenttia.

Seppä on laskenut esimerkiksi teollisuusaloilla korotukset seuraavasti: uudet sopimuskorotukset 1 prosentti, palkkaperintö 2 prosenttia, palkkaliukuma 2 prosenttia, indeksikorotus 2,1 prosenttia, siis vuositasolla, indeksikorotus on 2,5 prosenttia maaliskuun alussa. Kun tämän lisäksi otetaan huomioon kaikki muut helpotukset ja lisäykset, esimerkiksi asumistuen ja lapsilisien korotukset ja tuloverotuksen aleneminen, on aivan selvää, että uusi valtiovarainministeri Matti Louekoski on aivan oikeassa siinä, kun hän haastattelussa totesi, että todennäköisesti tällä tulopoliittisella kaudella ylletään runsaasti yli sen 4,5 prosentin reaalitytulon nousun, mitä hallitus tulopoliittisessa ratkaisussa lupasi. (Ed. P. Lahtinen: Entäs kuntien veroäyrien hinnat ja maksut?)

Rouva puhemies! Näyttää tosiaan siltä, että tulopoliittinen ratkaisu on mainettaan paljon parempi, ja jos esimerkiksi luvut, joita täällä olen tänään esittänyt, ovat jotenkin vääriä, toivoisin, että ne voitaisiin opposition taholta myös korjata. Tässä yhteydessä haluan erityisesti korostaa sitä, että monia luontoisetuuksia, jotka viime vuonna olivat verolla, on sekä nostettu että myös saatettu verottomiksi. Muun muassa kokopäiväraha

nostettiin tupon mukaan 100 markasta 145 markkaan, ateriakorvaus on kokonaan veroton, edelleen matkakorvauksia on lisätty, ja eräänä pienenä yksityiskohtana, joka kuitenkin koskee kymmeniätuhansia palkansaajia, haluan tässä mainita, että sairauskassat saivat pari vuotta lisää aikaa sopeutua siihen, että niiden maksamat etuudet veronalaistuvat. Tämä oli monille, mm. paperityöntekijöille ja metallityöntekijöille, erittäin suuri ratkaisu, he pitivät sitä erittäin tärkeänä.

Mitä tulee tulopoliittikan tarpeellisuuteen ja tulevaisuuteen, niin viime viikon Helsingin Sanomissa oli Taloustieteissä varsin mielenkiintoinen artikkeli, jonka olivat kirjoittaneet valtiotieteen tohtori Jukka Pekkarinen ja filosofian tohtori Matti Pohjola, ja tämä oli Wider-instituutin rahoittama tutkimusprojekti. Sen mukaan keskitettyjen tulopoliittisten ratkaisujen tarve on ilmeinen, jos haluamme solidaarista palkkapoliittikkaa tässä yhteiskunnassa noudattaa. Tämä artikkeli, tutkimus, oli otsikoitu ”Keskitettyneen tulopoliittikan maissa pienimmät palkkaerot”, ja se alkoi näin: ”Keskitetty tulopoliittinen neuvottelujärjestelmämme on ollut kritiikin kohteena koko 20-vuotisen toimintansa ajan. Arvostelu on luonnollista ja voi pikemmin kuvastaa järjestelmän vahvuutta kuin sen heikkoutta, onhan kyse eturistiriidoista.”

Tutkijoiden mukaan tulopoliittikan mittareina on kaksi tekijää: työllisyys ja pienet palkkaerot. Kun sitten katsotaan, miten nämä ovat eri maissa toteutuneet, niin todetaan, että korkea työllisyys ja pienet palkkaerot ovat tunnusomaisia nimenomaan Pohjoismaille. Tämän tutkimuksen mukaan Oecd-maiden keskinäinen vertailu paljastaa, että korkea työllisyys ja pienet palkkaerot on pystytty yhdistämään parhaiten Pohjoismaissa, joissa järjestäytyminen ja palkkaneuvottelujen keskittyminen on pisimmällä. Hajautunein tulopoliittinen järjestelmä on Yhdysvalloissa, Kanadassa, Japanissa ja Sveitsissä, joissa palkoista sovitaan yritys- ja työpaikkatasolla. Keskitetynein järjestelmä on Itävallassa ja, kuten äsken totesin, Pohjoismaissa, ja näissä maissa on myös päästy kaikkein pisimmälle.

Täystyöllisyystavoitteen osalta tutkijat toteavat, että liittokohtaisten sopimusten maat ovat menestyneet paljon heikommin kuin ne, jotka ovat käyttäneet keskitettyjä tulopoliittisia ratkaisuja. Edelleen tutkijat jatkavat,

ettei keskitetty sopimustoimintakaan välttämättä johda täystyöllisyyteen ja samapalkkaisuuteen. Suurten palkkaerojensa vuoksi esimerkiksi Itävalta ei menesty vertailussa naapurimaitaan paremmin, vaikka sitä on pidetty usein korporatiivisen järjestelmän esimerkkimaana.

Tutkijat moittivat myös Suomen palkkaeroja, kun tuntuu siltä, että jopa SKDL:n piirissä on paljon henkeä, että palkkaeroja eri liittojen välillä pitäisi lisätä. Tätä me sosialidemokraatit emme ole olleet hyväksymässä. (Ed. Seppänen: Väärä tulkinta!) — Tulkinta voi olla väärä, mutta haluaisin, että se voitaisiin myös eduskunnan keskusteluissa osoittaa.

Rouva puhemies! Mitä tulee tulopoliitikan tulevaisuuteen, niin tuntuu siltä, että kuitenkin tämänhetkinen mielipide on sellainen, ettei niin keskitetty ratkaisu kuin tänä vuonna tehtiin, jossa hallitus oli todella vahvasti mukana ja myös tehtiin jo etukäteen lait, joilla ns. keppejä tarjottiin ammattiliitoille, välttämättä ole aina paras mahdollinen. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että seuraava tulopoliittinen ratkaisu voitaisiin hyvin tehdä liittokohtaisesti siten, että hallitus sitä omalla talous- ja veropolitiikallaan tukisi.

Lopuksi vielä, rouva puhemies, haluan todeta sen, että kun me poliitikot toivottavasti olemme mahdollisimman rehellisiä, voimme myöntää sen, että viime vuosien taloudellinen kehitys on Suomessa ollut kauttaaltaan positiivista. Siinä on joitakin kielteisiä tekijöitä, joihin olen aikaisemminkin täällä viitannut, mm. vaihtotaseen vajeen kasvu, joka pitää myös korot korkealla. Mutta kun esimerkiksi eilen ilmoitettiin, että meillä oli tammikuussa 22 000 työtöntä vähemmän kuin vuotta aikaisemmin, niin minusta tämä on erittäin merkittävä osoitus siitä, että hallituksen työllisyys- ja talouspolitiikka on periaatteiltaan onnistunut. Kun siihen lisää vielä bruttokansantuotteen 5 prosentin kasvun, niin olemme varmasti kaikki samaa mieltä siitä, että meidän taloutemme kokonaisuutena on paljon paremmassa kunnossa kuin monissa muissa maissa lännessä tai idässä. Ongelmia on, mutta varmasti ongelmat ovat sitä varten, että me pystymme ne yhdessä voittamaan. Toivottavasti oppositiokin tuo esille omia vaihtoehtojaan, kuten olen aikaisemmin toivonut. Rouva puhemies! Kun valtiovarainministeri Liikanen on läh-

dössä ja me olemme tulopoliittisia lakeja lopullisesti hyväksymässä, niin haluaisin omasta puolestani sanoa, että valtiovarainministeri Liikanen on onnistunut varsin hyvin tehtävässään. Jos käyttäisi yrityselämän termejä, niin hänen tuloksensa olisi hyvin tyydyttävä, ellei peräti hyvä. Sen sijaan opposition politiikasta antaisin korkeintaan välttävän ja toteaisin, että oppositio voisi hyvinkin hankkia tukiovetusta talouspolitiikassa.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kuunteli ed. Elon puheenvuoroa, sai sen käsityksen, että talouspolitiikasta vastaakin oppositio eikä hallitus. (Ed. Elo: Vaihtoehtoja, ed. Virolainen!) — Ei opposition tehtävänä ole vaihtoehtoja esittää, vaan opposition tehtävänä on osoittaa hallituksen politiikassa tekemät virheet. Niitä kyllä on ollut riittävästi, ed. Elo.

Te olette olleet pian kolme vuotta hallituksessa ja yritätte päästä irti niistä virheistä, joita olette tehneet, syyttämällä oppositiota. Emmehan me ole voineet vaikuttaa mihinkään teidän ratkaisuihinne. Ette te ole kysyneet, ja vaikka me olisimme jotakin sanooneet, niin te ette ole ottaneet niitä huomioon. Ei yksinomaan oppositio teidän politiikkaanne arvostele, vaan Suomen kansa, niin kuin mielipidetiedustelut osoittavat. Siitä on turha syyttää oppositiota. Hallitusryhmät osoittaisivat viisautensa, jos ne joskus menisivät itseensä ja kysyisivät itseltänsä, mitä virheitä hallitus on tehnyt, eivätkä yrittäisi tällaista lapsellista propagandaa meille kansanedustajille esittää, kuten ed. Elo. Me tunnemme nämä asiat.

Ed. Mäki-Hakola (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Elon puheenvuoro oli yleisesti ottaen hyvä. Haluan kuitenkin todeta, että jos hän olisi käyttänyt puheenvuoronsa tulosopimusta neuvoteltaessa ja todennut silloin, että korkein valtioveroasteikko ei saakaan pudota 39:ään, kuten hän äsken sanoi, olen täysin vakuuttunut siitä, että tulopoliittista ratkaisua ei olisi syntynyt. Minä jopa epäilen, että paperimiehet, jotka vetivät neuvottelusopimuksen viimeisen nyörin kireälle, tuskin olisivat lähteneet mukaan, jos tämä puhe olisi pidetty. (Min. Liikanen: Eivät he lähteneetkään mukaan!) Heidän puheenvuoroistaan kävi selkeästi ilmi, että

heillä oli nytkin jo tietty epäluulo tätä kohtaan. Ed. Elo, en suinkaan vastusta sitä. Päinvastoin toivon, että veroasteikkoja keskituloisilla alennetaan enemmän kuin 4 prosenttiyksikköä, mutta kyllä yleinen käsitys tupoa synnytettyä se, että 4 prosenttiyksikköä pudotetaan korkeimman marginaaliveroasteikon tasoa.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin kokoomuksen kuin sosialidemokraattienkin politiikassa, hallituksen politiikassa, on arvostelemisen sijaa. Me tietysti suuntaamme pääarvostelumme kokoomukseen, jonka politiikka ei ole pienituloisten eikä keskituloisten etujen mukaista. Mutta sosialidemokraattienkin linjasta löytyy paljon arvostelemisen sijaa.

Erityisesti haluan nostaa esille sairaskassojen aseman, jonka ed. Elo puheenvuorossaan mainitsi. Ei suinkaan ole tämän hallituksen eikä varsinkaan sen porvaripuolueiden ansiota, että tämä asia on korjattu. Kuka kantaa vastuun, että sairaskassoja aiottiin alkaa verottaa? Se on sosialidemokraattisen valtiovarainministeri Liikasen ajama asia. Työmaalla sosialidemokraatit ja kansandemokraattisen liikkeen jäsenet rinta rinnan yhdessä vastustivat tätä esitystä ja saivat nyt aikaan kahden vuoden jatkoajan, (Ed. Viro-lainen: Yksimielisesti, ja vielä keskustakin yhtyy siihen!) mutta se ei ole riittävä.

Toivon, että uusi valtiovarainministeri Louekoski ottaisi asian selvitettäväkseen perusteellisesti nimenomaan kansanterveydelliseltä kannalta. Sairaskassojen toiminta kansanterveydelliseltä kannalta on merkittävää. Toivomme, että tämä näkökohta ei unohdu, kun sairaskassojen avustuksia yritetään panna verolle.

Työttömyydestä vielä toteaisin, että Hämeen läänissä on tammikuun lopussa ollut 15 700 työtöntä. Mielestäni se on erittäin suuri määrä. Määrä on tietysti huomattavasti pienentynyt, mutta ei kannata unohtaa sitä, että meillä edelleen on yli 100 000 työtöntä.

Ed. Pokka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Elo äsken todisti, että suomalainen työmarkkinapolitiikka on mainettaan parempi, niin se varmasti pitää paikkansa. Mutta kun ed. Elo aika sääliäväällä tavalla yrittää hallituksen

huonon maineen syyttää opposition kannettavaksi, niin sen puheenvuoron ehkä jätän omaan arvoonsa. Totean kuitenkin, että jos työmarkkinajärjestöt ja yksityiset palkansaajat eivät tulopoliittista kokonaisratkaisua mielsuosiolla nielleet, niin vika on kyllä hallituksessa ja siinä tyyliässä, millä hallitus yritti keppipolitiikkaansa ajaa läpi. Hallituksen sosialidemokraatitahan saivat vastaansa työmarkkinakentällä omat.

Mitä tulee siihen, mitä Suomen työelämässä jatkossa pitäisi tehdä, niin totean, että kyllä palkkaerojen saaminen kuriin ja samapalkkaisuuden toteuttaminen on käsittääkseni 1990-luvun suurin kysymys. Siinä suhteessa varmasti eri osapuolten täytyy vakavasti pohtia, miten työmarkkinaratkaisuja ylipäänsä Suomessa voidaan tehdä. Minä nimittäin kuulun keskitettyjen ratkaisujen kannattajiin. Mutta käsittääkseni niitä täytyy pyrkiä tekemään uudelta pohjalta. En nimitäin luota, että solidaarisuutta liittokohtaisissa ratkaisuissa, joita edustaja puheensa loppupuolella kannatti, niin kauhean paljon löytyy.

Ed. Vähäkangas (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minusta kyllä ed. Elo ylitti itsensä tässä ylistyslaulussa tuposta ja verokohtelusta eri tuloluokissa. Minusta tätä olisi kannattanut ehkä mennä markkinoimaan työmaille, niin olisi nähty, minkälainen vastaanotto olisi tullut. Väärässä paikassa tämä puhe joka tapauksessa pidettiin, kun keskustellaan veroasteikoista ja -prosentteista. (Min. Liikanen: Veron alennuksista!) — Näistäkin voidaan keskustella, ja on vähintään kaksi totuutta tästä verouudistuksen edullisuudestakin. Taulukkoerot laskevat, se on tosiasia. Mutta teidän ylistykseenne verojen alentamisesta ei kerro sitä, kuinka paljon verot nousevat liikevaihtoveron korotuksen kautta.

Otetaan 2 000—3 000 markkaa ansaitseva ihminen. Hänen kaikki rahansa menevät liikevaihtoveron alaiseen kulutukseen. Ne, keille te olette antaneet, niin kuin ed. Elo sanoi, usean tuhannen markan verohyödyt, saavat niin suurta palkkaa jo muutoinkin, että siitä riittää jopa sijoitettavaksi rahaa muuall markkinoille. Siitä ei mene kuin osa liikevaihtoveron alaiseen kulutukseen.

Ei tässä asiassa kannata väittää, että tämä olisi muka kaikille hyvä. Kyllä tässä pitää

tunnustaa, että nämä veroasteikot eivät tee oikeutta pieni- ja keskituloisille. Kun liikevaihtoverorasite ja kunnallisveron nousu parissasadassa kunnassa ovat rasittamassa eniten näitä pienituloisia, niin ei tätä täällä kannata niin kamalasti kehua kuin ed. Elo teki. Voi kyllä todeta, että siinä huono omatunto nyt kolkuttelee puhumaan sellaisia, mihin ei usko itsekään.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo totesi, että kun hallitus aloitti työskentelynsä, niin Suomessa oli 1,4 miljoonaa ihmistä, jotka maksoivat yli 50 prosenttia tuloistaan veroa. Tällä hetkellä ed. Elo väitti tämän luvun olevan puoli miljoonaa. Tämä on aikamoinen harha siinä mielessä, että ei se yksinomaan ratkaise, mikä on veroprosentti, vaan ydinkysymys on se, miten laajasta tulopohjasta prosentti otetaan.

Tämän hallituksen verouudistuksen kohdalla voidaan todeta, että se on suuri silmälläkäännytömppe. Te olette nostaneet tuloveropohjaa 200 miljardista markasta 270 miljardiin markkaan, eli sitä pohjaa, josta vero otetaan, on nostettu 70 miljardilla. Käsitteäkseni se on 30 prosenttia. Ei kai ole mikään ihme, että voidaan vastaavasti veroprosenttia laskea, ja silti lopputuloksena valtiolle olette onnistuneet kasvattamaan verotuloja ja maksuja niin, että ne ovat kasvaneet 53 prosenttia viimeisen kolmen vuoden aikana.

Tässä mielessä todella toivoisin, että hallitusryhmät miettivät näitä asioita nimenomaan palkansaajien kannalta, koska jokin kertoo varmasti se, että tiedän aivan tarkkaan eräiden sosialidemokraattien mm. Metallin viimeisen liittovaltuuston kokouksen jälkeen vieneen jäsenkirjansa pois. Kootaan koolle valtuusto, joka selkeästi kertoo, mitä mieltä on tulopoliittisesta ratkaisusta, ja kuitenkin lähdetään sen taakse. Ei tällainen demokratia voi ammattiyhdistysliikkeessäkään toimia. Hallitus löytää itsestään ne syyt, miksi kansa ei ymmärrä verouudistusta ja miksi tupon syntyminen oli niin vaikeaa.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo puolusti hallituksen politiikkaa niin ansiokkaasti, että minusta tuntuu, että hän ei tiedä, että ministeri Liikasen paikka on jo täytetty. Ministeri

Liikasen paikalle tulee ministeri Louekoski. Ei ole avoinna valtiovarainministerin paikkaa, jota kannattaisi tuollaisilla puheilla ja puolusteluilla noin pontevasti ajaa.

Mitä tulee suoranaiseen virheeseen, minkä ed. Elo teki tässä puheenvuorossa, niin hän väitti ministeri Louekosken, tulevan valtiovarainministerin, sanoneen, että reaaliensiot nousevat 4,5 prosenttia. Tämä on se väärä väite, jonka sosialidemokraatit jatkuvasti tekevät. Ministeri Liikanen ei tee tätä virhettä. Ministeri Liikanen puhuu ostovoimasta, mutta hän ei myöskään korjaa, kun muut sanovat, että reaaliensiot nousevat. Nyt ed. Elo teki saman virheen, mitä sosialidemokraatit tekevät jatkuvasti erilaisissa tämän salin ulkopuolisissa tilaisuuksissa. He sanovat reaaliensioden nousevan 4,5 prosenttia. Ed. Elo, ei ole tuponeuvotteluissa sovittu, että reaaliensiot nousevat 4,5 prosenttia. On puhuttu ostovoimasta, ja se on aivan eri asia kuin reaaliensiot. Reaaliensiot eivät tule nousemaan kuin korkeintaan 1 tai 2 prosenttia vuodessa.

Minulla on seuraava varsinainen puheenvuoro, ja tulen siinä kyllä lukemaan näitä lehtiä, muitakin lehtiä kuin ne, mitä ed. Elo on lkenut. Muistuttaisin myös puheenjohtaja Paasion pyhän aikana lehdissä sanoneen, että pitäisi lisätä vähennyksiä, joita on tähän asti otettu pois palkansaajilta. Se on tapa tehdä verotusta oikeudenmukaisemmaksi. Aika mielenkiintoista, että sosialidemokraattisen puolueen puheenjohtaja vaatii vähennyksiä lisättäväksi juuri siinä vaiheessa, kun valtiovarainministeri Liikanen, joka on ottanut niitä vähennyksiä pois, on siirtymässä syrjään. Vaalit ovat sitä paitsi tulossa.

Ed. Kettunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On helppo yhtyä ed. Elon vaatimuksiin ja esityksiin, kun hän mainitsi, että pieni- ja keskituloisten verotusta on edelleen alennettava. On helppo myös yhtyä siihen, kun hän esitti, että valtionverosta vapaata tuloa olisi muistaakseni 5 000 markkaan kuukaudessa saakka oleva tulo. Hallitus ja hallituspuolueethan ovat viime vuosien aikana valtionverosta vapaata tuloa nostaneet, ja muistaakseni tältä vuodelta se on 38 000 markkaa. Tätä linjaa tulee jatkaa. Nyt kuitenkin täytyy muistaa, että samanaikaisesti on toteutettava myös se, että kunnallisverosta vapaata tuloa nostetaan saman-

aikaisesti kun valtioverosta vapautta. Samaan prosessiin tulisi mielestäni myös yhdistää ns. perustoimeentuloturva-uudistus, ja toivoisin, että hallitus pikaisesti paneutuisi perustoimeentuloturva-asiaan, jolloin saataisiin todella pienituloisia ja heikko-osaisia hyvästi kohteleva uudistus.

Samoin on syytä toivoa seuraavaa: Hallituksen piirissä on todettu, että henkilöautojen verotuksessa olisi siirryttävä enemmän käytön verotukseen ja alennettava henkilöautojen autoverotusta, ja viimeinen budjet-tiratkaisu tarkoitti sitä, että on toteutettu jo painopisteen siirtäminen käytön verotukseen. Nyt olisi korkea aika odottaa hallitukselta esityksiä, että myös autoveroja alennettaisiin.

Valtiovarainministeri Liikanen: Arvoisa puhemies! Ed. Vähäkangas totesi, että ed. Elo puhuu väärässä paikassa tulopoliittisesta ratkaisusta, kun puhui veroasteikkojen kohdalla. Tämä väite on hieman outo sen takia, että tämä esitys eduskunnalle, joka nyt täällä tulee lopullisesti hyväksytyksi, on nimenomaan esitys verojen alentamiseksi. Sen vuoksi tulopoliittinen ratkaisu toteutui. Tämä ratkaisu merkitsee sitä, että ne ylimääräiset ennakonpidätysten korotukset ja myös sosiaaliturvamaksujen korotukset, mitkä oli tarkoitus toimeenpanna, mikäli talouden tasapainotus olisi jäänyt yksinomaan finanssi-politiikan tehtäväksi, voidaan nyt peruuttaa.

Täällä keskustellaan paljon nyt siitä, mitä verotuksessa todella tapahtuu. Varmasti on tehty virheitä, mutta eikö olisi parempi, että annettaisiin ihmisten nyt verokorttiensa kanssa tämä asia itse kunkin selvittää? (Vasemmalta: Niin he selvittävätkin!) — Aivan niin. Käykää katsomassa jonoja verotoimistoissa. Oletteko nähneet, kuinka pitkiä ne ovat? (Vasemmalta: Emme!) — Niin, te ette jonotakaan niin kuin normaalisti ihmiset, mutta siellä eivät muutkaan tällä kertaa jonota.

Tilanne on nimittäin se, että todellakin viime keväänä oli tilanne, jossa siirryttiin uusiin ennakonpidätysmenettelyihin, joissa kansalaisille annettiin veroprosentti. Tämä oli uutta tietoa. Aikaisemmin oli annettu vain jokin hieroglyfi. Kun tietoa lisättiin, tuska kasvoi. Kun samalla veroprosentilla on pidätetty peruspalkat, lomarahat ja ylityökorvaukset, monet kokivat, että peruspalkan verotus kiristyi eivätkä niinkään korostaneet

sitä, saatikka muistaneet tai tienneet vielä talvella, että ylitöistä ja kesälomarahasta se sitten vastaavasti alenee. Nyt kuitenkin vuodelle 1989 ja vuodelle 1990 annetut verokortit ovat kohtuullisen vertailukelpoisia. Jokainen kansalainen osaltaan voi tämän asian todeta. Ja mitä se on käytännössä merkinnyt? En tiedä, mitä muut ovat tehneet. Olen soittellut eräisiin verotoimistoihin, kyselty missä määrin hämmennystä uudet verokortit ovat aiheuttaneet, ja vastaus on ollut: erittäin vähän. Käyntejä verotoimistoissa ei ole juuri lainkaan, jonottaa ei tarvitse juuri missään. Ainoat ongelmat, joita on, liittyvät usein ennakonkannon alaisiin tuloihin, jotka ovat pidätysjärjestelmän suhteen ilmeisesti ongelmallisia edelleen. Mutta mitä tulee normaleihin palkkatuloihin, niin ennakonpidätysten kohdalla palkansaajien suuri valtaenemistö on saanut tälle vuodelle alemmat pidätysprosentit, ja ne tulevat olemaan myös lopullisesti samoissa tuloissa selvästi alemmat kuin vuosi sitten. Se, onko tämä riittävä, on toinen asia, mutta suunta on selvä. (Ed. Vähäkangas: Entäs ...) — Palaan juuri ed. Vähäkankaan myöhempäänkin puheeseen.

Mitä tähän verouudistukseen tulee, niin on aivan selvä asia, että verouudistuksen suunta ja luonne näkyy tänä vuonna pareramin kuin viime vuonna. Viime vuonna kokonaisuutta sekoitti se asia, että samaan aikaan kun tehtiin verojärjestelmässä suuri muutos, muutettiin ennakonpidätysjärjestelmää. Ne ongelmat, mitä sisältyi ennakonpidätysjärjestelmään, laskettiin kaikki verouudistuksen tiliin. Olin tuolloin epävarma, oliko tuolloinen menettely viisasta. Tänä päivänä näyttää siltä, että oli hyvä, että kaikki ratkaisut tehtiin kerralla. Nyt on siirrytty selkeään ja rauhalliseen aikaan. Pelkään pahoin, että opposition pettymykseksi suurta kapinaa alenevia veroja vastaan ei saa maassa syntymään.

Mitä tulee liikevaihtoveron korotukseen, niin ed. Vähäkankaalle tiedoksi, että kun hän puhui 2 000—3 000 markkaa kuukaudessa ansaitsevista henkilöistä, hän ei ilmeisestikään tarkoittanut suomalaisia tulopoliittisen ratkaisun ulkopuolella olleita palkansaajia, koska muiden osalta tietyllä aikavälillä nämä korotukset näkyvät heidän ansiossaan, kun tulot ovat indeksisidonnaisia. Juuri sen vuoksi esimerkiksi liikevaihtoveron

korotus tuli voimaan joulukuun alussa, jotta ne henkilöt, jotka olivat yhdistelmäratkaisussa mukana, saavat indeksikorotuksen myötä jo siihen kompensaaion. Kaikki tiedämme, että valtaosa sosiaaliturvaetuuksista, kuten eläketurva, työttömyysturva ja sairausvakuutusurva, on myös sidottu indeksiin, joten välillisten verojen korotus kompensoidaan indeksikorotusten kautta. Se tulee tietyllä viiveellä, mutta se kuitenkin tulee. Rehelliisyyden nimissä ei tällaisia asioita pidä mielestäni unohtaa.

Mikä on sitten Suomen talouden tila tänään? Siitähän me keskustelimme täällä jokin aika sitten, ja kun nyt ilmeisesti puhun täällä viimeistä kertaa ainakin tältä erää ministerinä, niin on syytä todeta, että meillä on sekä etuja että ongelmia. Meillä on ollut sekä menestystä että vastoinkäymisiä, ja näin aina on. Unta näen sellaisesta oppositiokansanedustajasta, jolla olisi varaa käsitellä molemmat puolet. Jos antaa jostain tunnustusta, niin kuulisin sitä kritiikkiä paljon herkemällä korvalla. Mutta jos ei ole varaa käsitellä sitä, missä on pärjätty, niin ei oikein kritiikkikään tunnu yhtä uskottavalta. Varmasti sellaisia kansanedustajia vielä tulee, ainakin ensi vaaleissa.

Mitä tulee talouden menestyksiin, Suomen talous on menestynyt kahdessa tai oikeastaan kolmessa suhteessa verrattuna muihin länsi- ja itäeurooppalaisiin talouksiin. Suomen talouden kasvu on koko 80-luvun ollut voimakasta. Aivan erityisen voimakasta se on ollut kolmena viimeisenä vuonna. Vuosina 1987—1989 kansantuote kasvoi lähes 15 prosenttia. Ed. Anttila on jo poistunut, haluaisin hänelle todeta, että kun hän kehui aikaisempia eduskuntakausia, pyytäisin laskemaan yhteen, paljonko kansantuote kasvoi vuosina 1983—1987 ja toisaalta vuosina 1979—1983. Voin auttaa tuossa laskutehtävässä. Voin kuitenkin sanoa, että kolmen vuoden aikana on päästy verrattomasti parempaan tulokseen tässä asiassa.

Toinen seikka, jossa on kiistatta menestytty, ja sitä ei mikään muuksi muuta, on se, että meillä on työttömyys tänä päivänä alempaa kuin useimpien täällä istuvien kansanedustajien koko kansanedustajauran aikana. Sellaisia, jotka olisivat kokeneet alempaa työttömyyttä aikaisemmin kansanedustajana istuessaan kuin tänään, ei istu salissa tällä kertaa kuin ed. Mäki-Hakola, ed. Jun-

nila sekä ed. Laine, mutta hän ei taas tahdo sitä muistaa. Nimittäin 1970-luvun alkupuolella meillä oli alempaa työttömyyttä kuin tänään. Sen jälkeen työttömyysluvut ovat olleet jokainen vuosi korkeampia kuin ovat tänä talvena. Jos tätä, siis työllisyyden saavuttamista, pidetään tärkeänä tavoitteena, niin toki tässä on onnistuttu paremmin kuin puoleentoista vuosikymmeneen. Ja tavattoman tärkeää olisi se, ettei nyt tässä höynähdettäisi, ettei menetettäisi suhteellisuudentajua, sillä kyllä työttömyys nousemaan saadaan, mutta sieltä työttömyyden kurimuksesta nousu on erittäin raskas ja pitkälinen taival.

Tänä päivänä meillä on monilla aloilla työvoimapulaa. Työttömyyden sijasta työvoimakapeikat ovat eräillä paikkakunnilla suuri taloudellisen kehityksen este. Totta kai meillä on edelleen alueittain ja aloittain työttömyysongelmia, mutta parempi on taistella niitä vastaan silloin, kun työttömyys ei ole laajamittaista ja kaikkialle ulottuvaa. Työttömyysaste on noin 3,5 prosenttia, ja näyttää siltä, ettei se tästä merkittävästi nouse, jollakin kymmenyksellä kyllä, mutta ei merkittävästi, ei sille tasolle, missä me 70-luvun lopun tai 80-luvun alun olimme.

Sitten ongelmiin. Ongelmia on ollut, ja ne ovat ihan kiistattomia. On selvää, että silloin kun kansantalous kasvaa voimakkaasti, kun se kasvaa selvästi voimakkaammin kuin muut kansantaloudet meidän lähiympäristössämme tai kilpailijamaissamme, tämä herkästi synnyttää sekä inflaatiopaineita kustannuspuolella että toisaalta ongelmia vaihtotaseen vajeen suhteen. Kasvu alkaa jossain vaiheessa jatkua ulkomaisen velan turvin. Se, että meillä on vuosien 1987—1989 aikana ollut näin voimakas kasvu, johtuu kolmesta tekijästä: 1) vahva kansainvälinen suhdanne, 2) rahoitusmarkkinoitten vapautuminen ja 3) erittäin ekspansiivinen finanssipolitiikka vuonna 1987.

Aina jälkikäteen voi puhua siitä, oliko se oikein, että rahamarkkinat vapautettiin juuri 1986 syksyllä, ja oliko se oikein, että budjetti rakennettiin ekspansiiviseksi, siis elvyttäväksi, 1986 syksyllä. Jälkikäteen voi olla selvästikin tässä viisas. Mutta haluaisin armahtaa niitä, jotka tuon virheen tekivät, sen vuoksi, että kaikki ennustivat kansainvälisen laman ja taantuman tulevan vuonna 1987. Haluttiin estää se työntämällä elvyttävää panostusta

talouteen. Joka tapauksessa nämä panostukset olivat niin voimakkaita, että ne yhdessä vahvan suhdanteen kanssa veivät meidän taloutemme ylikuumenuneeseen tilaan, jota on yritetty hillitellä vahvasti ylijäämäisillä budjeteilla. On yritetty hillitellä investointiveroilla. On yritetty hillitellä tätä vahvaa suhdannetta tulopoliittisilla ratkaisuilla.

Osittain on onnistuttu. Kuinka hyvin verrattuna siihen toiseen vaihtoehtoon, joka ei toteutunut, sitä me emme saa koskaan tietää. Talouspolitiikka on siitä niin mielenkiintoinen alue, että se toinen vaihtoehto ei koskaan toteudu, vain se politiikka, mitä on harjoitettu.

Inflaation suhteen näkymät ovat tällä kertaa selvästikin valoisammat. Hyvin luotettavan tuntuisten arvioiden pohjalta ollaan nyt laskevalla uralla niin, että joulukuussa vuoden sisäisenä inflaationa voidaan saavuttaa 5 prosentin taso. Joku huutaa, että se on optimismia tai katteettomia lupauksia. Näin nimenomaan nyt ei ole, koska osa tästä hintojen laskusta on jo tapahtunut ja tapahtuvaa asuntojen hintojen laskemista. Jos me vertaamme Suomen hintatasoa muihin Oecd-maihin, ennen kaikkea Oecd-Eurooppaan, on voitu havaita, että se, missä me olemme ylittäneet viimeisen kahden vuoden aikana näiden maiden hintatason, on yksinomaan johtunut asuntojen hintojen noususta. Nyt kun asuntojen hinnat ovat laskeneet, niin se samalla tavoin kääntää tilanteen nyt meille edullisemmaksi, kuin se käänsi sen aikaisemmin epäedulliseksi.

Tulopoliittisella kokonaisratkaisulla on tässä tavattoman suuri merkitys, ja kun puhutaan, miksi pitää uhrautua sen hyväksi, haluaisin jälleen sen maan, jossa voidaan tehdä sopimuksia 4,5 prosentin ostovoiman kasvusta kahdelle vuodelle. (Ed. Seppänen: Paljonko reaaliensiot nousevat?) — Kumpi on tärkeämpää, se mitä rahalla saa vai miltä tilastot näyttäivät? Ed. Seppänen pitää tilastoista, kansa haluaa rahallaan ostaa. (Ed. Seppänen: Paljonko kansan reaaliensiot nousevat, ministeri Liikanen?) — Minä vastasin juuri tähän, että sellaisella tilastollisella käsitteellä, jolla ei saa kaupasta mitään, ei ole merkitystä kuin sellaisissa maissa, joissa numerot ovat tärkeämpiä kuin kaupassa oleva tavara.

Minä haluaisin sanoa vaihtotaseesta vielä sen, että näyttää siltä, että vaihtotaseen

suhteen tilanne myös kääntyy paremmaksi kahdesta syystä. Ensinnäkin investointien taso tulee laskemaan. Kovin tärkeää olisi, että teollisuusinvestoinnit eivät laskisi, vaan että saisimme ne pysymään korkealla tasolla, koska sitä kautta syntyy uutta työtä ja toimeentuloa. Jokaisen talouspolitiikasta vastaavan tärkeä tavoite on, edustaa mitä ideologista näkemystä tahansa, pyrkiä turvaamaan ennen kaikkea avoimen, kilpailevan sektorin investoinnit. Mutta rakennustuotanto painuu nyt alas, se painuu alas sitä kautta, että liiketilarakentaminen supistuu, mutta myös vapaarahoitteinen asuntotuotanto supistuu jyrkästi. Eli meidän investointiasenteemme laskee. Toisaalta säästämisaste nousee kahdesta syystä: Ensinnäkin julkinen talous on vahvasti ylijäämäistä, toisaalta sen vuoksi, että luottohuuma on ohi, se luottohuuma, johon suomalaiset osittain syyttään, joskus myöskin vähän omasta syystä — aina lainaa ei pakotettu ottamaan, se on ihan vapaaehtoisestikin nostettu — joutuivat kahden kolmen vuoden aikana, on päättymässä, koska nyt joudutaan maksamaan korkoja ja lyhennyksiä. Kotitalouksien säästämisaste on nousemassa.

Kun siis tilanne on se, että vaihtotaseen vaje on sama kuin kotimaisen säästämisen ja investointien erotus, niin kun investoinnit laskevat ja säästäminen nousee, tämä erotus pienenee. Minun arvioni on se, että tämän vuoden lopulla ollaan jo vertailukelpoisessa luvussa alemmalla tasolla vaihtotaseen vajeen suhteen kuin tänään.

Ei Suomen tilanteessa kehumista ole, ja tyytymättömyyttä on paljon. Tyytymättömyyttä on pienituloisissa, keskituloisissa ja suurituloisissa. Tyytymättömiä ovat miehet ja naiset ja myös ne muut ryhmät, joita en vielä tässä ole luetellut. Se on pakko tunnustaa, ja sen me kaikki tiedämme, jotka politiikkaa teemme. Mutta näinäkin vaikeina aikoina niiden ihmisten, jotka vastaavat talouden hoidosta Suomessa, on hyvä katsoa ympärilleen, lainatakseni Olavi Paavolaista: avata ikkunat Eurooppaan.

Mitä tapahtuu Euroopassa tänään meidän ympärillämme? Meillä on suuria haasteita sosialistisissa maissa, joihin meidän pitää osallistua, jotta siellä voidaan turvata parempi infrastruktuuri, parempi ympäristönsuojelu, ehkä antaa muutakin avustustointia.

Mitä tapahtuu lännessä? Ruotsi, vahva talous, korkean sosiaaliturvan maa on ajautunut vaikeaan poliittiseen ja taloudelliseen kriisiin. Suomessa kaiken tuskan ja vaivan jälkeen kuitenkin poliittinen järjestelmä on toiminut, työmarkkinajärjestelmä on toiminut ja tehnyt ratkaisuja, jotka eivät ole häävejä, mutta ei sitä ole kyllä kehumista sitten ainakaan muualla. Ymmärrän hyvin siis, että tyytymättömyyttä on runsaasti ja tulee aina olemaan keskuudessamme. Olkoon se se käynnissä pitävä voima suomalaiselle politiikalle. Mutta sellainen väite, että asiat tänään olisivat huonommin kuin koskaan ennen, osoittaa epärehellisyyttä. Sen lisäksi vielä sanon, että jos joku vielä vuonna 1990 tai 1991 haluaa ne vuoden 1986 verokortit ja pidättää palkkaa niillä perusteilla, niin se pitäisi poikkeuslailla sallia.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Vastauspuheenvuorossa on mahdollon kommentoida kaikkia ed. Elon käsityksiä ja mielipiteitä. Haluaisin lyhyesti todeta oman käsitykseni, niin kuin oman käsityksensä hänkin esitti, että ed. Elo meni täydellisesti metsään puheenvuoronsa alkuosassa. Hän puhui siitä, että pitää oppositiolta tulla vaihtoehtoja. Niitä oli budjettikäsittelyn yhteydessäkin yli 600, mutta aina äänestysissä ed. Elo tyrmäsi tämän vaihtoehdon. Ne eivät siis miellytä, vaikka hän niitä kuitenkin on pyytämässä.

Mutta yhdessä kohtaa annan kyllä tunnusuksen ed. Elolle, kun ministeri Liikanen äsken kehotti kehuja antamaan. Kun Elo sanoi, että sitä 4 prosentin uutta kevennystä suurituloisten verotaulukkoon ei pidä suorittaa, niin siitä olen täsmälleen samaa mieltä. Mutta, ed. Elo, sikäli kuin oikein tiedän, entinen valtiovarainministeri Liikanen, joka äsken puhui (Min. Louekoski: Nykyinen!) ja kokoomuksen... — No, hänellä on tuo titteli vielä tämän kuun loppuun, mutta entinen mies alkaa olemaan. — Hän on tehnyt sopimuksen kokoomuksen kanssa 4 prosentin kevennyksestä. Olisi mielenkiintoista saada tämä hallituksen esitys, eduskunnan käsittelyyn, jotta nähdään, mikä on hallituksen kanta.

Kun ministeri Liikanen äsken toivoi kehuja, niin minä haluaisin häntäkin kehua sillä, että hän on edistynyt viime perjantaista huomattavasti. Silloin hän ei suostunut pu-

humaan yhtään mitään Suomen taloudesta, vaan muista maista. Nyt hän palasi Suomen esimerkkeihin.

Lopuksi totean, että ilkeilyssä ja muiden halventamisessa kukaan ministeri ei ole menestynyt niin hyvin kuin ministeri Liikanen. Minä toivoisin, ettei täällä kukaan ministeri yritä kilvoitella siitä, miten muita edustajia tässä salissa voi halventaa.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ministeri Liikasen äskeisen hyvän puheenvuoron jälkeen ei ole syytä kovinkaan paljon enää kommentoida. Haluan kuitenkin kolmeen asiaan aivan lyhyesti kiinnittää huomiota.

Kun opposition edustajat, erityisesti Viro-lainen, Pokka ja Laine, ovat kiistäneet sen, ettei opposition tehtävänä ole vaihtoehtojen esille tuominen, niin minä kyllä ihmettelen, mitä sellainen haukkuminen, räksyttäminen sitten merkitsee. (Ed. Virolainen: Arvostelu ei ole haukkumista!) — Kyllä se on aika suurelta osin haukkumista ja räksyttämistä, kun seuraa keskustankin kansanedustajien ja puoluejohdon puheenvuoroja. Kyllä minä edelleen kaipaen niitä vaihtoehtoja.

Kun nyt sitten sanotaan, että vaihtoehtoja on esitetty, niin ne ovat olleet yleensä budjetissa lisämenoja ja tulojen vähennyksiä. Oppositio uskoo siihen, että kansalaiset eivät seuraa politiikkaa niin tarkkaan, vaan uskovat heidän ehdotuksiinsa menojen lisäyksistä ja tulojen vähennyksistä.

Mitä sitten tulee lehtiin ja tutkimuksiin, niin itse asiassa haluan aivan lyhyesti todeta, että olen lukenut tutkimuksia ja olen niitä myös siteerannut täällä. Uskoisin, että se on aika harvinaista loppujen lopuksi eduskunnassa, että puhutaan tutkimuksista, ei mistään mielipiteistä.

Mitä, rouva puhemies, vielä tulee hallituksen arvosteluun, niin hallitustahan oppositio aina arvostelee, niin kuin tässä tapauksessa sanottiin, että hallituksen ote tulopolitiikkaan oli liian luja. Hallitus ohjasi sitä liian lujalla kädellä. Jos hallitus ei olisi ohjannut lujalla kädellä, oppositio olisi sanonut, että hallitus ei tee mitään, hallitus vain katsooskelee ja suhtautuu löysästi asioihin. Kyllähän me tiedämme opposition jutut.

Tässä yhteydessä haluan vielä lopuksi antaa tunnustuksen ministeri Liikasele siitä finanssipolitiikasta, jota hänen johdolla on

hoidettu. Voin sanoa, että 13 miljardin markan ylijäämä tämän vuoden tulo- ja menoarviossa on sen laatuinen saavutus, ettei siihen ole länsimaissa kovinkaan usein ylletty. Suuri houkutus olisi ollut ministeri Liikasella, kuten koko hallituksella, pistää ne 13 miljardia markkaa kansantalouteen erilaisiin menoihin. On hyvä, että me säästämme myös pahan päivän varalle.

Ed. Uitto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka ministeri Liikanen poistui salista, haluaisin kuitenkin esittää pari kysymystä julkisuudessa tämän hallituksen ansioista. Eräs ansio on myös se, että tuskin minkään hallituksen aikana on tapahtunut konkurssveja niin paljon kuin tämän hallituksen aikana, ja kun vielä käy niin, että hallitus jollain tavalla osallistuu niihin, kuten Wärtsilä Marinenkin konkurssiin. Edelleen, minäkään hallituksen aikana eivät vuokrat ole nousseet niin voimakkaasti kuin tämän hallituksen aikana. Ainakin nämä asiat unohtuivat ministeri Liikasen äskeisestä puheenvuorosta.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo ei muista sitä aikaa kun sosialidemokraattinen puolue oli oppositiossa. Me olemme arvostelleet hallitusta sen vuoksi, että me olemme näistä ratkaisuista olleet eri mieltä hallituksen kanssa. Kyllä me olemme esittäneet omiakin vaihtoehtoja. Silloin kun sosialidemokraattinen puolue oli oppositiossa ja Rafael Paasio, joka oli kunnon sovittelija mies, oli puolueen puheenjohtaja ja minä olin pääministeri, niin melkein joka viikko neuvottelin hänen kanssaan tärkeistä asioista. Me olimme ihan samaa mieltä niistä asioista. Paasio sanoi lopuksi, että emmehän me voi kannattaa, kun me olemme oppositiossa. Minä pyytäisin ed. Eloa lukemaan puolueen asiakirjoja parinkymmenen vuoden takaa, ettei hän rupeaisi meitä opettamaan. Emme me tarvitse ed. Elon opetuksia.

Lopuksi sanoisin ministeri Liikalle ja muillekin hallituksen jäsenille, kun he aina vetoavat Itä-Eurooppaan, miten meidän muka pitää lähteä heidän politiikkaansa hoitamaan. Täytyy muistaa, että Itä-Euroopan maiden ratkaisut tehdään heidän toimestaan ja heidän alueellaan. Ei siellä suomalaisia tarvita neuvomassa, yhtä vähän kuin ed.

Eloa tarvitaan oppositiota tässä eduskunnassa neuvomassa.

Ed. Seppänen: Arvoisa puhemies! Arvostelin heti alkuun ministeri Liikasta malttamattomuudesta. Hän käyttää puheenvuoron kesken edelliseen puheenvuoroon annettujen vastauspuheenvuorojen, ja sen jälkeen, kun hän on saanut täällä puhutuksi oman ennalta suunnitteleman puheenvuoron, hän karkaa salista eikä jää lainkaan kuuntelemaan niitä näkökohtia, joita hän vaati muita esittämään. Mielestäni tämä on sopimatonta käytöstä ministeriltä. Toivottavasti, sen jälkeen kun häntä rupeavat koskemaan samat pelisäännöt kuin kansanedustajia, saamme korjausta tähän asiaan ja ministeri, silloinen kansanedustaja, tulee huomaamaan, ettei olekaan niin helppoa puhua, kun ei sitä puheenvuoroa meinaa lainkaan ministerin ja vastauspuheenvuoron jälkeen saada.

Olin antanut kiitosta ministeri Liikasen aikana siltä osin toteutuneelle talouspolitiikalle, että bruttokansantuote on kasvanut hänen ministerikaudellaan, itse asiassa jo seitsemän vuoden ajan yhtämittaisesti sitä ennen. Se on myönteinen saavutus, tosin ei hallituksen saavutus, vaan Suomen kansantaloudessa ahkerien ihmisten omalla työllään aikaansaama saavutus.

Ministeri Liikanen ei tosin tiedä, mitä bruttokansantuotteella tarkoitetaan. Se selvisi viime viikolla, kun keskustelimme siitä, miten hän sanoi yritysten voittojen tänä ja ensi vuonna alenevan ja todisteli sitä bruttokansantuotteella. Mutta sellaista käsitettä kuin yritysten voitot ei ole bruttokansantuotteessa. Siellä ovat vain kulutus ja investoinnit. Siltä osin investointeihin sisältyy yritysten voittoja, mutta ei ole näköpiirissä, että investoinnit ovat nyt laskemassa. Tältä osin ministeri Liikasen olisi toivonut korjaavan ja myöntävän tekemiään virheitä aivan samalla tavalla, kuin ed. Elolta olisi toivonut korjausta hänen väitteeseensä, että reaaliansiot nousevat 4,5 prosenttia, kun reaaliansiot eivät nouse 4,5 prosenttia, ne nousevat 1 tai 2 prosenttia riippuen tarkastelukulmasta.

Ostovoima nousee. Ministeri Liikanen täällä todisteli, että eihän reaalian시오illa osteta vaan ostovoimalla. Totta. Hän on myös vähitellen ymmärtämässä, ettei prosentteilla osteta vaan markoilla. Tässä mielessä käsillä oleva hallituksen verouudistus on kestävä-

tön. Tuntuu siltä, että hallitus luulee, että prosenteilla ostetaan eikä markoilla silloin, kun pieni- ja suurituloiset saavat saman suuruisia prosenttialennuksia veroistaan. Tämähän johtaa käytännössä siihen, että suurituloiset hyötyvät markkapainotteisista alennuksista ja pienituloiset eivät hyödy vastaavassa määrin. Tältä osin toivoisi, että ministeri Liikasen läksy — ei reaaliansoilla osteta vaan markoilla — pätisi myös siinä asiassa, että ei prosenteilla osteta vaan markoilla, ei ainakaan niissä olosuhteissa, jolloin välillinen verotus kiristyy.

Mihinkäs ed. Elo nyt lähtee, kun täällä on keskustelu kesken? Tarkoitus oli puhua veroista. Kohtuullistahan olisi, että edustaja pysyisi paikalla, kun on kerran alustamassa tätä keskustelua. Nimittäin edustaja oli luenut lehtiä ja kutsui niitä tutkimuksiksi. Eihän ed. Elo ole lukenut tutkimuksia, ed. Elo on lukenut lehtiä ainakin oman todistuksensa mukaan ja luki myös puhujapöytästä niitä samoja lehtiä, jotka eivät ole tutkimuksia.

Mitä tulee lehtien lukuun, viime viikonloppuna saimme lukea lehdistä sen, että ministeri Paasio esitti täällä, että verovähennyksiä pitäisi lisätä — mielenkiintoinen näkökulma. Kolmen vuoden ajan on poistettu vähennyksiä, ja nyt, kun vaalit tulevat, vähennyksiä pitää yhtäkkiä ruveta lisäämään. Tämä sotii hallituksen tähän asti noudattamaa verolinjaa vastaan. Ilmeisesti meidän on tehtävä siitä johtopäätös, että hallituksen verolinjaa ollaan uudistamassa. Siltä osin voi esittää varmaan toivomuksia tähän hallituksen verolinjaan siihen tapaan kuin ed. Elo esitti, että suurimmassa tuloluokassa marginaalivero ei alenisi 4:ää prosenttiyksikköä. Mutta sehän on aika valheellinen toivomus, ed. Elo, sen jälkeen, kun me viime viikonloppuna saimme lukea lehdistä, että hallituksessa on kokoomuksen ja sosialidemokraattien kesken tehty kauppa. Jos kokoomus suostuu siihen, että lapsilisiä korotetaan sillä määrällä kuin niitä ollaan ensi vuonna korottamassa, siinä tapauksessa sosialidemokraatit suostuvat siihen, että alennetaan suurimmassa tuloryhmässä marginaaliveroa 4 prosenttiyksiköllä. Siinä mielessä siis — tämä ei ole tutkimus vaan lehtitieto ja siinä mielessä varmaankin samalla luotettavuustasolla kuin ed. Elon tutkimukset — on aika erikoista, että nyt todellakin tehty kauppa lapsilisillä ja marginaaliveron alennuksilla.

Tältä osin sosialidemokraatit olivat luvanneet ennen edellisiä vaaleja, että lapsilisät nousevat tällä kaudella kolminkertaisiksi. Eivät nouse. Pienellä oli sitten ilmoituksessa painettu ”jos vähennykset poistetaan”. Mutta lapsista annettavia vähennyksiä ei olla poistamassa, ja siltä osin lapsilisät eivät olisi nousseet edes nykytasolle, jos sosialidemokraatit eivät olisi ostaneet lapsilisien korotusta suurituloisille annettavilla verohelpotuksilla. Aika kohtuuton asetelma. Toisaalla lapsilisät, toisaalla suurituloisille annettavat verohelpotukset. Kokoomus, joka ei ole lapsilisien vartija vaan suurituloisten verotuksen vartija, oli antanut tällä tavalla siis sosialidemokraateille periksi, ja sosialidemokraatit aika ikävällä tavalla syylistyivät siihen, mitä ed. Elo moitti juuri äsken: ei saisi antaa suurituloisille 4 prosenttiyksikön alennusta.

On aika hämmästyttävää, että eduskunnan pöytäkirjaan tullessaan vaatimaan sellaisia alennuksia, joissa on jo sitouduttu toisenlaiseen ratkaisuun. Tältä osin siis eduskunnassa täältä pöytäkirjasta esitetään kaikenlaisia. Esimerkiksi mikä panee meidät uskomaan ministeri Liikasta, joka esittää täällä inflaation alenevan, kun tähän asti kaikki hänen aikaisemmin esittämänsä ennustukset inflaation alenemisesta ovat osoittautuneet vääriksi? Valtiovarainministeriö ja ministeri Liikanen ovat koko kolmevuotisen ministerikauden ajan esittäneet väärää ennustuksia inflaation kehityksestä. Minkä takia nyt yhtäkkiä ei olisi puppua se, mitä täällä esitetään inflaation ennustuksia. Mikä panee meidät uskomaan, että tällä kertaa se, mitä ministeri sanoo, pitää paikkansa, kun koskaan aikaisemmin se ei ole pitänyt paikkaansa tällä ministerikaudella?

Tältä osin asiaan liittyy sama epäluotettavuus ja epäuskottavuus, jota ed. Elo esittää, että ei alennettaisi 4 prosenttiyksiköllä suurituloisten marginaaliveroa, kun sitä on jo näköjään sovittu alennettavaksi. Kun poliittinen eliitti, joka tässä maassa on, hallituspuolueiden puheenjohtajien ja tärkeimpien toimitsijoiden muodostama eliitti, sopii jokin, täältä löytyy niin paljon kumileimasimia, että ed. Elon vaatimus siitä, että ei alennettaisi 4 prosenttiyksiköllä suurituloisimpien marginaaliveroa, on epäuskottava vaatimus ja tehty vain vaalipropagandataroituksessa.

Mitä tulee verojen alentamiseen yleensä, haluan tässä yhteydessä sanoa, että Suomessa ei olla bruttoveroastetta alentamassa. Tämä hallitus ei ole alentanut bruttoveroastetta kansalaisilta. Nettoveroaste on noussut tämän hallituksen aikana. Bruttoveroastetta ei ole alennettu eikä olla alentamassa, ja tämä johtaa siihen, että välillistä verotusta ollaan kiristämässä. Me olisimme huono oppositio, jos me emme arvostelisi hallitusta siitä linjasta, että alennetaan tuloveroa, alennetaan erityisesti suurituloisten tuloveroa ja samanaikaisesti nostetaan välillistä verotusta, liikevaihtoveroa, joka kohdistuu ennen muuta pienituloisiin ja suurimenoisiin kuten lapsiperheisiin. Tältä osin me haluamme oppositiossa osoittaa vain, mikä on hallituksen linja: suurituloisille veroalennuksia ja välillistä verotusta ylös, joka kohdistuu ankarimpana pienituloisiin ja keski suurituloisiin.

Tältä osin on meillä muitakin vaihtoehtoja verotuksen toimittamiselle kuin tämä hallituksen linja, että suurituloisille annetaan suuria helpotuksia tuloveroista. Me haluaisimme, että otettaisiin käyttöön entistä enemmän haittaveroja, haluaisimme nostaa perintö- ja lahjaveroa suurten omaisuuksien osalta, haluaisimme kiristää varallisuusveroa, jota on tämän hallituksen aikana alennettu, me haluaisimme panna kertakäyttöelämänmuodon verolle erilaisille haitakkeille, turhakkeille ja saastukkeille osoitettavilla veroilla, haluaisimme nostaa leimaveroja.

Tältä osin siis me oppositio, jotka esitämme vaihtoehtoja toisin kuin keskustaoppositio, olemme siirtämässä verotuksen painopistettä siihen suuntaan, mihin suurin osa sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän jäsenistäkin halusi sitä siirtää halutessaan lisää leimaveroja. Mutta tämä linja ei mene läpi, kun on tämä poliittinen eliitti, joka sopii siitä, että alennetaan suurituloisten tuloveroa mutta ei puututa pienituloisiin vaikuttaviin tekijöihin. (Ed. Virolainen: Ed. Seppänen näyttää olevan himoverottaja!) — Kyllä, ed. Virolainen, siltä osin, että suurituloisille, ed. Virolaiselle ja minulle, ei pidä antaa tuloveroista helpotuksia, koska ed. Virolaisella vielä minua paremmin on varaa maksaa veronmaksukyvyyn mukaan. Ed. Virolaisella on hyvä veronmaksukyky ja monta eläkettä, sieltä riittää valtiollekin aivan sen osuuden mukaan, mitä täällä yhdessä päätetään, eikä pitäisi alentaa ed. Virolaisen

eikä minun veroja, koska meillä on hyvä veronmaksukyky.

Mitä tulee vielä ed. Elon puheisiin, olen hämmästynyt siitä, että hän käyttää täällä asiantuntijoina toisaalta pääministeri Holkeria, kokoomuspuolue, toisaalta professori Anderssonia, ruotsalainen kansanpuolue, joka on muuten Wärtsilän tilintarkastaja, tarkastamassa siellä veljensä Christian Anderssonin, johtokunnan jäsenen, tekemisiä ja siinä mielessä huono tilintarkastaja mutta RKP:n jäsen ja erittäin oikeistolainen, Kautiaisten kaupunginvaltuuston puheenjohtaja ja siinä mielessä huono veropoliittinen asiantuntija, ed. Elo, sosialidemokraattiselle puolueelle.

Myös ministeri Liikanen on, vähän samaan tapaan kuin Ruotsin demarit, menettänyt uskottavuutensa verouudistuskeskustelussa siltä osin, että sillä olisi pienituloisille jotakin annettavaa. Ministeri Liikanen on samassa tilanteessa kuin Ruotsin valtiovarainministeri Streng, joka oli pakotettu eroamaan. Tältä osin oikeistolaiset sosialidemokraatit eivät voi jatkaa yhteiskunnan johtotehtävissä ilman, että siitä on erittäin suurta vahinkoa heidän edustamilleen puolueille, minkä osoittaa Ruotsin esimerkki ja minkä osoittaa Suomen esimerkki. Kun vaalit tulevat, ei ole rohkeutta ajaa niin oikeistolaista politiikkaa kuin tähän asti on Ruotsissa harjoitettu ja harjoitettu myös Suomessa kolmen viime vuoden aikana.

Arvoisa puhemies! Kunnallisveron alarajaa pitäisi korottaa, koska kunnallisvero on pienituloisille kaikkein ongelmallisin vero, mieluummin kuin valtion tuloveron alarajaa, kuten ed. Elo vai oliko se joku muu vastauspuheenvuoronsa käyttäjä totesi, että pitäisi valtion tuloveron alarajaa nostaa. Kunnallisveron tulon alarajaa pitää nostaa, jos halutaan vaikuttaa kaikkein pienituloisimpien ihmisten asemaan. Sekin on meidän esittämämme positiivinen linja verokeskusteluun pienituloisten puolesta, jossa sosialidemokraatit tuntuvat aika ansiokkaasti ajaneen, sopineen ja joutuneen kokoomuksen linjoille.

Oikeusministeri Louekoski: Arvoisa rouva puhemies! Vauhdikasta kielenkäyttöä ed. Seppäselä. Vauhdin lunoissa ilmeisesti käsiteltiin erästä totuutta kovin kevyesti. Haluan ed. Seppäselä hyvin selvästi todeta, että sellaista sopimusta, josta hän on jostakin

lehden palstalta lukenut, että samalla kun sosialidemokraattien vaatimukset lapsilisistä toteutettaisiin, toteutetaan jokin suurituloisille meiltä luvattu tuloveroalennus taulukoiden muodossa, ei ole olemassa.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Seppäsen puheenvuoro sisälsi paljon hyvää mutta valitettavasti vielä paljon enemmän huonoa. Pariin asiaan kiinnitän kuitenkin huomiota.

Kun hän väittää minun lehtiartikkeleitani ei-tutkimuksiksi ja sanoo, etteivät ne ole asiantuntijoiden kirjoittamia, kyllä minä finanssioikeuden professoria Edward Anderssonia pidän jonkinlaisena myös veropolitiikan asiantuntijana. Minä ainakin uskon niihin lukuihin, jotka hänen artikkeliinsa sisältävät. Ei niitä ole kukaan julkisuudessa väittänyt vääriksi.

Mitä tulee pääministeri Harri Holkerin poliittiseen katsaukseen, jota lainasin, se oli verohallituksen antama tilasto ja varmasti piti paikkansa. En minä ymmärrä sen parempia asiantuntijoita tässä yhteydessä käyttäen. Sitä paitsi ed. Seppänen ei valitettavasti tuonut yhtään auktoriteettia esille, johon hän olisi voinut vedota. Ed. Seppänen on pitkälle opiskellut kauppatieteen maisteri, mutta minä, ed. Seppänen, olen aina ollut sitä mieltä, että professori on vähän enemmän kuin maisteri.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin vain huomiota siihen, että ed. Elo sanoi lukeneensa tutkimuksia. Mutta eihän hän tutkimuksia ole lukenut, jos hän on lukenut lehtiä. Tämä on aika hämmästyttävä tieteellinen kontribuutio tällä hetkellä eduskunnan keskusteluun. Lehden lukija tulee kertomaan lukeneensa tutkimuksia. Tämä oli se asian kärki, jonka tässä yhteydessä halusin tuoda esille. Ed. Elon kannattaisi lukea tutkimuksia eikä vain sitä, mitä lehdissä sanotaan.

Toinen kysymys on ministeri Louekosken esittämä sana. Minä toivoisin, kun ministeri Louekoski näin painokkaasti sanoi, että veronalennusta ei ole suurituloisille tulossa tai ettei siitä ole sovittu, hänen myös täällä sanovan, että sosialidemokraattisen puolueen ministeriryhmän ja tulevan valtiovarainministerin kanta on, että tuloverotus ei alene 4:ää prosenttiyksikköä suurituloisimmilta

suomalaisilta kansalaisilta tulevassa tuloverotuksessa. Siis jos ministeri Louekoski sanoi, ettei ole sovittu, haluaisin ministeri Louekosken sanovan myös, ettei alene.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä vilkkaassa keskustelussa, aivan sen loppumetreillä, on noussut ikään kuin kehään keskeinen ed. Elon esille nostama poliittinen asia. Se koskettaa nimenomaan suurituloisten verotuskohtelua. Jos kuulin oikein, ed. Elo minusta puheenvuorossaan viittasikin siihen, että hänen puheenvuorossaan tältä osin oli laajempikin sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän näkemys siltä osin, että tämä on vielä lujan ja kovan kädenväännön paikka kokoomuksen kanssa.

Me vaadimme ennen päätöksiä tarkkoja tulonjakoselvityksiä siitä, miten tähänastinen verouudistus on kohdellut eri tulonsaajaryhmiä. Ne ennakkokäsitykset ja -tiedot, jotka minulla on, osoittavat kiistattomasti, että suurituloiset ovat hyötynneet ja ovat hyötymässä merkittävästi enemmän kuin pieni- ja keskituloiset. Miten tämä ongelma ratkaistaan, se on poliittinen neuvottelukysymys. Haluan edustaja, filosofian lisensiaatti Elon kunniaksi todeta, että hän otti esille erittäin olennaisen asian ja meni komeasti sen riman yli, jonka maisteri Seppänen asetti.

Ed. Zyskiewicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Gustafssonille toteaisin, että en usko, että on tulossa ed. Gustafssonin ennakoima luja kädenvääntö kokoomuksen kanssa ylimmän marginaaliveroprosentin laskemisesta valtionverotuksessa 39 prosenttiin ensi vuoden veroasteikossa, koska siitä on hallituksen piirissä todellakin sovittu. Sen sijaan kokoomus osaltaan korostaa... (Ed. Gustafsson: Eduskunta päättää!) — Kyse on hallituksen esityksestä, joka täällä yhdessä tullaan ajamaan läpi.

Sen sijaan korostaisin sitä, että tietystikään korkein marginaaliveroprosentti ei tässä ole tärkeä muuta kuin yksittäisenä kiintopisteenä, jos näin voidaan sanoa, ensi vuoden asteikkoa ajatellen. Kokoomus lähtee siitä, että kautta linjan suunnilleen vastaavasti asteikkoa kevennetään ja samalla myös verovapaan tulon alarajaa nostetaan. Tämä on varmasti sellainen linjaus, josta on

helppo löytää yhteisymmärrys myös eduskunnassa.

Mitä tulee niihin tulonjakovaikutuksiin, mitä tähänastisilla verouudistuksen ratkaisuille on ollut, ed. Gustafssonin näkemys suurituloisista suurimpina hyötyjinä on todellakin yksioikoinen. On selvää, että markkamääräinen hyöty on suurin siellä, missä markkamääräisesti suurimpia veroja maksetaan. Mutta kun kokonaiskuva tarkastellaan otetaan huomioon tehdyt veropohjan laajennukset, luontoisetujen verotuksen kiristymiset ja muut ratkaisut, niin ymmärtääkseni on hyvin perustein väitettävissä, että suurituloiset eivät suhteellisesti ole saaneet verouudistuksesta sen suurempaa hyötyä kuin muutkaan. Päinvastoin on erittäin myönteistä se, että hallitus on pystynyt verouudistusta viemään läpi ja pystynee viemään jatkossakin läpi siten, että kuten tavoitteena on verotus alenee kaikissa tuloluokissa.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ministeri Louekoski on nyt selityksen velkaa. Hän sanoi täällä, että ei ole sovittu hallituspuolueiden kesken, että suurituloisten marginaalivero alenee 4 prosenttiyksikköä. Ed. Zyskowitz, joka edustaa hallituspuoluetta, sanoo, että on sovittu. Siis nyt jompikumpi valehtelee tai ei puhu totta, jos se on lievempi ilmaus sille, mikä on tämä tilanne, miltä se kaikista muista salissaolijoista Yhdyttä näyttää. Mielestäni ministeri Louekosken on nyt otettava kantaa siihen, onko sovittu vai ei tai sitten ed. Zyskowitzin on pyydettävä anteeksi sitä, että hän levittää täällä vääristä tietoa.

Ed. Kietäväinen: Arvoisa puhemies! Myös tähän ihmettelyyn itse yhdyn ja myös siihen vaatimukseen, että tähän tulisi nyt saada selvyys. Tässä on annettu täysin vastakkaisia todistuksia asiasta, joka on erittäin keskeinen verouudistuksen sisällön kannalta; vaatimukseen selvyyden saamisesta siitä, mitä hallituksessa on sovittu, on helppo yhtyä.

On myös helppo yhtyä ed. Gustafssonin puheenvuoroon niiltä osin, kun hän totesi, että olisi tärkeää saada selvyys siitä, miten verouudistus on vaikuttanut eri palkansaajajaj tulonsaajaryhmiin. Lopputulokseenkin, jolloin hän arvioi, että verouudistus on suo-

sinut suurituloisia käteen jäävän tulon osalta, on helppo yhtyä.

Tässä on syytä palauttaa mieliin muutama luku, kun niitä on tässä vaadittu. Käytän hallituksen tulo- ja menoarvioesitystä pohjana. Nimittäin nyt puhutaan tulo- ja varallisuusverotuksesta, joka on vajaa kolmannes koko verotuksen määrästä. Yli 2/3 valtion keräämistä veroista tänä vuonna budjetin mukaan kerätään erityyppisillä välillisillä veroilla. Nyt huomio tässä keskustelussa on kohdistunut pelkästään tähän vajaan 1/3:aan.

Tässä keskustelussa on myös unohtunut se, että olennainen kysymys on, mitä vuosia verrataan toisiinsa. Tulos on aivan erilainen, jos verrataan vuoden 1989 ja 1990 ennakoita kuin jos verrataan esimerkiksi vuotta 1987 alkaneen vuoden ennakkoihin.

Arvoisa puhemies! Eräaseen asiaan vielä haluaisin kiinnittää huomiota, ja se on se, että tässä keskustelussa jälleen kerran on jäänyt kokonaan vastaamatta siihen kysymykseen, millä tavalla tulopoliittisen kokonaisratkaisun eräs merkittävä tekijä, kunnallisverosta tehtävä vähennys, aiotaan käytännössä toteuttaa. Tämän vähennyksen merkitys kunnallistaloudelle on huomattavan suuri: 570 miljoonaa markkaa.

Vähennys esitetään tehtäväksi ensimmäistä kertaa maan historiassa kunnallisverosta, mikä merkitsee käytännössä sitä, että verotulojen täydennysjärjestelmä tai kantokykyluokitus ei reagoi tähän vähennykseen millään tavalla. Tämä merkitsee sitä, että kuntien veroäyrien hintaerot tulevat kasvamaan, koska köyhimmat kunnat tulevat menettämään verotulojaan tästä järjestelmästä johtuen kaikkein eniten.

Lopputuloksena on aika nurinkurinen tilanne. Näissä kunnissa asuvien kansalaisten, köyhimpien pienituloisten kansalaisten, verorasitus suhteellisesti kasvaa eli siis niiden, jotka eivät pääse tästä vähennyksestä osalliseksi. Tämä vähennys on sinänsä hyväksyttävä, koska sillä hyvitetään pienituloisille palkansaajaryhmille heikkoa tulopoliittista kokonaisratkaisua.

Mutta on syytä vaatia, kun on vielä ratkaisematta käsittääkseni hallituksenkin sisällä, miten tämä vähennys tehdään, joka todella, korostan, on sinänsä hyväksyttävä ja tarpeellinen, että vähennys tulisi hyvin monista syistä tehdä tulosta. Tämä ei aiheuta,

kuten olen kuullut joissakin yhteyksissä väitettävän, kansalaisten tuloerojen kasvamista, koska kunnallisvero on, kuten kaikki hyvin tiedämme, jakovero. Näin ollen se, kohdistuuko vähennys kunnallisverotettavaan tuloon tai tehdäänkö se kunnallisverosta, ei merkitse eri tulonsaajaryhmien välillä erojen kasvua. Mutta mitä kunnallisverotettavasta tulosta tehtävänä tämä vähennys merkitsisi? Se merkitsisi sitä, että esimerkiksi kuntien verotulojen täydennysjärjestelmä korvaisi kunnille tästä aiheutuvat menetykset. Tätä kautta osittain köyhimmät kunnat saisivat vähennyksestä aiheutuneita menetyksiä takaisin.

Korostan sitä, että koska vähennys on hyväksyttävä ja tarpeen heikon tulopoliittisen kokonaisratkaisun täydennykseksi, tämä vähennys todellakin kannattaa suorittaa. Nyt on hyvin tärkeää hallituksen ja kunnallisten keskusjärjestöjen kesken käydä hyvin pikainen neuvottelu siitä, minkä sisältöisenä tämä vähennys toteutetaan, ja koko ajan pitää mielessä se, että tämän vähennyksen aiheuttamat menetykset köyhimmille kunnille on korvattava. Muussa tapauksessa veroäyrien hintaerot kuntien välillä kasvavat ja nimenomaan suhteellisesti köyhimpien kuntien, korkean veroäyrien kuntien, asukkaiden, köyhimpien asukkaiden, verorasitus suhteellisesti ottaen kasvaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen lakiehdotus hyväksytään.

Toinen lakiehdotus hyväksytään yksimielisesti.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotukset laiksi indeksiehdon käytöstä vuosia 1990 ja 1991 koskeissa työ-, virka- ja toimiehtosopimuksissa annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 257/1989 vp.

Lakialoite n:o 2

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 2

Suuren valiokunnan mietintö n:o 4

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esityk-

seen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi vuodelta 1990 suoritettavasta korotuksesta vakuutetun kansaneläkevakuutusmaksuun ja työnantajan sairausvakuutusmaksuun annetun lain kumoamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 259/1989 vp.

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 1

Suuren valiokunnan mietintö n:o 5

Ensimmäinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotukset laiksi väestönsuojelulain muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely

Hallituksen esitys n:o 23/1989 vp.

Lakialoite n:o 21/1989 vp.

Toivomusaloite n:o 1282/1987 vp.

Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 3/1989 vp.

Suuren valiokunnan mietinnöt n:o 1 ja n:o 222/1989 vp.

Ensimmäinen varapuhemies: Ensimmäinen varapuhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisu-

dessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista. Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Uitto: Arvoisa rouva puhemies! Nyt kolmannessa käsittelyssä oleva väestönsuojelulain muutos näyttää muodostuvan perin poikkeukselliseksi. Lain ydinkysymyksenä on muodostunut kerrosalan suuruus uudisrakennuksissa, joihin väestönsuojan rakentaminen on pakollinen. Hallituksen esityksensä tähän tämä oli 400 m², pitkällisen valiokuntakäsittelyn jälkeen se korotettiin 500 m²:ksi ja, kuten muistetaan, lain toisessa käsittelyssä runsas viikko sitten se hyväksyttiin 600 m²:ksi. Tapahtumien kulku oli siis varsin poikkeuksellinen. Luonnollinen selitys tälle on se, että erityisesti sosialidemokraattisen puolueen ryhmässä on tunnettu epävarmuutta, koska monet kansalaisjärjestöt ovat vastustaneet väestönsuojien rakentamisvelvollisuuden laajentamista, jota tämä laki tarkoittaa.

Myös turvallisuuskysymyksenä lakiesitys on herättänyt laajaa keskustelua. Muun muassa sosialidemokraattiset naiset vaativat kirjelmässään julkista keskustelua uhkakuviasta, joita väestönsuojeluviranomaisten tai sisäministeriön mielestä on edessämme.

Socialidemokraattiset naiset kysyvät: "Varustaudummeko ydinsotaan, jossa kanakopin kaltaisista suojista ei ole hyötyä, vai tavanomaiseen sotaan?" Ja edelleen he jatkavat kysymyksiään: "Varustaudummeko ydinvoimalaonnettomuuteen, jota samanaikaisesti pidetään mahdottomana, kun yritysmaailma joutuisi kantamaan siitä taloudellisen vastuun?" He kysyvät myös: "Miksi Suomi tarvitsee väestönsuojia, kun Yhdysvallat, Ranska ja Länsi-Saksa eivät pidä niitä mielekkäinä?" Nämä kysymykset ovat aivan oikeutettuja, ja niihin löytyy vain yksi järkevä vastaus: me emme todellakaan tarvitse ehdotetun kaltaisia väestönsuojia.

Nyt puheena oleva kirjelmä päättyy lauseeseen: "Sosialidemokraattiset naiset vaatii,

että lakiehdotus hylättäisiin." Tämä kirje monien muiden kansalaisjärjestöjen ja poliittisten nuorisojärjestöjen vastustavien kannanottojen kanssa on ehkä jonkin verran herättänyt hallituspuolueiden edustajien omaatuntoa. Nähtäväksi kuitenkin jää, joutuvatko sosialidemokraattiset edustajat hallitussovun nimissä hyväksymään lain, jota oman puolueen nais- ja nuorisojärjestöt vastustavat. Sama koskee myös kokoomuksen edustajia, sillä kokoomusta lähellä oleva nuorisojärjestö on myös ilmaissut vastustavan kantansa.

Onko nyt niin, että tämä on hallituspuolueitten edustajien omaksumaa harakiripoliitikkaa, jolla murennetaan kansanvaltaa ja politiikan uskottavuutta? Mielestäni väestönsuojien rakentamisvelvollisuuden korottaminen 400:sta 600 asuin kerrosalaneliometriin ei paljoakaan muuta sitä todellisuutta, että asumiskustannukset tulevat nousemaan. Hallituksen tulisi juuri näinä aikoina pyrkiä ratkaisuihin, joilla asumis- ja rakennuskustannuksia voitaisiin alentaa. Olisi vältettävä byrokraattisia ja tarpeettomia määräyksiä, joilla rakentamisen hintaa korotetaan, varsinkin kun asumistaso ei tästä vähääkään parane.

Väestönsuojien rakentamisella lisätään entisestään jo vahvasti keskittyneen rakennusaineeteollisuuden voittoja. Voidaan sanoa, että tällä ratkaisulla lisätään tarpeetonta tuotantoa, jonka haittavaikutukset me kaikki yhdessä joudumme tavalla tai toisella maksamaan.

Tietysti on ihmisiä, jotka saattavat tuntea turvattomuutta ja tämän vuoksi haluavat hankkia yksityisen väestönsuojan. Tämähän on mahdollista jo nykyisenkin lain voimassa ollessa, joten tältäkin osin nyt käsittelyssä oleva lakiesitys on tarpeeton.

Viime viikolla ed. Aittoniemi käytti väkävän puheenvuoron tältä paikalta ja piti tärkeänä, että väestönsuojia pitää rakentaa. Hänhen meni hyvin pitkälle ulkopoliittisissa arvioissa tulevaisuudesta. Nyt kuitenkin haluaisin ikään kuin lohduttaa ed. Aittoniemeä sillä, että hänellä on mahdollisuus rakentaa vaikka kuinka vahva bunkkeri, johon hän voi linnoittautua vaikkapa pakolaisten varalta, etteivät pakolaiset pelota häntä.

Valiokunnan mietintöön jättämässämme vastalauseessa toteamme: "On tärkeätä, että Suomi myötävaikuttaa aseliittoutumien as-

teittaiseen purkamiseen ja toimii aloitteellisesti tämän kehityksen toteutumiseksi." Tämä päivänä, noin 2,5 kuukautta vastalauseen kirjoittamisesta voimme todeta, että jo varsin lyhyessä ajassa on tapahtunut selviä korkean tason päätöksiä aseliittoutumien purkamisen suuntaan. Viitaan Kanadan Ottawassa pidettyyn kokoukseen, jonka kannanotot tukivat liennytyskehitystä, joten on aivan nurinkurista, että me Suomessa määräämme lailla väestönsuojien lisärakentamisesta rauhanomaisen ajattelutavan lisääntyessä Euroopassa ja koko maailmassa. Voidaan sanoa, että väitteet maamme pysähtyneisyydestä eivät näytä yksinomaan pitävän paikkaansa, vaan kyseessä onkin jopa huomattavat taka-askeleet maailmanpoliittisessa ajattelussa tänä päivänä.

Lain toisessa käsittelyssä eräät edustajat korostivat, että väestönsuojelulain muutos ja väestönsuojan rakentaminen on tarpeen teollisuuden onnettomuuksien varalta. En kuitenkaan tiedä enkä osaa suoralta kädeltä sanoakaan, millaisesta onnettomuudesta on silloin kyse, jos väestönsuojaa tarvittaisiin. Jos tapahtuu esimerkiksi tulipalo, räjähdys, kaasuvuoto, tulva, ydinvoimala- tai liikenneonnettomuus, ei missään näistä tapauksista kukaan suostuisi menemään väestönsuojaan, vaan pyrkisi pakenemaan vaaravyöhykkeeltä, eikä meno olisi viisastakaan, sillä tuskin on sellaista väestönsuojaa, jossa esimerkiksi ilmanpuhdistuslaitteet ovat välittömästi käyttökunnossa puhumattakaan vesi- ja elintarvikevarastoista, tuskin näitäkään löytyy monestakaan suojasta. Kaiken huipuksi joissakin tapauksissa väestönsuojista saattaisi muodostua todellinen surmanlouku. En löydä sellaista tilannetta, jossa väestönsuoja toisi riittävän turvapaikan nk. siviili-onnettomuuden sattuessa, joten tältäkin osin tämä laki on tarpeeton.

Arvoisa puhemies! Ehdotan lakiehdotuksen hylkäämistä.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen joutunut lain käsittelyn aikana useaan otteeseen vastaamaan siihen, mikä tämän lain tarkoitus on, ja nimenomaan ed. Uiton puheenvuorojen johdosta. Ei kai ole pahitteeksi, että minä toistan sen ties kuinka monennen kerran, sillä ed. Uitto esittää myös puheenvuorossaan jatkuvasti ihan samoja väitteitä tämän lain aikaansaa-

misen estämiseksi. (Ed. Gustafsson: Toistaminen on opettajalle luvallista!)

Ensinnäkin kun puhutaan kustannuksista, me olemme täällä todenneet, kuten asiantuntijat, että rakennuskustannuksiin tämän lain vaikutus on runsas 1 prosentti. (Ed. P. Lahtinen: Lisää siihen, kuinka kalliita ne jo nyt ovat!) Minä olen sanonut täällä, että tämän lain vaikutus prosenttien ulkopuolella on huomattavasti suurempi kuin tämä 1 prosentti. On kysymys rauhanaikaisesta lainsäädännön uusimisesta, joka perustuu 1940—1950-luvun aikaiseen käytäntöön, ja totta vie tämäntapainen lainsäädäntö on uusittava, kun on kysymys rauhanaikaisen palo-, pelastus- ja katastrofisuunnittelun yhteyteen saatavasta laista.

Kun ed. Uiton vastalauseessa puhutaan siviiliväestön militarisoinnista ja hän syyttää kuitenkin muita siitä, minusta tuntuu, että ed. Uiton puheenvuoro oli tyypiltään juuri sellainen, joka saa meidät tuntemaan jonkinmoista sotapsykoosia tämän lain kohdalla, jossa sitä ei lainkaan pitäisi tuntea. Minä toivoisin, että ed. Uitto ei vetoaisi kovasti kokoomusta lähellä oleviin nuoriin ja toisaalta sosialidemokraattisiin naisiin, vaan miettisi itse sitä tarvetta, joka saattaa hänelle joskus olla ajankohtainen. Minä toivon, että ed. Uitto silloin käyttää väestönsuojaa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minulle on alkanut pikkuhiljaa käydä epäselväksi, minkä takia väestönsuojat aiotaan rakentaa tai tämä laki tehdä. Minä olen edellisissä käsittelyissä arvostellut sitä, että suomalaisten sinisilmäisyys ei ole 50 vuoden aikana muuttunut miksiään. Henkilö, jota hyvin paljon tiedon ja kokemuksen perusteella arvostan, ed. Virolainen, lähti samoille näkökannoille todeten, että vuonna 1939 ensimmäisten pommien pudotessa Senaatintorille kansalaiset lausui- vat: "Tämä on sitä ropakandaa, ei tästä mitään muuta ole tulossa."

Minä haluan edelleenkin todeta menemättä kovin pitkälle ulkopoliittikan alueelle, että viimeisten kuukausien aikana Euroopassa tapahtunut kehitysprosessi on tuonut kolmannen maailmansodan lähemmäksi kuin koskaan aikaisemmin tietyistä syistä, joita meille kenellekään ei tarvitse tänä päivänä selittää. Todettakoon vain Tuntemattoman

sotilaan lause: ”Yksi kohjo lähtee sieltä ja pikkunilkkit painaa perässä.”

Tämä on tilanne, joka pitää tässäkin vaiheessa ottaa huomioon, ja lähdän siitä, että jos väestönsuojalla tarkoitetaan käyttönsä puolesta sitä, mitä väestönsuojalla yleensä tarkoitetaan, tämän tyypin sinisilmäisyyden ei pitäisi Suomessa enää toistua. Kustannukset ovat pienet, varmuuden maksimointi on huomattavasti suurempaa, kun tämä laki hyväksytään. Tämä on ollut se periaate, mistä olen puhunut aivan maalaisjärjellä. Joku sanoi aikaisemmin ”metsäläisen kielellä”, kyllä minulle sekin sopii, pääasia vain, että ymmärretään, mitä minä olen täällä tarkoittanut.

Ed. Uitto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Holvitielle toteaisin, että kyllä rakennuskustannusten nousu oli 1—3 prosenttia asiantuntijoitten mukaan. Sen me voimme nähdä asiakirjoista, jotka valiokuntakäsittelyssä olivat käytettävissä.

Ed. Aittoniemelle toteaisin, että jos niin onnettomasti käy, että kolmas maailmansota tulee, niin tällaisella väestönsuojalla ei ole mitään merkitystä, joten se on turha investointi.

Edelleen ed. Holvitielle toteaisin, että me monta kertaa ylpeilemme demokratialla ja edustuksellisuudella, ja jos omien puolueiden viralliset järjestöt ottavat kantaa asioihin, niin ei ole ehkä oikein, että edustaja tässä salissa sitten väheksyy näitä kantoja, niin kuin näyttää, että ed. Holviteikin väheksyy kokoomuslaisten nuorten kannanottoja (Ed. Holvitie: Olen enemmistön kannalla!) samoin kuin sosialidemokraattisten naistenkin kannanottoja.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen aikaisemminkin täällä kiinnittänyt huomiota ed. Aittoniemen ilmiselvästi onnelliseen sodanodotukseen. Kun hän puhuu kolmannesta maailmansodasta, niin se on tietysti aika makaaberia. Vallankin tämän asian yhteydessä se on vielä makaaberimpaa, koska sellaista sotaa vastaan ei ed. Aittoniemi enempää kuin me muutkaan voi suojautua. Kun ed. Aittoniemi siteeraa Väinö Linnaa ja hänen Tuntematon — ”Kun se yksi kohjo lähtee, niin meidän nilkit painaa perässä” — en tiedä, kuka voisi olla se yksi kohjo, mutta aika

ilmiselvää on, kuka on se meidän nilkki, joka menee perässä.

Ed. Laine: Rouva puhemies! Ed. Aittoniemi valmistautuu sellaiseen sotaan, jossa ei tarvita näitä kevyitä väestönsuojia, mitä hallitus ehdottaa rakennettavaksi. Siksi kannatan ed. Uiton tekemää hylkäämisehdotusta.

Vaikka olen ed. Uiton kanssa yhteisessä vastalauseessa perustellut näkökantojani, seuraavassa nojautuen useiden valiokunnassa esiintyneiden asiantuntijoiden ja kansalaisjärjestöjen kannanottoihin perustelen vielä erältä osin vastustavaa kantaani.

Totean, että väestönsuojelulain muutos on kohdannut kovaa kritiikkiä myös monien asiantuntijoiden ja hyvin monien kansalaisjärjestöjen kannanotoissa. Asiantuntijosta osa oli hallituksen esityksen kannalla taikka sanokaamme vaikkapa valiokunnan muutosesitysten kannalla.

Energiapoliittinen yhdistys pohdiskeli lausunnossaan sitä, mikä olisi Tshernobylin katastrofin tapahtuessa ollut tilanne, jos Suomessa olisi ollut tämän lakiesityksen edellyttämät kevyet väestönsuojat rakennettuina. Energiapoliittinen yhdistys arveli, että ihmiset ja ehkä osa kotieläimiä olisi saatu suojaan, mikäli onnettomuudesta olisi saatu tieto muutamassa tunnissa.

Yhdistys kuitenkin toteaa: ”Metsiä, peltoja ja järviä ei olisi voitu eikä voida tulevaisuudessaakaan suojata säteilyltä. Ihmisten ja eläinten ravinto on kuitenkin viime kädessä aina lähtöisin luonnosta.” Energiapoliittinen yhdistys vetosi eräisiin muihin näkökohtiinsa tukeutuen kansanedustajiin ja eduskuntaan, jotta väestönsuojelulakia ei muutettaisi ja varsinkaan lisärakentamisvelvoitetta ei toteutettaisi. Siis yhdistys oli hallituksen esityksen hylkäämisen kannalla.

Kansalaisten suojeleminen uhkaavilta onnettomuuksilta on perusteltua ja välttämätöntä. Teoreettisesti mahdollisia uhkia esimerkiksi toisen maailmansodan kaltaisista pommituksista ydinvoimaonnettomuuksien kautta otsonikatoon on kuitenkin niin monia, että kaikkiin ei voida täysimittaisesti varautua.

Erilaisten uhkien todennäköisyys, vakavuus ja niihin varautumismahdollisuudet on asetettava järjestykseen. Väestönsuojelulain muutoksen taustalla oleva uhkakuva näyttää olevan yhdistelmä rajoitettua ydinsotaa, Suo-

messä tai välittömässä läheisyydessä tapahtuvaa räjähdysmäistä ydinvoimaonnettomuutta ja tavanomaisia pommituksia myös haja-asutusalueisiin kohdistettuina.

Sotaa koskevat uhkaskenaariot ovat toiset kuin Suomen puolustuspolitiikan perustelusi esitetyt uhkaskenaariot. Molemmat eivät voi olla yhtä aikaa oikeaan osuvat. Sen sijaan on mahdollista, että molemmat ovat virheellisiä. Mikäli hyväksyttäisiin väestönsuojelulain taustalla oleva uhkakuva, voitaisiin esityksen kustannusvaikutukset rahoittaa vähentämällä vastaavasti puolustusmenoja. Jos taas säilytetään nykyisen kaltainen puolustusoppi, ei ole perusteltua hyväksyä lakiesitystä ainakaan siltä osin kuin se koskee rakenteellista suojelua.

Rauhanjärjestöissä on arvosteltu perustelusti sekä Suomen puolustusopin että esitetyn väestönsuojeluopin taustalla olevia uhkakuvia. Linaan tässä Suomen Rauhanliiton lausunnosta kolme kohtaa.

Ensiksi: "Suomi varustautuu nyt selkeästi rajoitettuun ydinsotaan Euroopassa, vaikka poliittinen ja sotilaallinen johto muutoin pitää tätä uhkakuvaa äärimmäisen pienenä, jopa mahdollittomana. Ydinaseita on yleensä pidetty poliittisina aseina, joilla ei ole taistelukäyttöä, eritenkään Euroopassa. Maaseudun väestönsuojien rakentamisvelvoite todistaa, että Suomen uskotaan todella voivan joutua ydinasein käytävän sodan piiriin, jossa Suomi voi olla jopa kohteena."

Toinen kohta: "Suojien rakentamisvelvoite perustuu myös ajatukseen, että suuri ydinvoimalaonnettomuus on mahdollinen ja todennäköinen Suomessa tai sen lähetyvillä. Jos voimalaonnettomuus on aiheena maaseudun suojaamiseen, olisi esitettävä oletetun onnettomuuden mittasuhteet. Kuinka mittava on onnettomuus, jonka saastelaskeuma edellyttää paineoven ja teräsbetoniseinän? Onnettomuusskenaarion epäuskottavuus on esimerkiksi Tshernobylin ja Harrisburgin kokemusten valossa ilmeinen."

Sitten vielä kolmas lainaus Rauhanliiton lausunnosta. "Sirpalesuojavaatimus rivitaloissa maaseudulla merkitsee uhkakuvaa, että maaseutua joko pommitetaan tavallisin asein tai maaseutu joutuu tavanomaisen sodan tantereeksi ja siviilit uhreiksi."

No, joka tapauksessa Rauhanliitto päätyy ehdotukseen hallituksen esityksen hylkäämisestä.

Jos väestönsuojelulain muutosesityksen mukaisesti sijoitetaan 130 miljoonaa, 200 miljoonaa tai mahdollisesti vielä enemmän vuodessa lisää rakenteelliseen suojeluun eikä esimerkiksi kehitysmaille edullisten freonikaasuja korvaavien teknologioiden tuottamiseen, haposateiden ehkäisemiseen, teollisuuskemikaalien kuljetusten turvallisuuteen tai Tshernobyl-luokkaa olevien ydinvoimalaonnettomuuksien ehkäisemiseen tai, tai, tai, olisi esitettävä pitävä arvio siitä, että juuri rajoitettu ydinsota tai sitä vastaava ydinvoimaonnettomuus tai haja-asutusalueiden pommitukset ovat suurempi tai ainakin yhtä suuri uhka.

Uhkakuvista ja niiden todennäköisyyksistä ei kuitenkaan ole käyty julkista keskustelua. Siksi on vakavasti syytä epäillä, että väestönsuojelulain muutosesityksen todelliset perusteet ovat muut kuin humanistiset kansalaisten suojelun tavoitteet. Tällaisia lienevät esimerkiksi väestönsuojelubisneksen intressit, militaristisen ajattelun voimistamiseen tähtäävät ideologiset intressit, poliitikkojen tarve tehdä jotain, saada toimintansa näyttämään siltä, että he pyrkivät tekemään parhaansa erilaisista katastrofin mahdollisuuksista huolestuneiden kansalaisten suojelemiseksi.

Pelkän näytön, siis edellä kuvaamani näytön, hinnaksi 130 - 200 miljoonaa markkaa vuodessa on paljon, vaikka se maksatettaisiinkin osana asuntojen ja muiden kiinteistöjen hintaa eikä menoerä näkyisi valtion tulo- ja menoarviossa.

Jos kansalaiset kokisivat väestönsuojelulain muutosesityksen taustalla olevan uhkakuvan oikeaksi, he pienkiinteistöjen omistajina varautuisivat uhkaan ilman lakisääteistä pakkoa. Myös monet mielipidetiedustelut osoittavat, että kansalaisten keskuudessa uhkakuvat ovat toiset kuin väestönsuojelulain muutosesityksessä. Niin kauan kuin kysymys on ollut muista kuin pienkiinteistöistä, on pakkoväestönsuojeluinvestointeja voitu perustella yleisillä intresseillä. Pienkiinteistöjen väestönsuojat eivät teoriassakaan suojelisi muita kuin kiinteistöjen omistajia. Miksi he eivät siis itse saisi ratkaista kysymystä omasta suojelutarpeestaan? Miksi tarvitaan pakkolaki ihmisten velvoittamiseksi suojaamaan itseään sellaista uhkaa vastaan, joka on äärimmäisen epätodennäköinen ja jota ih-

miset eivät itse koe suojeleinvestointien arvoiseksi?

Tässä on joukko niitä syitä, joiden vuoksi olen myös asettanut lain hylkäämisen kannalle. Viitataan vielä lopuksi siihen, käyttämättä nyt enempää aikaa asiantuntijoiden lausuntojen lukemiseen, että esimerkiksi professori Risto Santti ja tekniikan tohtori Bruno Bärs esittivät valiokunnalle hyvin perustellut asiantuntijalausunnat, joista ei voinut jäädä mitään muuta käsitystä kuin se, että he eivät näe tarkoituksenmukaiseksi säätää sellaista lakia, jonka hallitus eduskunnalle on jättänyt.

Rouva puhemies! Vielä toistan: kannatan ed. Uiton tekemää hylkäämishdotusta.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun ed. Laine mainitsi mielipidetutkimuksesta, on huomattava, että maan hallituksen ja eduskunnan tulee mielipidetutkimuksista huolimatta turvata kansalaisten tulevaisuus ja hoitaa mahdollisesti tarvittavat suojatoimet siitä huolimatta, että kansalaiset saattavat olla asiasta eri mieltä. Tämä on minun mielestäni huono perustelu ed. Laineen esittämänä.

Mitä tulee siihen, kun puheissa tulee esille, myöskin käsitykseni mukaan ed. Laineen puheessa, että näistä suojista ei ole suojaksi yuinsodan varalle, on todettava — en ole ollut maanpuolustuskurssilla enkä uskalla mennäkään, koska minä saattaisin menettää kersantin arvoni, joka minulla on, toisin sanoen pelkään, että minut ylennettäisiin 30 vuoden jälkeen ylikersantiksi, mutta olen kuullut niiltä, jotka ovat käyneet — että siellä on sanottu, että suomalaisten tarkoituksena on valmistautua torjuntasotaan, jota käydään tavanomaisin asein, sanotaan nyt perinteisin asein. Totta kai meidän täytyy silloin väestönsuojelummeikin mitoittaa sen systeemin mukaisesti, mihin me sotilaallisesti maata puolustettaessa etukäteen valmistaudumme. Näin ollen nämä lainsäädäntöpyrkimykset ja suunnitelmat ovat synkronissa myöskin maan yleisten puolustus suunnitelmien suhteen. Ja kyllä tällä varmasti, sikäli kuin olen siihen tutustunut, on merkitystä myöskin rauhanaikaisessa ydinonnettomuudessa ja lisäksi ydinsodassa. Ei tämä ainaakaan haitaksi ole turvallisuuden kannalta. On se parempi kuin harva keittiö.

Ed. Joenpalo: Arvoisa puhemies! Näin aluksi totean, että en vastusta väestönsuojelua, jos tällä tiedolla nyt mitään merkitystä tämän asian käsittelyyn on, enkä vastusta suurinta osaa nyt kolmannessa käsittelyssä olevan hallituksen esityksenkään asioista.

On totta, että voimassa oleva väestönsuojelulaki on monessa mielessä vanhentunut. Sen hallinnollisen rakenteen uudistaminen on perusteltua. Tätä käsitellään lain ensimmäisessä luvussa, jotka muutosesitykset olen valmis hyväksymään. Eikä ensimmäisen luvun käsittelyn yhteydessä asiantuntijoiden kuulemisessakaan esitetty oikeastaan minikäänlaisia muutoksia tai huomautuksia. On perusteltua, että usealle viranomaiselle ja kaantunut väestönsuojeluvastuu saadaan selkeästi koordinoituksi. Samoin on perusteltua selvittää norminantovaltuuksia, kehittää kuntien yhteistoimintaa, selkeyttää väestönsuojelun suunnittelua jne.

Sen sijaan lain toinen luku ”Rakenteelliset suojelutoimenpiteet” ja erityisesti sen 9 § perusteluineen ei kestänyt läheskään kaikkien asiantuntijoiden arvioita väestönsuojan antamasta suojasta lain perusteluiden tilanteessa. Tietenkin oli asiantuntijoita, joiden mielestä laki on perusteltu, oikein, ja eräät — uskaltaisin tässä yhteydessä todeta ylitiöaittoniemeläiset — näkemykset ja tahot edellyttivät väestönsuojan rakentamista hallituksen esitystä tiukemmalla tavalla: suojia joka taloon.

Joissakin puheenvuoroissa hallituksen esitystä kritisoitiin siltä pohjalta, että rakennuskustannukset on arvioitu alakanttiin. Mielestäni rakennuskustannuksilla suojien rakentamisen vastustaminen ei ole perusteltua. Jos uskotaan asiantuntijoiden näkemyksistä poiketen väestönsuojien antavan todellisen suojan perusteluissa mainitun radioaktiivisen säteilyn vaaraan ja nykyisiin sodankäyntimenelmiin, niin silloin pitää ehdottomasti rakentaa suojat kustannuksista välittämättä jokaiseen taloon ja jokaiseen torppaan. Itse asiassa, jos halutaan turvata elämisen jatkuminen myös suojista paluun jälkeen, niin myös kotieläimille on ryhdyttävä kiireesti rakentamaan eläinsuojien verkostoa. (Ed. Kekkonen: Älkää yllyttäkö, joku rupeaa vielä!)

Rouva puhemies! On valitettavaa, kuten ed. Laineikin totesi, että tämän lain yhteydessä sen paremmin valiokunnassa kuin täällä salissakaan ei ole voitu keskustella, millaisiin

uhkakuviin tai uhkakuvien muutoksiin maassamme valmistaudutaan, vai sisältyikö hallituksemme virallinen näkemys sen kummemmin perustelematta lain perusteluissa mainittuun tekstiin: "Väestönsuojien keskityminen perustuu viime sotien kokemuksiin. Radioaktiivisen säteilyn vaara ja nykyiset sodankäyntimenetelmät edellyttävät kuitenkin väestönsuojien rakentamista kaikkialla maassa."

Lain perusteluissa ei pohdita sitä, että muutaman päivän suojassa olo ja kahden viikon ruokavarat eivät ratkaise ydinsodasta selviämistä edes ydinräjäytysten reuna-alueilla. Suuri osa varsinaisesta räjähdykses-tä henkiinjääneistä kuolisi lyhyessä ajassa palovammoihin, säteilysairauteen, tartunta-tauteihin, nälkään ja nääntymykseen sekä myöhemmin ilmeneviin säteilyn pitkäaikais-sairauksiin. Näin sanovat lääkärit. Sen lisäksi voi vain arvailla, miten suuri ihmis-määrä menehtyisi yksilöiden psyykkisen romahtuksen ja yhteisöjen hajoamisen seurauksena.

On myönnettävä, että yksittäisen, vaikkapa vahingossa tapahtuvan ydinräjähdysten sattuessa väestönsuojalla olisi merkitystä räjähdysten reuna-alueilla, mutta se edellyttäisi, että väestöllä on suojatilojen lisäksi käytettävissä riittävä varoaika, tarvitaan useita tunteja, jotta voidaan suojat tyhjentää ja väestö niihin siirtää. Se edellyttää sitä, että väestön käyttäytyminen on tällaisessa tilanteessa rationaalinen, mittaukset, tiedotus, pelastus ja sairaanhoito toimivat häiriöttä ja että ruoka, vesi ja sairaanhoitotarvikkeet riittävät väestönsuojissa. Näiden edellytysten täyttyminen on kuitenkin epävarmaa, ja näidenkin edellytysten täyttymisestä huolimatta kymmenentuhannet ihmiset kuolisivat säteily-sairauteen ja myöhemmin ilmeneviin syöpä-sairauksiin. Kun yleensäkin mietitään elämää väestönsuojasta paluun jälkeen, on väestönsuojien rakentaminen ydinräjähdysiksi varten väärää turvallisuuden ja elossasäilymisen tunnetta luovaa ja ylläpitävää.

Ydinvoimalaonnettomuudessa, sen pahimmassakin tapauksessa, vapautuu paljon vähemmän radioaktiivisuutta kuin ydinräjähdyksessä. Harrisburgin ja Tshernobylin kokemukset eivät tue miltään osin ajatusta, että siinäkin tapauksessa väestönsuojat olisivat suojautumiskeino. Evakuoiminen on ollut molemmissa tapauksissa tärkein suo-

jautumistoimenpide. Harrisburgissa asuvista 36 000 ihmisestä noin puolet siirtyi muualle, kun siihen oli annettu kehoitus kolmantena päivänä uhkatilanteen jälkeen. Tshernobylistä ja sen lähiympäristöstä evakuoitiin noin 135 000 ihmistä eli kaikki asukkaat, joista ensimmäisinä päivinä noin 70 000 ja loput kymmenen päivän kuluessa. Toki väestönsuojien käyttö on mahdollista ja antaa ydinvoimalaonnettomuustapauksessa suojan, mutta lisähyöty sisätiloihin suojautumiseen nähden saattaa jäädä vähäiseksi, eikä suojien mitoitus mahdollistaisi kovin pitkän ajan oleskelua niissä.

Väestönsuojeluasetusluonnoksen 10 §:ssä sanotaan: "Laskettaessa, miten monelle henkilölle väestönsuoja riittää, katsotaan, mikäli erityisistä syistä ei muuta johdu, siinä tarvittavan yhtä henkilöä varten varsinaista suojatila 0,6 neliometriä. Väestönsuojan suojatila, johon ei lasketa teknillisten laitteiden tiloja, ei saa rakentaa 8 neliötä pienemmäksi." Siis 0,6 neliön tilassa per henkilö pitäisi voida olla useita päiviä, mahdollisesti jopa kaksi viikkoa suojautumassa radioaktiivista säteilyä vastaan. Tämä on täysin mahdoton tilanne. Niinpä Maailman terveysjärjestön asiantuntijat suosittelevatkin suojautumista sisätiloihin ja ovien, ikkunoiden sekä ilmastointiaukkojen sulkemista, mikäli säteilymäärän arvioidaan nousevan yli kymmenkertaiseksi vuotuisen säteilymäärään nähden. Tämä on terveysalan asiantuntijoiden näkemys tässä tilanteessa.

Evakuoiminen on siis ainoa todellinen keino suojella väestöä. Siihenkin liittyy ongelmia. Sen onnistuminen edellyttää, että tiedotus toimii, väestö käyttäytyy kurinalaisesti, kuljetusajoneuvoja on riittävästi, liikenne sujuu, vastaanottopaikkakunnilla ovat olosuhteet kunnossa jne. Tässäkin tapauksessa voidaan auttaa vain ihmisiä. Kaikki muu elollinen jää evakuoimatta ja suojaamatta.

Arvoisa puhemies! Olen yrittänyt perustella, että väestönsuojien rakentamisella ei ratkaista ydinsodasta selviämistä. Myöskään ydinvoimalaonnettomuuksista saadut kokemukset eivät puolla väestönsuojien rakentamista. Tähänastisissa onnettomuuksissa on evakuointi ollut tärkein ja ainoa suojaustoimenpide.

Kun lain perusteluissa viitataan myös sodankäyntimenetelmien muutoksiin, eivät valioikunnassa kuullut asiantuntijat nähneet

mahdollisuuksia suojata väestöä sen paremmin kemiallista kuin biologista asettakaan vastaan. Sen sijaan ns. perinteisin aseinen käytävässä sodassa väestönsuojat antavat suojaa. On kysyttävä, onko tilanne Euroopassa muuttumassa ed. Aittoniemen tänään ja viime perjantaina ennustamaan suuntaan eli: sodan todennäköisyys kasvaa, se käydään tavanomaisin asein, ja taisteluareenana on myös Suomi.

Näistä arvioista olisi kaivannut lain käsittelyn yhteydessä korkeamman tason pohdiskelua, muitakin keskusteluja kuin niitä, jotka perustuvat Talvisota-elokuvan luomaan innostukseen, ja muitakin perusteluja kuin niitä, joita ainaisesta asepulasta valittavat kenraalit erilaisissa yhteyksissä vihailevat. Ei voi välttää ajattelemasta, että keskustelu tässä asiassa ja yleensä eduskuntaan viime aikoina tulleista laeista on osoitus ja heijastus yhteiskunnassa tapahtuneesta ja tapahtuvasta asenneilmaston muuttumisesta, muutumisesta sotilaallisemman ja sitä kautta väkivaltaisemman ajattelun suuntaan.

Arvoisa puhemies! En voi olla kannattamassa lain hyväksymistä esitetystä muodosta, vaikka vastustukseni koskee ennen kaikkea lain 2 luvun 9 §:ää ja lain keveitä perusteluita.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Joenpalon puheenvuoro oli erinomainen. Sitä kuunnelleni muistui mieleeni asian ensimmäinen käsittely sosialidemokraattisessa eduskuntaryhmässä. Talon tapoihin ei kuulune ryhmäkokousten asioiden repostelu isossa salissa, mutta haluan todeta, että ryhmässä laaja henki oli hyvin torjuva tämän väestönsuojelulain suhteen erityisesti koskien tätä maagista 2 luvun 9 §:ää. Itse asiassa se haluttiin poistettavaksi laista.

Nyt on kuitenkin vettä virrannut Tammerkoskessa paljon johtuen leudosta talvesta, ja tässä on erisortista hivutustaktiikkaa käytäen nostettu kerrosneliöalaa 400 neliöstä 600:aan. Mutta aivan kuten ed. Joenpalo totesi, muutos ei poista niitä periaatteellisia ja tavallaan asiantuntemukseen, tietoon, liittyviä perusteita, joilla monet kansanedustajat vastustavat tätä lakiesitystä.

Haluan myös todeta, kun viime viikkoina on käyty paljon keskustelua ryhmäkurista ja olen lukenut lehdistä, että kokoomus on

hellittämässä ryhmäkuria, että näen, että tämä asia on sen tyyppinen, jossa kansanedustajilla tulee olla oikeus itsenäiseen päätöksentekoon ja ratkaisuun.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Gustafssonin viimeiseen lauseeseen puuttuisin sen verran, että valtiopäiväjärjestyksen mukaan meillä pitäisi olla jokaisessa asiassa mahdollisuus itsenäiseen harkintaan ja päätöksentekoon, koska vain siten me voimme vastata äänestäjillemme.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Anttila on minua kokenempi valtiopäivänainen. Hän on ollut myös hallituspuolueen jäsen. Minä ymmärrän sillä tavalla, että kun tässä eduskunnassa käsitellään esimerkiksi valtion tulo- ja menoarviota, budjettia, on aika ymmärrettävää, että eduskuntaryhmät joutuvat ryhminä tekemään päätöksiä päättäessään budjetin kokonaisuudesta ja sen sisältämistä yksittäisasioista. Tältä osin ryhmäkuri on myös aivan välttämätön ja oikea työväline maan asioiden hoidossa. Olen tosin sitä mieltä, että rangaistusryhmäkurista pitää siirtyä tavoite-ryhmäkuriin, että asioista päätetään yhdessä, jolloin myös edustajat niihin voivat aidosti sitoutua.

Mutta sitten tulee tavallaan oma kategoriansa, oma korinsa asioita, joihin perinteisesti on laskettu uskontoon, raittiuteen, tiettyihin eettisiin kysymyksiin liittyvät asiat. Minä katson, että tämä asia on sijoitettavissa tähän kategoriaan, ja sen takia halusin puheenvuoroni lopussa viitata ryhmäpäätöksiin.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Olen varsin tarkoin seurannut käytyä keskustelua siinä katsannossa, millä vilpittömyysasteella hallitus on asiallaan ja yksittäiset kansanedustajat omalla asiallaan. Olen hyvin vakuuttunut, että kaikki puheenvuoroja käyttäneet, yhteiskunnallisesta näemyksestä riippumatta, ovat pohtineet asiaa ja ovat vakaumuksellisesti tulleet siihen johtopäätökseen, jota sitten julkituovat tässä salissa. Ei voi esimerkiksi hallitusta moittia siitä, ettei hallitus olisi kantamassa huolta ja vastuuta väestön suojelemisesta erilaisissa katastrofitilanteissa. Kysymys on vain kokonaisuuden kannalta siitä, minkälaisia ovat

todelliset, todella odotettavissa olevat uhat ja mitenkä noihin uhkatilanteisiin varaudutaan.

Meitä vihreitä syytetään hyvin usein siitä, että me olemme synkkien kuvien maalailijoita. Kun minä kuuntelin ed. Aittoniemen jokin aika sitten käyttämää vastauspuheenvuoroa, niin kyllä näemme ed. Aittoniemen kanssa tämän maailman tilanteen ja tulevaisuuden kovin erilaisena. Juuri kun on itse ajatellut, että Euroopan ja maapallon tilanne on todella menemässä siihen suuntaan, (Ed. Aittoniemi: Niin sitä luulisi!) että se kolmannen maailmansodan mahdollisuus vähenee koko ajan, (Ed. Aittoniemi: Ei, vaan se lisääntyy!) on iloinnut jokaisesta muutoksesta, maailmanpoliittisesta liikkeestä yhteisymmärrystä kohti, niin samanaikaisesti jokin toinen edustajan valtakirjalla varustettu henkilö näkee aivan päinvastaisena tämän tilanteen, kuten ed. Aittoniemen puheenvuorosta kävi ilmi. Tämä diversiteetti, moninaisuus, näkemyksissä ja tulkinnoissa toki sallitaan.

Arvoisa puhemies! Itselleni olen selvittänyt asian niin, että emme me voi tällä tavoin kuin tässä väestönsuojelulakiehdotuksessa ajatellaan varautua ydinsotaan. Näillä välineillä, näillä tempuilla ei saavuteta sitä, mitä kuvitellaan saavutettavan. (Ed. Aittoniemi: Miten sitten?) Ei voida ajatella, että me voisimme elämän olennaisimpia edellytyksiä suojella tällä tavalla. Emme voi suojella pohjavettä emmekä vettä ylipäättään. Me emme voi suojella viljelysmaata. Kun täällä on niin paljon puhuttu karjasta ja karjasuojien rakentamisesta, me emme voi suojata karjan rehua, emme lainkaan. Karjan rehun radioaktiivisuus tulee välittömästi syömisen jälkeen kudoksiin ja eritteisiin kuten maitoon. Muistamme oikein hyvin Tshernobylin ydinonnettomuuden jälkeen sen ainokaisen lehmän onnettomuuden, joka sattui olemaan kevätlaitumella. Sen tuottamassa maidossa oli radioaktiivista jodia niin, että sitä ei olisi kukaan voinut käyttää ravinnoksi. Siis toisin sanoen tämä toiveodotus, tämä turvallisuusodotus ei toteudu tällä lailla. Tämä on yksi tosiasia minun omassa katsannossani.

Sitten, arvoisa puhemies, tässä varaudutaan ydinvoimalaonnettomuuksiin. Tämä on hyvin mielenkiintoinen asia monessa mielessä. Ensinnäkin siinä mielessä, että missään muualla maailmassa ei ole tällaista odotusta

ja varautumista tällä tavalla olemassakaan, näin olen ymmärtänyt. Toisekseen meillähän kaikki ydinvoimaa kannattavat ovat olleet sitä mieltä, että kysymys on täysin turvallisuudesta energian tuottamisen muodosta, jossa onnettomuusriski on nolla. Viimeksi viime viikolla ed. Tiuri ilmoittautui halukkaaksi perustamaan Pohjolaan vakuutusyhtiön, joka vakuuttaa kaikki ydinvoimalaitokset, koska ne ovat niin turvalliset, että vakuutusbisneskin kannattaa. Yhdysvalloissa toki ei ole vielä tähän tulokseen päästy, mutta joka tapauksessa ed. Tiuri oli tällä kannalla. Tämä on yksi ulottuvuus.

Toinen ulottuvuus on se, että jos asia onkin toisin. Jos siis ydinvoimaloiden takia täytyy rakentaa väestönsuojia, niin eikö silloin ydinvoimaloiden täydy maksaa tästä aiheutuvat kustannukset? Ja vielä: kun se on niin valtavan edullinen energian tuottamisen muoto, niin silloin sillä on tietysti varallisuutta maksaa myös tästä aiheutuvat laskut. Täällä on keskusteltu, ovatko ne 1 prosentin vai 1—3 prosenttia rakennuskustannuksista. Siis toisin sanoen sieltä ydinvoimasähköyhtiön kassastahan ne rahat on hyvä ottaa.

Arvoisa puhemies! Ehdotankin perusteluissa lausuttavaksi: ”Eduskunta edellyttää, että väestönsuojien rakentamistarvetta aiheuttavat laitokset, kuten ydinvoimalat, maksavat näiden väestönsuojien rakentamisesta aiheutuvat kustannukset.”

Arvoisa puhemies! Vielä muuan näkökohta, joka on minua kiusannut kovin paljon mm. kotikaupungissani Oulussa. Ilmeisesti tämä maailma on täynnä markkinarakoja, ja eräs sellainen markkinarako on väestönsuojelubisnes. Olikohan ed. Uitto, joka kiinnitti tähän huomiota, vai kuka hän olikaan aikaisemmissa puheenvuoroissa? Oulussakin, siellä 600 kilometrin päässä, on muutama liike mies nähnyt tässä markkinaraon ja ajatellut käyttää sitä mahdollisimman suuressa määrin hyväksi luomalla uhkakuvia, kuinka tarvitaan mahdollisimman tehokkaita toimenpiteitä. Siis kysymys ei ole niinkään siitä, että vilpittömästi lisättäisiin väestönsuojelua, vaan siitä, että eräällä uhkakuvalla pannaan rahoiksi.

Ed. Mäkipää (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun olen kuunnellut ed. Pulliaista ja monia muita, jotka ovat arvostelleet ed. Aittoniemeä siitä, että hän maa-

lailee synkkiä kuvia, täytyy todeta, että olen myös ed. Aittoniemen kannalla siinä mielessä — en tiedä, olemmeko lukeneet sitä viisaampaa kirjaa, jossa on paljon puhuttu ja ennustettu ihmiskunnan kohtaloista — että näen, että maailmansodan uhkaa ei ole vältetty, vaikka jatkuvasti puhutaan rauhas-
ta ja liennytyksestä. Sen takia näen, että väestönsuoja on tarpeellinen.

Hallituksen esityshän oli alun perin 400 m², ja se korotettiin, kuten SMP:läisenä toivomuksena oli, 600 m²:iin, johon kompromissina on päästy. Varmaan meistä jokainen, on sitten sodan uhka, kriisi, ydinonnettomuudet, mieluummin juoksee väestönsuojaan kuin esimerkiksi kiipeää korkealle omakotitalon katolle ja odottaa, että kuolla kupsahdamme.

Kun jotkut ovat hyvin valtavasti vastustaneet tätä väestönsuojelulain muutosta, pakostakin tulee kysyneeksi, minkä takia tarvitaan sitten näitä valmiuslakeja ja puolustuslakeja, jotka ovat päiväjärjestyksen kohdassa 7 ja 8, jotka ovat valmistelleet oikeusministeri Louekoski ja ministeri Norrback. Nämä lait mielestäni liittyvät hyvin läheisesti yhteen.

Kuten sanoin, vaikka elämme rauhassa ja jokainen meistä toivoo, että suomalaiset ja koko maailma saavat elää rauhassa, niin katson, että meidän pitää tehdä kaikkemme, että osa kansastamme pelastuu, jos niin kauhistuttavasti kävisi, että näitä erilaisia kriisejä, sotatoimia, ydinonnettomuuksia joskus tulisi.

Ed. Holvitie (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä alan jo vähitellen uskoa, että uhkakuvat lain puoltajien ja vastustajien kesken ovat erilaisia. Ed. Pulliaisen uhkakuvat ainakin minun mielestäni ovat paljon uhkaavampia kuin mielessäni olevat omat uhkakuvat. Me ymmärrämme käsitteet ”turvallisuus” ja ”turvattomuus” vallan toisella tavalla. Tämä on myös keskustelun aikana tullut täysin selväksi.

Sen sijaan en ymmärrä aiheutuvuusperiaatetta, joka on ollut pohjana ed. Pulliaisen äsken esittämään ponteen. Kun hän sanoo, että väestönsuojien rakentamistarvetta aiheuttavat laitokset saavat huolehtia kustannuksista, ja hän mainitsee tässä ydinvoimat, olisin kysynyt, mitä muita tällaisia kustannuksiin osallistuvia laitoksia on.

Ed. Jokiniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Muutama kommentti ed. Pulliaisen puheenvuoron johdosta.

Me toisaalta olemme tilanteessa, että Tshernobyl osoitti sen, jotta laskeumat voivat tapahtua hyvinkin kaukana tapahtumapaikasta. Hän viittasi mm. lehmänmaidon pitoisuuteen, mikä säteilyvaikutus voi siinä olla. Hän jätti kylläkin mainitsematta sen, jotta kyseinen lehmä kuului tietääkseni liha-karjarotuun, jonka maitomäärä oli ainoastaan litra pari päivässä, eikä tämä ollut mikään maidontuotantolehmä. Siinä mielessä tämä jäi hiukan puolittomuuden lausumiseksi.

On erittäin tärkeätä, mikä vuodenaika on kysymyksessä, jos tällainen onnettomuus tapahtuu. Jos on kasvukauden aika, aivan ilmeisesti vauriot ovat erittäin suuret ja rehuja ei voida käyttää, mutta jos on sisäruokintakauden aika, niin silloinhan ne ovat kohtuullisen hyvin suojassa meidän ilmalastamme johtuen.

Toisaalta tämä vastaavuusperiaate, jotta ydinvoimat kustantaisivat väestönsuojat. En tiedä, millä tavalla muut valtiot, jotka omistavat suurimmaksi osaksi ydinvoimat, saadaan kustantamaan esimerkiksi meidän väestönsuojamme. Jos yksinomaan meidän voimallitoksemme nämä kaikki kustantavat, niin sähkön hinnassa se näkyy suoraan, ja kuluttajat sen maksaisivat.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Holvitiele toteaisin, että erityisesti näin ongelmallisena ydinvoimallitokset, aivan niin kuin hallituksen esityksessäkin on. Toisena mahdollisuutena tuli esille se, että ampumatarviketeollisuuden yksiköt saattaisivat olla sellaisia, että jos massiivisia yksiköitä tähän maahan rakennettaisiin, niiden ympäristössä voisi syntyä tarvetta. Tässä on kysymys haja-asutusalueista, minne nämä uudet yksiköt varmasti vietäisiin. Sitten ed. Jokiniemelle. Voi ihme, kun ei tuo viestintä onnistu millään. En minä kehottanut lihakarjanaudalta juomaan maitoa, kun sitä niin vähän oli. Kysymys olikin enemmän periaatteesta, siis esimerkkitapauksesta, millä tavalla tämä järjestelmä toimii ja radioaktiivinen jodi kevätruhusta tulee lehmänmaitoon.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! En lakkaa ihmettelemästä SMP:n linjaa tässä

kysymyksessä, kun nähdään varustelusyksy 1939 saman kaltaisena kuin aseistariisuntakevät 1990. Pitäisi varmaan lukea jotain muutakin lehteä kuin Suomen Uutisia, että pysyisi perillä maailman tapahtumista. Mutta varsinaisesti pyysin puheenvuoron kannatakseni ed. Pulliaisen ehdotusta perustelulausumaksi.

Ed. Wasz-Höckert: Herra puhemies! Tämän lakiesityksen käsittelyssä on aika ajoin tullut esille sellainen näkemys, että meillä lääkärikunta olisi vastustamassa väestönsuojeluajatusta. Minä katsoin tämän liikkeen, siis Lääkärit ydinsotaa vastaan -toimikunnan, puheenjohtajan ominaisuudessa velvollisuudekseni tulla tänne. Suomi on ainoa maa niistä 75:stä, jotka kuuluvat kansainväliseen Ippnw:hen eli International Physicians for the Prevention of Nuclear War -järjestöön, jossa joka ikinen lääkäri kuuluu tähän. Silloin luonnollisesti herää kysymys, minkä takia. Esimerkiksi Ruotsissa, joka on toiseksi paras, vain noin 80 prosenttia lääkäreistä on liittynyt.

Suomessa on näin, että kun me muodostimme tämän järjestön vuonna 1981, meillä oli pieni työryhmä ja päädyimme siihen, että kolmeen asiaan me emme koske: a) Suomen puolustuslaitos, b) rauhanomainen ydinvoiman käyttö, c) väestönsuojelukysymykset. Syynä oli se, että meillä oli amerikkalainen vieras täällä, joka luennoi ja esiintyi hyvin reippaasti televisiossa ja puhui samalla tavalla kuin puhutaan Yhdysvalloissa, jossa, niin kuin te tiedätte, ei ole mitään väestönsuojeluajatusta tai muuta, vaan siellä kaivetaan kuoppa auton alle ja mennään takapihalle suojaan.

Meidän lääkäreiden käsitys on se, että jos tulee ydinpommi, niin ei pidä kuvitella, että väestönsuoja, oli se millainen hyvänsä, antaa suojaa. Aivan toinen asia on sitten, että väestönsuojia tarvitaan muita suuronnettomuuksia varten. Siitähän Tshernobyl oli erittäin hyvä esimerkki.

Lääkärikuntaa ei siis pidä millään tavalla sotkea tähän, vaikkakin tiedän, että on lakiesityksen käsittelyssä ollut pari kollegaa, joilla on meidän virallisen käsityksen linjastamme aivan poikkeava käsitys.

Se, että kansainvälinen lääkäriiliike on olemassa, johtuu paljolti siitä, että jatkuvasti joka viikko suoritetaan joko Semipalatinskis-

sä tai Nevadassa tai sitten Ranskan saarissa Tyynellä valtamerellä ydinkokeita. Me olemme sitä mieltä, että niin kauan kun niitä tehdään, kehitellään ydinaseita, ja vaikka niitä muodollisesti vähennetään, ne vain tehostuvat. Koska kerran on näin, meidän täytyy jatkuvasti nostaa esille näitä asioita. Mutta näillä asioilla elikkä ydinsodan pelon täydellisellä hävittämisellä ei ole mitään tekemistä tämän lain käsittelyn kanssa. Voin nyt tehdä pienen mainoskatkon ja todeta, että suomalainen kollega vasemmalta siiveltä on tehnyt juuri näinä viikkoina ansiokkaan väitöskirjan, jossa hän on osoittanut, miten Suomessakin lapset ja nuoret tuntevat ahdistusta sodan ja ydinsodan syttymisestä. Elikkä meidän täytyy käsitellä näitä asioita viisaasti ja järkevästi eikä aiheutta hysteriaa. Minusta tämän väestönsuojelulain käsittelyllä ja ydinsodalla tai lääkärikunnalla ei ole mitään yhteyksiä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Uitto ed. Laineen kannattamana ehdottanut, että toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus hylättäisiin.

Ed. Pulliainen ed. Haaviston kannattamana on ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: ”Eduskunta edellyttää, että väestönsuojien rakentamistarvetta aiheuttavat laitokset, kuten ydinvoimalat, maksavat näiden väestönsuojien rakentamisesta aiheutuvat kustannukset.”

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toinen varapuhemies: Ensin päätetään toisessa käsittelyssä päätetyn lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy toisessa käsittelyssä päätetyn lakiehdotuksen, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on lakiehdotus hylätty.

Toinen varapuhemies: Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

”Jaa” äänestävät seuraavat edustajat:

Aaltonen, Ahonen, Aittoniemi, Ala-Harja, Almgren, Anttila, Antvuori, Björklund, Björkstrand, Dromberg, Elo, Fred, Hautala, Heikkinen, Hetemäki-Olander, Hilpelä, Holvitie, Huuhtanen, Häkämies, Ikonen, Isohookana-Asunmaa, Jansson, Jokiniemi, Junnila, Järvisalo-Kanerva, Jäätteenmäki, Kalima, Kalliomäki, Kankaanniemi, Karkinen, Kautto, Kekkonen, Kettunen, Kietäväinen, Knuuttila, Kohijoki, Koistinen, Korkia-Aho, Kuuskoski-Vikatmaa, Kärhä, Lahti-Nuuttila, M. Lahtinen, Lamminen, Lapiolahti, Lax, Linnainmaa, Louekoski, Louvo, Maijala, Malm, Moilanen, Mäkelä, Mäkipää, Mörttinen, Nordman, Nyby, Paasio, Paavilainen, Perho, Pesola, Pohjanoksa, Pohjola, Pokka, Puolanne, Puska, Rajamäki, Rantanen, Rauramo, Rehn, Renko, Riihijärvi, Ryyänen, Röntynen, Saapunki, Saarinen, Saastamoinen, Savela, Siuruainen, Skinnari, Suominen, Taina, Taxell, Tykkyläinen, Uosukainen, Vali, Valo, Varpasuo, Vastamäki, Wasz-Höckert, Westerlund, Viinanen, Vistbacka, Vuoristo, Väistö, Väänänen ja Zyskowitz.

”Ei” äänestävät seuraavat edustajat:

Alaranta, Astala, Gustafsson, Haavisto, Joenpalo, P. Lahtinen, Laine, U. Leppänen, Lindroos, Löyttyjärvi, Männistö, Mönkäre, Paloheimo, Pulliainen, Soininvaara, Stenius-Kaukonen, Tennilä, Uitto ja Wahlström.

”Tyhjää” äänestävät edustajat Backman, Hämäläinen, Savolainen ja Urpilainen.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Ahde, E. Aho, R. Aho, Ajo, Alho, Andersson, Apukka, Bärlund, Donner, Hacklin, Halonen, Helle, Hietala, Hokkanen, Hurskainen-Leppänen, Ikkala, Jaakonsaari, Jokinen, Jouppila, Joutsensaari, Juhantalo, Jurva, Järvenpää, Jääskeläinen, Kanerva, Kasurinen, Kauppinen, Kempainen, Kokko, Kääriäinen, Laaksonen, Laitinen, Laurila, Lehtosaari, P. Leppänen, Liikanen, Luttinen, Mattila, Melin, Metsämäki, Miettinen, Myller, Mäki-Hakola, Nieminen, Niinistö, Nyman, Ollila, Paakkinen, Pekkarinen, Peltari, Pesälä, Pietikäinen, Puhakka, Puisto, Pystynen, Ranta, Renlund, Rinne, J. Roos, T.

Roos, Rusanen, Saari, Salolainen, Sarapää, Sasi, Seppänen, Sillanpää, Säilynoja, Särkijärvi, Tenhiälä, Tiuri, Turunen, Tähkämaa, Törnqvist, Vihriälä, Viljanen, Virolainen, Vähäkangas, Vähänäkki ja Väyrynen.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 96 jaa- ja 19 ei-ääntä, 4 tyhjää; poissa 80. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt toisessa käsittelyssä päätetyn lakiehdotuksen.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely juiistetaan päättäneeksi.

Toinen varapuhemies: Nyt on päätettävä perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Pulliaisen ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 91 jaa- ja 25 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 82. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Eduskunta yhtyy puolustusasiainvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotukset laeiksi rikosoikeudellisista toimenpiteistä luopumista koskevien säännösten uudistamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 79/1989 vp.

Lakivaliokunnan mietintö n:o 17/1989 vp.

Suuren valiokunnan mietintö n:o 2

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Asetus 15 päivästä joulukuuta 1989 väestörekisterikeskuksen eräiden virkojen lakikauttamisesta ja perustamisesta

Ainoa käsittely

Mainittu asetus (A n:o 36/1989 vp.)

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 1

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Hallituksen esitys n:o 248/1989 vp. valmiuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin puolustusasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Samalla sallitaan keskustelu päiväjärjestyksen 8) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Ensiksi toetan äsken kuullun puhemiesneuvoston ehdotuksen johdosta, että mielestäni asia pitäisi lähettää perustuslakivaliokuntaan, joka pyytää lausunto puolustusasiainvaliokunnan lausunnon. Tämä on ehdotukseni, vaikka olenkin puolustusasiainvaliokunnan jäsen.

Samaan aikaan, kun kaikkialla muualla Euroopassa ollaan purkamassa voimapolitiikan käytön tai uhan luomia jännitteitä,

alentamassa varustautumisen tasoa ja vapauttamassa kansalaistoimintaa koskevia rajoituksia, meillä hallitus esittää eduskunnalle lakiesityksiä, jotka siirtävät turvallisuuspolitiikan painopistettä sotilaallisten toimien ja asevaraisen turvallisuusajattelun suuntaan. Uhkakuvat, joita on käytetty lakiesitysten perusteena, tuntuvat epärealistisilta. Sen sijaan, että hallitus luottaisi eduskunnan kykyyn säätää ja päättää tarvittavista toimista, hallitus aikoo saattaa asetuksilla voimaan erittäin merkittäviä kansalaisten oikeutta, toimintaa ja demokratiaa rajoittavia toimia.

Kunnallishallintoa pidetään julkisen hallinnon demokraattisimpana hallintona. Väitän, että kunnallishallinto todella on julkisen hallinnon demokraattisin osa. Mutta valmiuslakiesityksellään hallitus aikoo murentaa tätä kuvaa, tätä todellisuutta siirtämällä kunnanvaltuuston päättäväntä kunnanhallitukselle ja kunnanhallitukselle kuuluvaa päättäväntä kunnanjohtajalle. Koko paikallishallinto alistettaisiin valtionhallinnon alaisuuteen. Poliisin valtuuksia laajennettaisiin olennaisella tavalla, siis poikkeusoloissa.

On paikallaan asettaa valmiuslain tarpeellisuus kyseenalaiseksi. Voimassa olevilla laeilla tai ainakin nykyisin voimassa olevia lakeja täydentämällä voitaisiin toteuttaa tarvittavat välttämättömät toimet, joilla hallitus esityksiään perustelee tai joita voidaan pitää perusteltuina. Valmiustilainsäädäntöä valmistelemaan asetetun komitean tehtävänä oli selvittää mm. kansanvaltaisten toimintojen säilyttäminen poikkeusoloissa. Nyt hallitus ehdottaa niistä luovuttavaksi poikkeusoloissa. Kun lisäksi ei selkeästi määritellä sitä, millaisissa tilanteissa lakia sovellettaisiin, se johtaa mielivaltaiseen soveltamiseen tai ainakin sen uhkaan.

Molempien lakiesitysten kaksi keskeisintä heikkoutta ovat: 1) Ne eivät turvaa eduskunnan asemaa; ja 2) ne eivät takaa kansalaisten oikeusturvaa ja perusvapauksia poikkeusoloissa. Niin valmiuslaki kuin esitys puolustustilalaiksi kaipaavat perusteellisen remontin eduskunnassa. Ei voi mitenkään olla mahdollista se, että eduskunta suostuisi kansalaisten perusoikeuksien ja oikeusturvan rajoittamiseen siten kuin hallitus esittää. Demokraattista päätöksentekojärjestelmää ei saa kuohita, kuten hallituksen esitys hyväksyttynä tarkoittaa. Kapina-käsitettä ei hallitus pysty esityksessään edes perustelemaan.

Epämääräisenä ja tarpeettomana se on syytä poistaa. Hallitus aikoo ottaa eduskunnalle kuuluvaa valtaa saattamalla asetuksilla voimaan kansalaisten oikeuksia koskevat rajoitukset. Niin kuin muussakin yhteydessä tiedetään olevan, myöskään poikkeuslakiasioissa, valmiuslakiasioissa eduskunnalla ei ole oikeutta muuttaa asetuksia, on joko hylättävä tai hyväksyttävä.

Hallitus on tuonut lakiesitykseensä turvasäilömenettelyn pystymättä kuitenkaan perustelemaan sen tarpeellisuutta. Tätä menettelyä on viime sotien aikana käytetty, vaikka esimerkiksi sotatilalaki ei sitä mahdollisuutta antanut. Talvisodan alla säädettiin suojelulaki, johon nojautuen turvasäilömenettelyä käytettiin.

Hallitus esittää myös kokoontumis- ja sananvapauden rajoituksia. Samoin hallitus esittää annettavaksi poliisille puhelinkuunteluvaltuuksia. Tämän kaltaiset esitykset eivät ole perusteltavissa ja hyväksyttävissä.

Puolustustilalakiesitys antaa mahdollisuudet yhdistysten lakkauttamiseen. Esitys valmiuslaiksi antaa 9 §:ssä itse asiassa valtuudet syrjintään ja toiminnan rajoittamiseen, rodun, ihonvärin, syntyperän, sukupuolen, kielen, kansallisuuden, uskonnon, iän, poliittisen tai muun mielipiteen jne. perusteella, jos on hyväksyttävä peruste. Samoin on sanottu puolustustilalain 7 §:ssä. Mikä on tällainen pätevä syy tai — niin kuin tekstissä sanotaan — hyväksyttävä peruste, se jätetään sanomatta. Lakiesityksissä spekuloidaan pienen rajoitetun eurooppalaisen ydinsodan mahdollisuudella. Tässä lähestytään vähän samoja uhkakuvia kuin väestönsuojelulakiesityksen käsittelyssä, mutta spekuloidaan myös konventionaalisin asein käytävän sodan mahdollisuudella ja Suomen osuudella sodassa.

Lopuksi totean, että lakiesitykset kertovat suomen kielen muuttumisesta. Onhan sotatila muuttunut puolustustilaksi, kriisi valmiustilaksi, ja tässä taannoin asevientilakikin muuttui puolustusaseiden vienniksi — vai mikä oli tuo muotoilu. Siis suomen kieli kehittyi, mutta tämä kielen kehittyminen ei muuta sitä tosiasiaa, että lain asiallinen sisältö kuitenkin on sen kaltainen, johon edellä viittasin. Siksi mielestäni puolustustilalakiesitys samoin kuin valmiuslakiesitys pitäisi palauttaa kokonaan uuteen valmisteluun. Tällaisina niitä mielestäni ei voi hyväksyä.

Ed. Holvitie: Arvoisa puhemies! Ensin näkin haluan todeta ed. Laineen arvion johdosta, että valmiuslainsäädäntö yhdessä puolustuslain kanssa kuuluu kiinteästi yhteen kokonaisuuteen, kuten lakien perusteluissakin on todettu. Niitä ei mielestäni voi erottaa siten, että ne valmisteltaisiin kahdessa eri valiokunnassa. Toisaalta olen ymmärtänyt, että perustuslakivaliokunnan tehtäviin kuuluu näkökulma, joka ei sovellu tämäntapaisten lakien valmisteluun. Mutta kiistämätön tosiasia tietenkin on se, että molempien valiokuntien arvioita tarvitaan, aivan niin kuin on todettu ja aivan niin kuin puhemies-neuvosto on ehdottanut.

Herra puhemies! Meidän omassa maanosassamme Euroopassa alkoi hiljattain sittemmin hyvin nopeasti edennyt muutosprosessi, joka pitää sisällään mm. poliittisia, taloudellisia ja turvallisuuspoliittisia elementtejä. Siitä, miten, milloin ja minkälaisiin tuloksiin tämä kaikki päättyy, ei tällä hetkellä kukaan liene kykenevä esittämään uskottavaa arviota.

Muutoksissa on maamme turvallisuuspoliittisen aseman kannalta ollut paljon myönteisiä piirteitä. Jo saavutetut aseriisuntasopimukset, sopimukset joukkojen vähentämisestä ja luottamusta lisäävistä toimista ovat ilmeisen selvästi vähentäneet suursodan uhkaa. Toisaalta ovat julkisuudessa vähemmälle huomiolle jääneet ne ammattimiesten esittämät arviot, joissa lähes yksiselitteisesti todetaan, että kokonaispuolustuskyvystään ei kaiki kukaan ole tinkinyt. Kokonaisuutena verrattuna sittenkin varsin rajoitetut vähennykset ovat kohdistuneet paljolti vanhentuvaan välineistöön henkilöstöineen, ja perusvähennysten rinnalla on huippumodernin kaluston kehittämistä ja tuotantoa herkeämättä jatkettu. Olemassa oleva todellisuus ei siis pääsääntöisesti vastaa sitä optimismia, jota joskus julkisen sanan piirissä ylläpidetään.

Edellä olevalla haluan todeta sen, ettei eriaisteisten kriisien ja jopa aseellisten konfliktien uhka ole pois suljettu omassakaan maanosassamme, muusta maailmasta puhumattakaan. Vähänkin laajemmassa eurooppalaisessa kriisissä olemme myös me monilla tavoin mukana, halusimmepa sitä taikka emme.

Sanotaan, että vara on viisautta eikä vahingon enne. Tästä periaatteestahan myös

Suomen turvallisuuspoliittinen ajattelu lähtee ja pyrkii tekemään tarvittavat minimivalmistelut kansalaisten turvallisuuden takaamiseksi erilaisia, mm. kokemusperäisiä tai muuten mahdollisia uhkia silmälläpitäen. Tästä on kysymys myös nyt puolustusasiainvaliokuntaan valmisteltavaksi lähetettävässä lakipaketissa, jossa on vanhentunut sotatilalaki vuodelta 1930 ja kokonaan puuttunut valmiuslaki. Ne ovat olleet viranomaisten kriisinajan valmisteluja haittaava puute, joka näillä esityksillä nyt pyritään poistamaan.

Puuttumatta tässä yhteydessä laajemmin näiden esitysten sisältöön totean, että valmiuslakiesitys on käsiteltävä perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Sen sisältö on tarkoitettu ohjaamaan lähinnä sotaa lievempien poikkeuksellisten tilanteiden hallintaa. Esitys on saatettu pitkän valmisteluprosessin aikana mm. korostamaan eduskunnan roolia toimenpiteiden valvonnassa ja turvaamaan kansalaisten perusoikeudet ja oikeusturva mahdollisimman hyvin. Viittaan tässä yhteydessä parlamentaarisen valmiuslainsäädäntökomitean mietintöön vuodelta 1979. Se on myös sopusoinnussa Suomen kansainvälisöikeudellisten velvoitteiden kanssa. Tämä tulee visusti muistaa.

Puolustustilalaki koskee kansallista hätätilaa, joka aiheutuu aseellisesta konfliktista. Lain uudistaminen perustuu parlamentaarisen sotatilalakikomitean mietintöön vuodelta 1988. Siinä on pyritty yhdistämään nykyajan sopivalla tavalla maanpuolustuksen tarpeet ja ihmisten perusoikeudet. Laki voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä, ja se on tarkoitettu tulemaan voimaan yhtä aikaa valmiuslain kanssa. Lakiesitykset eivät aiheuta normaalina aikana luonnollisestikaan välittömiä taloudellisia vaikutuksia.

Herra puhemies! Nyt eduskunnan käsiteltäväksi jätettävää lakipakettia on valmisteltu kauan ja hyvin monia tahoja kuullen. Esitykset vastaavat niin tämän päivän kuin kuviteltavissa olevan tulevaisuudenkin vaatimuksia. Aikanaan voimaan saatettuina ne tulevat osaltaan parantamaan yhä herkemäksi käyvän yhteiskuntamme sekä jokaisen kansalaisemme mahdollisuuksia selviytyä kansallisista kriiseistä ja onnettomuuksista.

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Kansainvälinen tilanne näyttää tällä hetkellä ke-

hittyvän myönteiseen suuntaan vauhdilla, jollaista maanosamme historiassa ei ole todennäköisesti koskaan nähty. Samalla kun demokratisoitumiskehitys jatkaa väistämättöä kulkuaan lähes kaikissa Itä-Euroopan maissa tuoden kansalaisille länsimaissa perinteellisiksi koettuja kansalaisoikeuksia, tapahtuu myös ennennäkemättömän voimakasta liennytyskehitystä sekä suurvaltojen välillä että kahden sotilasliittoutuman Naton ja Varsovan liiton välillä.

Kaikesta tästä kehityksestä on seurannut, että sotilaallinen jännitys maanosassamme on lyhyellä ajanjaksolla merkittävästi alentunut. Aseidenriisuntaneuvottelut kaikilla tasoilla ovat edistymässä ilahduttavan nopeasti, ja useissa kysymyksissä on saavutettu läpimurtoja vuosikausien paikallaan polkeneiden neuvottelujen jälkeen. Täydellä syyllä voidaan puhua liennytyksen ja vapautumisen vuosikymmenen alkaneen maanosassamme.

Huolimatta siitä, että erittäin myönteinen kehitys Euroopassa on johtamassa sotilaallisen jännityksen vähenemiseen, ei tämä merkitse sitä, että Suomen tulisi unohtaa tosiasiat. Turvallisuuspolitiikan kunnossa pitäminen on ensiarvoisen tärkeätä niin kylmän sodan kuin liennytyksenkin aikoina. Turvallisuuspolitiikkamme tärkeimmät toteuttamismuodot ovat ulkopolitiikka ja puolustuspolitiikka. Perinteisesti tärkeimpänä turvallisuuspolitiikan osana on pidetty ulkopolitiikkaa ja sen järkevää ja taitavaa hoitamista. Onnistuneella ulkopolitiikalla maamme on pystynyt pysyttelemään suurvaltojen eturistiriitojen ulkopuolella kiitettävästi ja säilyttämään ja edelleen vahvistamaan puolueettomuusasemaansa. Suomen ulkopolitiikan onnistuneisuudesta on viime vuosina annettu myös ulkomailla kiitettäviä lausuntoja.

Huolimatta siitä, että ulkopolitiikkaa pidetään turvallisuuspolitiikan tärkeimpänä osatekijänä ja tämän politiikan harjoittamisessa myös onnistutaan, tarvitaan ehdottomasti puolustuspolitiikkaa ja kriisien varalle varautumista. Liennytyskehitys ja onnistunut ulkopolitiikka ei aseta kyseenalaiseksi maamme tarvetta ylläpitää tehokkaita puolustusvoimia ja kehittää lainsäädäntöä myös kriisiaikojen silmälläpitäen. Kansainvälisen kansakäymisen jatkuvasti lisääntyessä ja valtioiden ollessa toisistaan entistä riippuvaisempia merkitsee se sitä, että Suomen kaltainen pieni valtio voi monista ulkoisista syistä joutua

tilanteeseen, jossa normaalioloja varten säädetyt lait ja viranomaisten toimivaltuudet osoittautuvat riittämättömiksi kansalaisten ja elinkeinoelämän etujen turvaamisessa ja vallitsevan oikeusjärjestyksen ylläpitämisessä.

Tämän ei välttämättä tarvitse heti merkitä välitöntä sodan uhkaa tai maahamme tapahtuvaa aseellista hyökkäystä, vaan kysymys voi olla lievemmästä kansainvälisen tilanteen kiristymisestä tai maailmantalouden vakavasta häiriöstä. Lisäksi uhkana voi olla vakava ulkomailla tapahtuva suuronnettomuus, jonka seurannaisvaikutukset ulottuvat helposti myös meidänkin maahamme.

Maamme mahdollisuus pysyttäytyä ulkomailla tapahtuvien kriisien, olipa kyseessä sotilaallinen, taloudellinen tai onnettomuudesta aiheutuva kriisi, ulkopuolella ei välttämättä riipu Suomessa tehtävistä toimenpiteistä. Tämän takia meillä tulee olla riittävä lainsäädäntö myös poikkeustilanteita silmällä pitäen. Tällä hetkellä kriisiaikoja varten on vanha, vuonna 1930 annettu sotatilalaki, joka on väistämättä monilta osin vanhentunut. Lisäksi väestön välttämättömän toimeentulon ja talouselämän toimintamahdollisuudet turvaavat sekä oikeusjärjestyksen ylläpitämiseen tarvittavat varautumismahdollisuudet ovat tämänhetkisen lainsäädännön mukaan riittämättömät. Siksi on välttämätöntä saada aikaan uusi ajan tasalla oleva lainsäädäntö kriisiaikoja varten.

Nyt eduskunnan käsittelyyn tulleet hallituksen esitykset puolustustilalaksi sekä valmiustilalaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi ovat ehjä kokonaisuus, jonka osat täydentävät toinen toisiaan. Kriisin uhatessa tulee pystyä valmistautumaan niin maan puolustamiseen varsinaista hyökkäystä vastaan kuin myös valmistamaan maa sisältä päin kestämiään pitkänkin kriisin aiheuttama poikkeustila. Tätä varten tarvitaan tehokas lainsäädäntö sekä toimivat organisaatiot.

Käsittelyssä oleva puolustustilalaki on pitkällisen työn jälkeen aikaansaatu kompromissi. Lakiesityksen eräänä johtoaikutuksena on se, että kriisiaikoja varten tulisi aina olla olemassa valmis lainsäädäntö, joka on laadittu jo normaaliolojen aikana. Tällöin ei jouduta pakkotilanteessa säätämään kiireellä uutta lakia kriisistä selviytymistä varten. Tämän takia tarvitaan mahdollisimman täydellinen lainsäädäntö, joka on heti tarvittaes-

sa otettavissa käyttöön kriisin uhatessa. Tällä tavoin välttyään monilta virheiltä ja vaikean tilanteen uhatessa ymmärrettäviltä yllälyönneiltä. Näin ollen kansalaisten oikeusturvan ja maan demokratian kannalta on huomattavasti parempi se, että kriisiaikojen lait säädetään mahdollisimman kiihottomassa ja normaalissa tilanteessa.

Mielestäni hallituksen esitykset puolustustilalaksi ja valmiustilalaksi ovat onnistuneet. Kyseisten lakien turvin on mahdollisen kriisin uhatessa kansalaisilla merkittävästi paremmat oikeudet kuin viimeksi, kun poikkeustilaa varten säädettyä lakia maassamme on sovellettu. Uusissa laeissa on säädetty kansalaisten mahdollisimman vähäisestä oikeuksien rajoittamisesta myös kriisin aikana. Eräs hyvä esimerkki tästä on se, että aiemmin sovellettu maan turvallisuuden kannalta vaarallisten henkilöiden vangitseminen on tarkoitus korvata turvasäilöllä. Turvasäilökäytäntö on kansalaisille merkittävästi pienempi vahinko kuin vankeilaan joutuminen. Kyseisten henkilöiden oikeuksia on tarkoitus rajoittaa mahdollisimman vähän verrattuna muihin kansalaisiin. Lisäksi poiketen aikaisemmasta turvasäilöön otetuilla on täysi oikeus valittaa heitä koskevista päätöksistä ja ratkaisuista. Turvasäilökäytäntö on kansainvälisestikin varsin yleinen. Sitä on käytetty jo viime sotien aikana esimerkiksi Englannissa.

Samalla kun kansalaisten oikeuksia pyritään rajoittamaan mahdollisimman pienessä määrin kriisin aikana tai sen uhatessa, tulee hallitukselle antaa riittävät valtuudet asioiden hoitamiseen. Vain riittävien valtuuksien turvin pystyy hallitus kriisiaikoina johtamaan maata siten, että maan turvallisuus pystytään takaamaan ja kansalaisten perustoimeentulo ja oikeudet turvaamaan.

Lopuksi haluan vielä herra puhemies korostaa edellä mainitsemaani tosiseikkaa, että kriisin uhatessa maassa tarvitaan joka tapauksessa poikkeustiloja varten säädetty lainsäädäntö. Mikäli kyseistä lainsäädäntöä ei ole laadittu ennakoon kuten esimerkiksi viime sotien aikana oli tilanne, joudutaan laki säätämään kiireessä ja kriisin uhan ollessa koko ajan painostamassa päätöksen tekemistä. Tämän tähden on huomattavasti järkevämpää tehdä poikkeuksellisia aikoja varten tarkoitettu lainsäädäntötyö jo normaalina aikana. Se on parasta niin lainsäädä-

dännön laadun kuin kansalaisten oikeusturvankin kannalta. Kaiken kaikkiaan kaikki kansalaisten turvallisuutta lisäävät toimenpiteet ovat erittäin kannatettavia. Roomalainen viisaus sanoo: "Si vis pacem, para bellum." — "Jos haluat rauhaa, valmistaudu sotaan."

Ed. Backman: Herra puhemies! Edellisen puhujan loppuosasta on hyvä jatkaa toteamalla, että kun muualla Euroopassa parhaillaan puretaan voimapolitiikan jännitteitä, aseistautumista ja kansalaistoiminnan rajoituksia, niin tämän päivän viesti Suomen eduskunnasta on hieman päinvastainen. Juuri äsken meillä päätettiin rakentaa lisää ihmisille suojakeinoja joko sotaa tai muita kriisejä vastaan. Nyt olemme aloittamassa keskustelua kahdesta laista, joilla varustaudutaan myös sotaan tai siviilikriiseihin ja joilla tullaan rajoittamaan kansalaistoimintaa, annetaan sellaisia valtuuksia, jotka eivät ole kansanvaltaisen päätöksenteon ulottuvilla.

Ne uhkakuvat, joihin nämä lakiesitykset pohjautuvat, ovat vanhanaikaisia. Tästä valitsee tässäkin salissa hyvin erilaisia näkemyksiä kuten muutamasta puheenvuorosta olemme jo havainneet. Kuitenkin uhkakuvat perustuvat hyvin pitkälti niihin vanhoihin kokemuksiin, mitä meillä kriisitilanteista on, ei siihen todellisuuteen, joka tänä päivänä maailmassa vallitsee, eikä varsinkaan siihen tulevaisuuteen, johon olemme menossa.

Suurin virhe tässä on sotilaallisten ja siviilikriisien yhtäläistäminen samaan pakettiin siten, että esimerkiksi sodan, sodan uhan, sodan jälkitilan tai suuronnettomuuden yhteydessä voidaan valmiuslakia käyttää. Tämä johtaa siihen, että myös siviililuonteisia kriisejä hoidetaan sotilaallisin toimenpitein. Tämä kehityssuunta on päinvastainen kuin Euroopassa. Ehkä esimerkkejä tällaisesta löytyy enemminkin Kiinan puolesta.

Puolustustilalakia myös voidaan käyttää ennen sodan julistusta tai ilman aseellista hyökkäystä; se tarkoittaa sitä, että välttämättä siinä ei ole kysymys sodasta, vaan sitä voidaan käyttää ns. siviililuonteiseen kriisiin. Kaikki tämä johtaa siihen, että turvallisuuspolitiikan painopiste, vaikka äsken täällä puhuttiin hyvin kauniita sanoja ulkopolitiikan merkityksestä, on kuitenkin vaihtumassa sotilaallisiin toimenpiteisiin eli siihen voima-

politiikkaan, josta Euroopassa ollaan muualla irtautumassa.

Tässä lainsäädäntöesityksessä on eräitä kohtia, joihin haluan kiinnittää huomiota. Ensinnäkin siellä edelleen puhutaan kapinasta kuitenkin määrittelemättä sitä tarkemmin. Puolustuslain perusteluissa todetaan, että se voi tarkoittaa väkivallan uhkaa. Mikä on väkivallan uhka? Kuka sen määrittelee? Onko esimerkiksi mielenosoitus tai lakko väkivallan uhkaa? En haluaisi nähdä Suomessa tilannetta, jossa tällä lailla perustellaan erilaisten kansalaistoimintojen kieltämistä.

Mikä on eduskunnan elikkä kansanvaltaisen päätöksenteon rooli tulevaisuudessa? Kun toimivaltuudet annetaan asetuksella, eduskunnalle jätetään jälkitarkastuksen rooli. Aiemmissa puheenvuoroissa on todettu, että on aivan oikein, että eduskunnalla säilyy jatkossa valvontaoikeus. Mielestäni pelkkä valvonta, joka tapahtuu jälkikäteen, ei riitä, vaan kansanvaltaisen päätöksenteon elikkä eduskunnan tai kunnallisella tasolla valtuutosten täytyy olla päättämässä niistä toimenpiteistä, kun jotain kriisejä, sotilaallisia tai siviilikriisejä, tapahtuu.

Täällä on jo viitattu aiemmissa puheenvuoroissa myös kansalaisten perusoikeuksiin ja oikeusturvaan. Eräät puhujat ovat olleet sitä mieltä, että tällä lainsäädännöllä säilytetään kansalaisten toimintavapaudet, perustuslain mukaiset oikeudet. Eräissä puheenvuoroissa on mielestäni aivan oikein todettu, että pikemminkin nämä lakiesitykset näitä oikeuksia tulevat rajoittamaan. Valmiuslain 9 §, johon täällä jo viitattiin, antaa yleisvaltuutuksen rajoittaa hallitusmuodon perusoikeuksia, kun se toteaa, että perusoikeuksia ei saa rajoittaa kuin vain sodan tai hyökkäyksen aikana. Kuitenkaan yksityiskohtaisia määräyksiä näistä rajoituksista ei löydy, joten tämä on yleisvaltuutus ja tällaisena negatiivisena yleisvaltuutuksena liian laaja.

Turvasäilömenettely, josta jo äsken myös puhuttiin, on eräs kohta, joka kaipaa myös valiokuntakäsittelyssä huomattavaa täsmennystä. Mitä se käytännössä tarkoittaa? Kuka siitä tekee päätöksiä ja missä järjestyksessä?

Kun tällä lainsäädännöllä mahdollistetaan myös yhdistysten lakkauttaminen ja tiedotusvälineiden sensurointi, herää kysymys, edellyttääkö ylipäätään kriisitilanne kansalaistoiminnan rajoittamista tai tiedotuksen rajoit-

tamista. Päinvastoin voitaisiin ajatella, että kriisitilanteessa tarvitaan entistä enemmän kansalaistoimintaa ja tarvitaan entistä enemmän vapaata tiedotusta. Vaihtoehtona voisi siis olla avoimuus sulkeutuneen yhteiskunnan sijasta. Tämä ongelma on aivan uusi senkin takia, että sähköiset viestimet ovat aiempia viestimiä huomattavasti vaikeammin valvottavissa. Kuka torjuu satelliittien tänne lähettämän tiedonvälityksen, joka joka tapauksessa ulkomailta tulee? Kuka torjuu telefaxien tiedonvälityksen jne.? Tässäkään en malta olla puuttumatta vertailuun Kiinaan, jossa yritettiin rajoittaa tiedonvälitystä, mutta ulkomaailmasta sinne pystytään joka tapauksessa toimittamaan asianmukaista tietoa. Tämän asian luulisi kiinnostavan myös suomalaista vapaata tiedonvälitystä, kuinka se voidaan sensuroida erilaisissa kriisitilanteissa ja kuka ne kriisitilanteet määrittelee.

Ylipäättään yhteenvetona voi todeta: Tarvitsemme valmiuslakia, vai riittääkö se, että tarvittaessa täydennetään olemassa olevia lakeja? Toisaalta sotatilalaki vuodelta 1930 joutaa museoon, mutta uusi laki sen tilalle tulisi valmistella laajemmalla pohjalla, vaikka täällä on kerrottu, että valmistelu on ollut hyvin pitkää. Sitä se kyllä on ollut, mutta ei mielestäni vielä tarpeeksi laajapohjaista, ja toivon, että valiokuntakäsittelyssä ainakin asiantuntijoita kuullaan myös kansalaistoiminnan järjestöistä, ei pelkästään sotilas- ja viranomaistaholta.

Ed. Lamminen: Arvoisa puhemies! Molemmat käsittelyssä olevat lait, puolustuslaki ja valmiuslaki, tähtäävät yhteen ainoaan seikkaan, turvallisuuspolitiikan korkeaan nosteseen Suomenmaassa. Suomi ja koko Pohjola ovat osoittaneet muulle maailmalle jo malttia puolustusvoimien kehittälyssä. Suunta on ollut oikea. Mutta samaan hengenvetoon on sanottava, että yksinomaan Suomen puolustustilan laskeminen on epärealistista puhetta. Eurooppa ei ole muuttunut eikä lähiaikoina muutu aseistariisutuksi rauha-alueeksi, jolloin Suomikin voisi tietysti laskea puolustustaan.

Liennytystä on tietenkin tervehdittävä ilolla, mutta se ei saa vaikuttaa meidän puolustustahtoomme, ei puolustusvoimiin eikä puolustusvoimien normaaliin toimintaan. Meidän on seurattava tätä kehitystä rauhallisesti,

ei edelle mennessä, ja jos muut alkavat liennyttää, riisua aseista armeijaansa, me seuraamme perässä. (Ed. Backman: Ovat aloittaneet jo! — Ed. Väänänen: Kovin pientä!) — Ed. Backmanille voisin tässä sanoa, että määrällisesti ne ovat aloittaneet, mutta eivät tehollisesti.

Suomi on pieni maa poliittisesti, taloudellisesti sekä tietysti militaristisesti. Me emme ole koskaan uhanneet ketään emmekä uhkaa nytkään, eivätkä nämä lait ole mitään uhkalekeja. Me pidämme yllä vain puolustusvalmiuttamme ja annamme turvaa myös naapureille.

Tässä yhteydessä on hyvä todeta, kun parisen talvea sitten järjestettiin Lapissa suuri Tuisku-sotaharjoitus, johon otti osaa 13 000 asevelvollista, että siellä oli ulkomaisia tarkkailijoita 14 — 15 maasta ja he totesivat ykskantaan Suomen puolustustahdon ja Suomen puolustusvoimien korkean laadun. Tästä jatkoseurauksena oli se, että Neuvostoliitto laski valmiuttaan itärajalla yhdellä asteella välittömästi tämän jälkeen, kun huomasi, että Suomi pystyy turvaamaan omat rajansa.

Meillä on maassamme ollut parlamentaariset puolustuskomiteat, jotka ovat 70-luvulta saakka esittäneet varteenotettavia ajatuksia. Muistaakseni kolmas komitea totesi mm.: ”Emme ole mikään strateginen maalialue emmekä liioin sodan syy eikä varsinainen kohde, mutta pitkä kriisi voi Euroopassa johtaa vaikeuksiin ja se on todennäköisempi kuin sota.” Tähän viittaa sen tähden, että kuten on jo monissa aikaisemmissa puheenvuoroissa todettu Eurooppa on nyt käymistilassa. Vielä vuosi, puoli vuotta sitten ei kukaan osannut arvata, mitä tapahtuu Baltiassa, mitä tapahtuu Saksassa, mitä tapahtuu sosialistisissa maissa ylipäättään.

Tv on hyvin suuri mielipiteen muokkaaja, ja sanoisin, että niin se on näittenkin lakien kohdalla varmasti ollut. Kun seurasin eilispäivänä sellaista etten sanoisi humpuukiohjelmaa, jokin Sapatti, jonka Ripatti piti, siellä oli puolustusasioitten ylimmäisenä asiantuntijana aseistakieltäytyjä ja eräs viehättävä nuori neitonen, joka mm. vertasi armeijaa ja partiota toisiinsa. Hänellä ei ollut mitään konkreettista esittää, hänellä oli vain mutu-tietoa.

Onneksi kuitenkin tämän päivän lehdet ovat julkaisseet tilaston, jonka mukaan ter-

veet suomalaiset nuorukaiset ovat entistä innokkaampia puolustamaan maataan ja esimerkiksi äsken mainittuja aseistakieltäytyjiä on ainoastaan 50 prosenttia siitä, mitä oli aikaisemmin eli vuonna 1989.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Lähden siitä, mihin ed. Backman jäi, tai kysymyksestä, jonka hän esitti ja joka kuului: Tarvitaanko tätä valmiuslakia? Minä olen pohtinut samaa kysymystä ja yrittänyt selvittää, mistä syystä valmiuslaki oikeastaan tuodaan tänne nyt puolustustilain rinnalla.

Tämän lain ensimmäisessä luvussa ja alus-sa sanotaan, että "lain tarkoituksena on poikkeusoloissa turvata väestön toimeentulo ja maan talouseidämä" jne. Jatkossa sanotaan sitten, että "poikkeusoloja tämän lain mukaan ovat". Sitten tulee viisi kohtaa, joista kolme ensimmäistä kohtaa viittaavat puolustustilaan, sotatilaan, ja neljäs kohta taloudelliseen kriisiin sekä viides kohta suuronnettomuuteen. Kolme ensimmäistä kohtaa ilmeisesti olisi helposti ollut sisällytettävissä puolustustilakiin eikä valmiuslaki ainakaan niiden takia olisi ollut tarpeellinen. Neljättä kohtaa ei myöskään minun mielestäni pitäisi tuoda valmiuslakiin, koska siinä on kysymys aivan toisen tyyppisestä kriisistä kuin esimerkiksi suuronnettomuuden ollessa kysymyksessä.

Ilmeisesti valmiuslaki tarvitaan suuronnettomuuksien varalta. Tämän jälkeen seuraa tietysti kysymys, millaisten suuronnettomuuksien varalta, mitä suuronnettomuutta tässä oikein ajatellaan, kun valmiuslaki on täytynyt säätää. Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa tätä kysymystä lähestytään josain määrin. Siellä sanotaan näin: "Suuronnettomuutta on vaikea määritellä täsmällisesti. Tarkempi määrittely ei toisaalta ole välttämätöntä — — . Tällaiset edellytykset täyttäviä suuronnettomuuksia voivat olla esimerkiksi räjähdysuonnettomuudet, myrky- ja kaasukatastrofit sekä" — sitten tulee "erityisesti", arvatkaapa, mikä — "ydinvoimalaonnettomuudet".

Nyt olen yrittänyt tiedustella asianomaisista ministeriöistä, mitähän tarkoitetaan räjähdysuonnettomuuksilla, myrkykatastrofeilla ja kaasukatastrofeilla, jotka mainitaan tässä ydinvoimalaonnettomuuden rinnalla samaveroisina. Olen kysynyt, onko näistä tehty mahdollisesti jonkinlainen inventaario. Onko

luettelo niistä kohteista Suomessa, jotka ovat potentiaalisia onnettomuuskohteita? Mehän muistamme kaikki Lapuan patruunatehtaan räjähdysuonnettomuuden, sitten me muistamme VR:n junaonnettomuudet, joissa oli lähellä, ettei myrkyä päässyt ympäristöön, sitten on tietysti olemassa joitakin kemiallisia tehtaita, joissa potentiaalinen onnettomuusvaara on olemassa. Mutta vastauksena oli kuitenkin, että tällaista luetteloa ei ole, eikä tällaisia kohteita oikeastaan osattu täsmälleen nimetäkään. Minä haluaisin korostaa nyt sitä, että tästä voisi päätellä, että koko valmiuslaki on säädetty erästä tiettyä tapahtumaa silmälläpitäen, ja se on ydinvoimalaonnettomuus.

Virkamiehet sanovat myöskin, että palo- ja pelastustoimilaki ja väestönsuojelulaki riittävät nykyiselläänkin aivan hyvin tavanomaisten, paikallisten, rajoitettujen ongelmien ratkaisemiseksi. Uutta lakia ei niiden takia olisi tarvinnut säätää.

Kun nyt muistaa sen keskustelun, mikä on käyty aikaisemmin väestönsuojelulain kohdalla, kun täällä on keskusteltu siitä, mihin väestönsuojia tarvitaan kaikissa yli 600 m²:n rakennuksissa, ja on puhuttu epämääräisesti siinäkin yhteydessä suuronnettomuuksista, niin on helppo yhdistää näiden kahden lainsäädännön merkitys, jota ei haluta kuitenkaan suoraan sanoa. Tällä lainsäädännöllä varaudutaan ydinvoimalaonnettomuuteen.

Toivoisin, että tämä seikka muistettaisiin siinä vaiheessa, kun tässä salissa aletaan voimakkaasti keskustella viidennestä ydinvoimalasta.

Ed. Löyttyjärvi: Herra puhemies! Tämä lakipaketti ja ennen muuta valmiuslaki vaatii eduskunnalta todella kriittistä tarkastelua ensinnäkin siltä osin, mihin useissa puheenvuoroissa on puututtu, eli miten määritellään se uhka, kriisi, joka synnyttää poikkeusolot ja poikkeustilalainsäädännön tarpeen, ja toiseksi siltä osin, minkälaisissa poikkeusoloissa ja mitä varten joudutaan poikkeuksellisiin päätöksentekojärjestelmiin eli meidän suomalaisen päätöksentekotapamme muuttamiseen, valtuuksien antamiseen tai kunnallisen demokratian kaventamiseen, sekä edelleen siltä osin, kuin tämä laki koskee kansalaisoikeuksia ja toimintavapauksia, mikä ehkä on oleellisin tarkastelta-

va asia nimenomaan valmiuslainsäädäntöä täällä käsiteltäessä.

Mielestäni nämä seikat ovat sen laatuasia, että ne edellyttäisivät tämän lainsäädännön, ainakin valmiuslain, käsittelyä perustuslakivaliokunnassa ja puolustusasiainvaliokunnalta vain lausunnon pyytämistä. Ilmeisesti nämä lait on kuitenkin sidottu yhteen siten, että kannatan ed. Laineen tekemää ehdotusta siitä, että asiat lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan, joka pyytää puolustusasiainvaliokunnan lausunnon.

Puolustusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Kun kuunnellaan tätä keskustelua, on vähän vaikeata uskoa, että me kaikki puhumme samasta laista. Niin paljon erilaisia näkökohtia on täällä esitetty. Sanoisin, että valmiuslaki ja puolustustilalaki muodostavat kokonaisuuden, ja minusta on joka tapauksessa tärkeätä, että sama valiokunta kantaa päävastuun molemmista. Ne liittyvät aivan olennaisesti toisiinsa, ja minusta on järkevää, että puolustusasiainvaliokunta käsittelee tämän mutta pyytää lausuntoja perustuslakivaliokunnalta ja muiltakin valiokunnilta, mikäli katsoo aiheelliseksi.

Minusta on tärkeätä, että valiokunta käyttää paljon aikaa ja kuulee mahdollisimman paljon asiantuntijoita. Nämä laithan koskevat kansalaisten perusoikeuksia, ja juuri silloin on tärkeätä, että asioista keskustellaan ja asiat pohditaan perusteellisesti. Tällä eduskunnalla on nyt runsas vuosi tai vuosi aikaa, ja toivon, että käytetään aikaa ja kuunnellaan todella asiantuntijoita.

Täällä on väitetty, että nämä lait sallivat ennakkosensuurin. Näin ei ole, ja minä toivon, että kansanedustajat lukevat nämä lait vähän huolellisemmin kuin eräät täällä nyt ovat näköjään tehneet. Minä yhdyin siihen, että ennakkosensuuri olisi järjetön järjestelmä yhteiskunnassa, missä tiedot liikkuvat yli rajojen niin paljon kuin tehdään. Täällä sanotaan vain, että jos joku levittää salaiseksi leimattuja tietoja tai semmoisia tietoja, jotka voivat vahingoittaa niitä päämääriä tai menetelmiä, joihin yhteiskunta on ryhtynyt, silloin voidaan kieltää lehden tai julkaisun julkaiseminen. Minusta siinä ei ole mitään pahaa. Meillä on normaalioloissakin sääntöjä julkista sanaa varten, ja näin pitää olla kriisitilanteessakin. Sen lisäksi asetetaan neuvottelukunta, johon myöskin valitaan jul-

kisen sanan edustajia, jonka tehtävä on nimenomaan valvoa sananvapautta. Tämä on minusta hyvin tärkeä lähtökohta ja yhdyin siihen, että sananvapaus on todella tärkeää myöskin kriisitilanteessa.

Parlamentaarisen sotatilalakikomitean mietinnön pohjalle rakennetussa puolustustilalakiehdotuksessa on voitu poistaa tai lieventää monia nykyisen sotatilalain ankarimpia valtuuksia ja paremmin yhteensovittaa viranomaisten toimivaltuudet nykyään yhä keskeisimmiksi katsottuihin perus- ja ihmisoikeusnäkökohtiin. Voimassa oleva sotatilalaki on todella tiukan ankara ja selvästi vanhentunut, ja minusta on askel oikeaan suuntaan, kun voidaan säätää uusi puolustustilalaki. Laissa ei kuitenkaan ole tingitty siitä jokaiselle suvereenille valtiolle kuuluvasta oikeudesta, että valtiollinen itsenäisyys ja oikeusjärjestyksen ylläpitäminen on voitava turvata kaikissa oloissa. Tämän vuoksi sotilaallisen ja taloudellisen maanpuolustuksen toimintaedellytykset sekä mahdollisuus valtakunnan puolustusta tukeviin yleisiin turvallisuustoimenpiteisiin on varmistettava ennalta laadittavalla lainsäädännöllä.

Demokratian toteutumisen kannalta on tärkeätä, että parlamentaarinen valvonta toimii myös poikkeusoloissa. Tähän onkin esityksessä kiinnitetty erityistä huomiota. Puolustustilan voimaan saattamisessa esitetään siirryttäväksi nykyisestä sotatilalan voimaansaattamisen presidenttipainotteisesta menettelystä eduskunnan osuutta merkittävästi korostavaan menettelyyn. Toimivaltuuksien voimaan saattaminen poikkeusoloissa edellyttää valtioneuvoston, tasavallan presidentin ja eduskunnan yhteneväistä näkemystä niiden välttämättömyydestä. Kansanvaltainen järjestelmämme ei siten olisi valmiuslainsäädännön vuoksi uhattuna. Lainsäädännön yksinomaisena tarkoituksena on oikeusjärjestyksemme ylläpitäminen ja viime kädessä valtiollisen itsenäisyytemme turvaaminen. Eduskunnalla olisi kaikissa vaiheissa oikeus viimeisen sanan sanomiseen. Siis valtaa ei viedä eduskunnasta. Minä luen lakitekstiä, jossa sanotaan: "Sovelamisasetus, joka koskee puolustustilaa, on heti saatettava eduskunnan käsiteltäväksi. Asetus on kumottava, jos eduskunta niin päättää." (Ed. Laine: Sisältö ei saa muuttua!) — Se on kumottava, jos eduskunta niin päättää. Minä olen täysin vakuuttunut

siitä, että ei mikään hallitus tässä maassa päättä kriisilakien tai valmiuslakien voimaan saattamisesta tai käyttöön otosta ilman perusteita. Näin ei tapahdu Suomen kaltaisesa demokratiassa, sitä pelkoa minä en ainaakaan näe.

Poikkeusolojen valmiutta koskevat säädökset edesauttavat poikkeusoloihin varautumista, mutta ne eivät merkitse poikkeusolojen ennakkointia tai toivomista. Näköpiirissämme ei ole tilanteita, joissa valmiuslainsäädäntöä olisi tai jälkikäteen arvioiden olisi ollut tarpeen soveltaa käytäntöön. Minä en näe yhtään sellaista tilannetta ainakaan sodanjälkeisenä aikana, jolloin ne olisi otettu käyttöön. Valmistelu on siis voitu suorittaa normaalioloissa siten, ettei minkäänlainen kiiretilanne ole ollut johtamassa esimerkiksi valtuuksien tarpeetomaan ylimitoitukseen.

Minä toivon, että lakiehdotuksia koskeva keskustelu tulee olemaan asiallista, ilman ylitunteellisuutta. Jokainen itsenäinen maa tarvitsee lainsäädäntöä, joka säätelee yhteiskunnan ja ihmisten toimintaa kriisi- ja sotatilanteessa. Keskustelun nyt alkaessa on syytä ottaa huomioon, että puolustustilalakiehdotus vahvistaa kansalaisten oikeussuojaa, turvaa lehdistövapautta ja lisää tuntuvasti eduskunnan vastuuta samalla, kun vastuun jakautuminen selvenee.

Täällä on myöskin puhuttu kapinasta, sen sanan merkityksestä ja määräysten tarpeellisuudesta koskien kapinaa. Kun katsotaan historiaa, niin ymmärtääkseni on ainoastaan kerran ollut tilanne, jolloin on voitu puhua kapinasta. Jos joku haluaa väkivaltaisin keinoin toimia vastoin istuvaa demokraattista järjestelmää tai istuvaa eduskuntaa, hallitusta, niin minusta sitä toimintaa varten siinä tapauksessa tarvitaan määräyksiä. Viime kädessä eduskunta hyväksyy tai jättää hyväksymättä niitä toimenpiteitä, joihin hallitus mahdollisesti on ryhtynyt, eli siinäkin tapauksessa eduskunnalla aina on viimeinen sana.

Minä toivon, että tähän keskusteluun varataan tarpeeksi paljon aikaa ja että todella perusteellisesti mietitään. En minä väitä, että puolustusministeriössä on kaikki viisaus, sitä löytyy muualta, ja toivon, että kansanedustajat paneutuvat tähän ehkä vähän paremmin kuin eräät puheenvuorot ovat täällä osoittaneet.

Ed. Backman: Herra puhemies! Minusta on hyvin arvokasta, että ministeri toivoo tähän hyvin laajaa ja jopa pitkää keskustelua, ettei tätä asiaa yritetä viedä niin sanotusti lyhyen kaavan mukaan läpi. Tuleva keskustelu varmasti itse kullekin, myös allekirjoittaneelle, avaa vastauksia niihin kysymyksiin, mitä äsken esitin. Kun näissä lakiesityksissä eräät asiat on annettu yleisvaltuuksina, hyvin laajoina valtuuksina, ilman että niitä on selvästi yksilöity, mielestäni silloin saattaa herätä epäilyjä siitä, että olisi tarpeen lausua asioista yksilöidymmin.

Kun ministeri totesi, että ei ole näkyvissä semmoista uhkaa, että Suomessa päättäjät voisivat käyttää asemaansa väärin kansalaisia kohtaan, niin mielestäni on jollain tavalla ihmeellistä se, että meidän täytyy varustautua kuitenkin sen uhan varalle, että kansalaiset käyttäytyvät jotenkin kapinan tai muun termin mukaisesti päätöksentekijöitä kohtaan. Minusta tällainen luottamus täytyy olla molemminpuolista, niin päättäjiä kuin kansalaisiakin kohtaan.

Puolustusministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Minä sanoin: "Jos joku haluaa väkivaltaisin keinoin muuttaa yhteiskuntajärjestelmää." Historiasta löytyy minun tietääkseni yksi ainoa esimerkki siitä, ja siinä tapauksessa minusta olisi voitu päättää tällaisen lain voimaan saattamisesta. Kun kritiikki tätä asiaa kohtaan tulee vasemmalta laidalta, ihmettely on vähän isompi kuin jos se olisi tullut muualta.

Ed. Mäkipää: Herra puhemies! Luetuani tätä lakiesitystä etenkin valmiuslaista olen tullut siihen tulokseen, että lakia tarvitaan. Sitähän käytetään ainoastaan sodan, kriisin tai muiden poikkeusolojen aikana. Ymmärrän myös, että valtioneuvostolle tulee antaa valtaa poikkeusoloissa mm. työvoiman hankinnan ja liikunnan suhteen. Samoin pykälissä sanotaan, että kunnanvaltuustojen toimintavaltaa supistetaan, sek in on aivan ymmärrettävää. Ja myös sen ymmärrän, että viranomaisilla on suurempi valvonta- ja tarkistusmahdollisuus. Mutta asiaa, johon myös ed. Laine puuttui, en ymmärtänyt: lakipykälän 9 §, jossa sanotaan, että syrjintäkielto säännöksen tarkoituksena olisi estää henkilöiden asettaminen joko edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Edelleen: "Sään-

nös ei edellyttäisi kaikkien henkilöiden kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaiset.” Toivon valaistusta, mitä nämä kiperät sanakäänteet tarkoittavat, tai ainakin, että valiokunnan jäsenille tämä pykälän kohta mahdollisimman tarkkaan selvitetäisiin.

Ed. U. Leppänen: Herra puhemies! Tämä on aika mielenkiintoinen tilanne, kun me eduskunnassa käymme läpi pommisuoja- ja valmiuslakeja. Kun Eurooppa vapautuu, niin täällä valmistaudutaan sotatilaan. Olisikohan kysymyksessä jonkinlainen jälkipysähtyneisyyden kausi Suomessa?

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laine ed. Löyttyjärven kannattamana vastoin puhemiesneuvoston ehdotusta ehdottanut, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan, jonka tulee pyytää siitä puolustusasiainvaliokunnan lausunto.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Puhemiesneuvoston ehdotus ”jaa”, ed. Laineen ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 82 jaa- ja 13 ei-ääntä; poissa 104. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt puhemiesneuvoston ehdotuksen.

Asia lähetetään puolustusasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

8) Hallituksen esitys n:o 249/1989 vp. puolustustilalaiksi

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti puolustusasiainvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

9) Hallituksen esitys n:o 3 laiksi kansanedustajain vaaleista annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin perustuslakivaliokuntaan.

Samalla sallitaan keskustelu päiväjärjestyksen 10) asiasta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Käytän tämän lyhyen puheenvuoron siitä syystä, että hallituksen esitys eduskuntavaalia koskevan lain muuttamisesta koskee sitä vaaliipiiriä, josta olen itse valittu eduskuntaan viime vaaleissa. Hallituksen esityksen mukaan Hämeen eteläisestä vaaliipiiristä siirretään Hämeen pohjoiseen vaaliipiiriin Valkeakosken, Viialan, Toijalan ja Kylmäkosken kaupungit tai kunnat.

Suomen maaseudun puolue on suhtautunut alustavissa keskusteluissa myönteisesti tähän lakiesitykseen. Se ei ole toki tapahtunut siitä syystä, että siihen liittyisi minkäänlaisia vaalitekniisiä ajatuksia tai suuntauksia. Kysymys on ollut pelkästään siitä, että kun kunnat, jotka äsken mainitsin, ovat toistuvasti esittäneet halunsa liittyä vaaliipiiriin, jossa puhutaan Pirkanmaan kielellä, olemme katsoneet, että näiden kuntien näkemyksiä ja halua tulee kunnioittaa. Sekä Valkeakosken, Viialan, Toijalan että Kylmäkosken suunnasta kaikki elävän elämän inhimillinen toiminta myös talousalueena tapahtuu Tampereen ja Pirkanmaan suuntaan, ei Hämeenlinnaan tänä päivänä.

Merkittävästi parempi ratkaisu olisi ollut tietysti se, että samanaikaisesti, kun tällaista osittaisuudistusta suoritetaan, olisi muodostettu Pirkanmaan vaaliipiiri, joka olisi merkinnyt myös kymmenen kunnan siirtämistä Turun ja Porin pohjoisesta vaaliipiiristä Pirkanmaan vaaliipiiriin. Tämä olisi ollut merkittävä uudistus. Tulevaisuudessa varmasti tulee näin tapahtumaan, koska paineet Pirkanmaan läänin perustamiseksi jatkuvasti kasvavat, todennäköisesti — tai sanotaan mahdollisesti — jo ensi eduskunnan aikana. Koko Pirkanmaa on yhtenäinen talousalue. Myös nämä kymmenen kuntaa Turun ja Porin läänin pohjoisesta vaaliipiiristä ovat samoin perustein taloudellisesti, talousalueena, suuntautuneet Tampereen suuntaan eikä missään tapauksessa Turkuun tai Poriin. Näin ollen tämä ratkaisu tulevaisuudessa

sekä lääninä että sen kautta myös vaalipiiriin tulee olemaan perusteltu, eikä minulla ole mitään epäilyksiä siitä, ettei näin aikanaan tulisi tapahtumaan.

Ed. Anttila on tehnyt rinnakkaisesityksen, tai kuinka sitä nyt voisi sanoa, että tässä käsitellään samalla kertaa sitä, että perustettaisiin Hämeen läänin vaalipiiri. Aikaisemmin mainitsemistani syistä tämä on kuitenkin, jos nyt sanotaan teatraalisesti, historian siipien havinaa. Hämeen läänin ei varmasti siinä muodossa ei lääninä eikä myöskään vaalialueellisesti tule olemaan. Hämeen läänin tuki jää voimaan ja olemaan pienempänä sillä tavalla, että Pirkanmaa tulee äsken mainitulla tavalla nipistämään siitä oman osansa.

Minä ymmärrän ed. Anttilan tekemän esityksen siitä syystä, että varmasti tämä sekä keskustan että sen mahdollisten ehdokaiden keskuudessa ensi vaaleja silmälläpitäen herättää huolestumista uudesta tilanteesta, koska keskustaltakin saattaa tietysti toinen kansanedustaja pudota pois Hämeen eteläisestä vaalipiiristä. Minä ymmärrän tietysti ed. Anttilan huolen tässä mielessä. Mutta me emme voi ajatella pidemmällä tähtäimellä tällä tavalla. Tämä on vain poliittista lyhytjäattelua. Alueelliset ja taloudelliset seikat ovat toiset. Voisin oikeastaan todeta lopuksi ed. Anttilalle, kun Pirkanmaan suunnassa arvostetaan suuresti vereviä, komeita emäntäihmisiä: minäpä oikeastaan toivottaisin ed. Anttilan Hämeen pohjoiseen vaalipiiriin sinne Pirkanmaalle ehdokkaaksi seuraavissa vaaleissa.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Aittoniemi tässä eräällä tavalla kosi ehdokkaaksi uuteen mahdollisesti muodostettavaan Pirkanmaan vaalipiiriin, josta tietysti seuraisi se, että olisimme ed. Aittoniemen kanssa kilpailemassa seuraavissa vaaleissa mahdollisesti samoista äänestäjistä. Nyt en kuitenkaan ota tätä kosintaa vastaan, vaan päinvastoin pidän aika lailla ilmeellisenä, niin kuin varsinaisessa puheenvuorossani täällä viime viikon torstai-iltana, kun tätä lakia ensimmäisen kerran käsiteltiin, jo totesinkin, sitä, että hallitus herää nyt vuosi ennen vaaleja tällaisten uudistusten tekoon, kun tätä asiaa jo perusteellisesti Lauri Tarastin toimikunta selvitti. Tarastin toimikunta jätti mietintönsä vasta

viime syksynä lokakuussa ja päätyi siihen, että tässä vaiheessa näitä siirtoja ei tehdä.

Ed. Aittoniemi tavallaan paljasti sen tosiasiain, mihin tällä pyritään. Tällä pyritään uuden Pirkanmaan läänin muodostamiseen, (Ed. Aittoniemi: Totta kai, se on selvä!) asiaan, jonka edellinen eduskunta aivan selkeästi, tosin niukalla äänten erolla, hylkäsi.

Itse edustan sellaista näkemystä, ettei Suomessa enää lisää läänejä tarvita, vaan rakennetaan jatkossa toimivaa maakuntahallintoa siten kuin Euroopan neuvoston aikanaan eduskuntaankin ratifioitavaksi tuleva suositussopimus edellyttää. Silloin me voimme rakentaa sitä olemassa olevien talousmaakuntien pohjalta. Lopetetaan nyt jo Hämeessä tämä rajakiista ja rakennetaan yhteistä Hämettä. Se on voimaa.

Ed. Savolainen: Herra puhemies! Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen, jossa vaalipiirirajaa Hämeen läänissä esitetään muutettavaksi. Hallituksen esityksen mukaan seuraavat säännönmukaiset eduskuntavaalit, siis maaliskuussa 1991 käytävät eduskuntavaalit, käytäisiin uuden vaalipiirirajon mukaisesti. Esitys ei ole lähtenyt kuntien tarpeesta, vaan Pirkanmaan maakuntaliiton tekemästä aloitteesta. Pirkanmaan maakuntaliitto on ahkeroinut uupumatta lääninrajojen toteuttamiseksi Hämeen läänissä vuosia. Hankkeen epäonnistuminen on vienyt maakuntaliiton nyt pikkuaskelten tielle, jonka toivotaan johtavan varsinaiseen lääninrajojen toteutumiseen.

Hallituksen esityksen tarpeellisuus ja nopeus tässä vaiheessa on perusteetonta siksi, että maassa on runsaasti hallinnollisia piirirajapäköhtia, joista nyt hallituksen esitykseen sisältyvä ei suinkaan ole vaikein ja nopeimmin muutosta tarvitseva. Muut hallinnolliset rajamuutostarpeet on jätetty kokonaan pois. Itse vaalipiirirajojen muutostarpeista lienee Uudenmaan vaalipiirirajako merkityksellisempi kuin tämä hallituksen esitykseen nyt ainoana sisällytetty muutos.

On totta, että erilaisia hallinnollisia piirirajoja tulisi muuttaa, mutta olisiko kohtuullista hallitukselta edellyttää vähän suurisuuntaisempaa tarkastelukulmaa hallinnonuudistustyössä? Nyt näperrellään. Tähän toteamukseen on oikeus päätyä mm. vaalilakien tarkistamistoimikunnan mietinnön pohjalta. Tehtyään perusteellisen työn toimikunta päätti olla tekemättä muutosehdotusta, koska

kyseessä oleva ehdotus liittyy laajempaan kysymykseen hallinnollisen jaotuksen kehittämisestä. Niinpä valmistelu on tapahtunutkin virkatyönä mahtikäskyllä, ja niin sen tietysti pitää ollakin, koska pienten kuppikuntien intressit hoidetaan aina mahtikäskyllä.

Perusteluissa vedotaan kuntien aktiivisuuteen. Se on muunnettu totuus. Aktiivisuus on Pirkanmaan maakuntaliiton yksinomaan luoma, ja vasta myöhemmin, kun asia ei oikein tahtonut edetä, tuotettiin kunnissa kovan junttatyön tuloksena osin äänestyspäätöksillä aloite kuntien siirtämishalusta.

Sen sijaan asia ei ole ollut kunnallispoliittinen kysymys missään näissä kunnissa esimerkiksi ennen kunnallisvaaleja. Kun Aamulehti teki tutkimuksen asukkaiden mielipiteistä, kuntalaisista jokaisessa kunnassa vajaa puolet kannatti siirtymistä ja joissakin kunnissa perin pieni vähemmistö. Sinänsä arvostan kuntien itsehallintoa, mutta ylemmän hallintoportaan kiistattomana velvollisuutena on kunnioittaa kuntien itsehallintoa kaikissa asioissa pääsääntöisesti eikä vain pikku tarkoituseriä palvelevasti poimien. Nythän tapahtuu juuri niin.

Suomalaiseen yhteiskuntaan kuuluvat vanhat hallintomallit, joita on todella uudistettava. Voidaanko tällainen uudistustyö toteuttaa jokaisen kunnan oman tahdon mukaisesti vai onko tarkoituksenmukaista tarkastella asioita laajempien kokonaisuuksien kannalta? Tämä hallituksen esitys tukee sitä näkemystä, jonka mukaan tulevaisuudessa jokainen kunta voi kuulua mihin tahtoo erilaisista hallintopiireistä. Voisiko näin todellisuudessa olla?

Kun kysessä olevat kunnat haluavat tulevaisuudessa suuntautua Pirkanmaalle, se olkoon mahdollista, mutta laajempiin kokonaisuuksiin liitettynä. Uskon, että mitään dramaattista takaiskua näiden kuntien kehityksessä ei tapahdu, vaikka rajojen tarkistaminen siirtyisi käsiteltäväksi laajempien hallinnollisten jaotusten yhteyteen. Hallitus tuokoon eduskunnalle esityksen, jossa hallintorajoja tarkoituksenmukaisesti tarkastellaan koko maassa.

Tämä laki on helppo viedä eduskunnassa läpi näin. Sehän koskee vain Hämeen lääniä. Vaalipiirirajojen tarkistus aiheuttaa kuitenkin siellä melkoisen epäselvyyden. Kun puolueet ovat aikaistaneet ehdokasasettelua — mm. omassa puolueessani on sisäisellä kir-

jeellä määrätty ehdokkaat nimettäväksi toukokuun loppuun mennessä — on tilanne melko sekava. Kysehän on myös sellaisista potentiaalisista ehdokkaista, jotka eivät ole eduskunnan jäsenenä. Olisi kohtuullista vuotata ennen vaaleja tietää, missä vaalipiirissä on ehdokkaana.

Arvoisa puhemies! Toivon, että valiokunta käsittelee asian perusteellisesti ja mikäli päätyy hallituksen tavoin näin vaatimattomien askelten hallinnolliseen uudistustyöhön, toivoin, että valiokunta mietinnössään siirtäisi lain voimaantuloa seuraavien säännönmukaisten eduskuntavaalien jälkeisiin valtioliisiin vaaleihin sovellettavaksi, jotta jo nyt käynnissä oleva eduskuntavaalivalmistelu voi edetä ilman epätietoisuutta vaalipiirirajoista. Tuskin se mitään merkitsisi kyseessä olevien kuntien kehitykselle. Sen sijaan se tietysti hidastaisi Pirkanmaan maakuntaliiton lopullisen tavoitteen aikataulua.

Ed. Joenpalo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Savolaisen erinomaisen puheenvuoron jälkeen ei voi muuta kuin kannattaa niitä ajatuksia, joita hän koko puheessaan ja erityisesti sen lopussa nosti esille.

Lain nopea tänne tuonti ja yleensä lain ympärillä käyty keskustelu on yhä voimakkaammin herättänyt minussa epävarmuutta sosialidemokraattista puoluetta kohtaan nimenomaan hallinnon uudistamisen yhteydessä. Missä tahansa kaupungissa menee huonosti, siellä johtavien demarien ensimmäisenä hätähuutona on: Valtio apuun! Meille omia hallintoviranomaisia! Meille oma lääni! Ikään kuin hallintoa kehittämällä ja hallintoon satsaamalla tämän maan asiat laitettaisiin kuntoon. Jos kerran maassa on varallisuutta uusien byrokratioiden perustamiseen, niin se varallisuus tulisi ohjata suoriin kansalaispalveluihin eikä kaiken maailman lääninhallituksiin ja muihin vastaaviin tarpeetomiin paperinsiirtäjiin.

Nykyaikainen tietoyhteiskunta ei edellytä Suomeen 12 lääniä. Tänne riittää aivan mainiosti 4—5 lääniä. Asiat voidaan hoitaa sillä hallinnolla aivan riittävästi kuntia ja kuntalaisia palvellen.

Todellakin tämä asia on saanut niin käsitämättömiä piirteitä nopean valmistelun yhteydessä, että kyllä tässä alkaa ihmetellä yhtä sun toista.

Ed. Rantanen: (Ed. Anttila: Hämäläiset käyvät heimosotaa!) Herra puhemies! — Ed. Anttila saa käydä heimosotaansa yksistään minun puolestani, minä en aio siihen sen kummemmin kajota.

Mutta sen sijaan kajoan kyllä ed. Anttilan lakialoitteen sisältöön niiltä osin kuin se sisältää selviä virheellisyksiä, asenteellisuuksia perusteluissa ja oikeusministeriössä asetettun Tarastin työryhmän työn tulosten selvää vääristelyä.

Kun Anttila kertoo, että toimikunta on katsonut, että vaalipiiriin tulee noudattaa maan muuta hallinnollista jaotusta, ja sitä nimenomaan korostaa, niin juuri tällä tavoinhan tässä ollaan tällä kertaa menettelemässä. Palautan mieliin tässä yhteydessä muutaman asian.

Kun Kylmäkosken, Toijalan, Viialan ja Valkeakosken kunnat ja kaupungit kuuluvat Tampereen seutukaavaliittoon, joka on varsin väkevä hallinnollinen alue, ja kun elinkeinoelämä on ohjannut ja ohjaantunut kohti Pirkanmaata ja voimakasta kasvukeskusta Tamperetta, on selvää, että muukin hallinnollinen jaotus on muotoutunut matkan varrella tällä tavalla eteenpäin.

En muista sen enempää Anttilan kuin muidenkaan etelähämäläisten edustajien kovasti vastustelleen silloin, kun Hämeen työvoimapiirin jakoa haviteltiin Etelä-Hämeen ja Pohjois-Hämeen osalta, yhtään sen kummemmin kuin sitäkään, että työsuojelupiirin sivupiste sinne tulisi — paikasta kyllä käytiin ankaraa ”skabaa” lähinnä Hämeenlinnan ja Lahden kesken.

Kun muuta piirihallinnon viranomaistointia tarkastelee ja sen rajoja, näitten neljän kunnan osalta on kiistatta totuus se, että ne piirihallinnon viranomaiset, joissa Valkeakoski, Toijala, Viiala ja Kylmäkoski kuuluvat yhdessä Hämeenlinnan piirijaoitukseen, koskevat koko läänin aluetta, usein laajempaakin. Mutta ne piirihallinnon viranomaiset ja vapaaehtoiset kuntien yhteisiin liittymät, joihin nämä neljä kuntaa kuuluvat, kuuluvat joko Tampereen tai Pirkanmaan piirihallinnon viranomaisten rajojen sisään.

Tällä hetkellä, ed. Anttila, voisin todeta sen seikan — ja vetoan myös siihen, mitä ed. Joenpalo puhui sosialidemokraattien asemasta — että minua tietenkin Etelä-Hämeeseen sitoo varsin kiinteästi kansanedustajuus ja

olen siinä toimessa yrittänyt sinnepäin töitä tietenkin tehdä. mutta tällä hetkellä se piirijako, missä ollaan vielä Etelä-Hämeessä kiinni, on sosialidemokraattinen puoluepiiri ja mielisairaanhoidopiiri, joka muuttuu sekin vuoden 1991 alusta Tampereelle, ja Etelä-Hämeelle jää paikkoja tässä jaossa aivan riittävästi.

Mihin perustuu sitten ed. Anttilan tekemä lakialoite n:o 3? Se on tietenkin taktinen toisaalta, mutta toisaalta perustuu maaherra Tainion varsin voimakkaisiin kannanottoihin ja lausuntoihin, joissa hän ehdotti julkisesti Hämeen läänin muodostavan yhden vaalipiirin. Muistammepa vain vuosien takaa hänen ollessaan siviilivirassa muualla perustaneen Pirkanmaan läänin oikein vahvasti, mutta valta näiltä osin tuntuu turmelevan ja päällikkövirassa ehdoton valta ehdottomasti.

Kun ed. Anttila on lakialoitteessaan ker-tonut, että asia lähti Pirkanmaan maakuntaliiton eikä kuntien aloitteesta, niin ei suinkaan vain ole tullut sellainen käsitys alun perin, että maakuntaliitto olisi liikkeelle lähtenyt yhteisenä kuntien etujärjestönä näitten peruskuntiensa tahtoa vastaan? Ei suinkaan!

Tässä lakialoitteessa on myös ajallinen virhe käytännössä. Ed. Anttila kertoo aloitteensa perusteluissa, että ”toimikunta onkin perusteellisen selvityksen jälkeen päättänyt siihen, että ehdotus mainitusta vaalipiirin rajojen tarkistuksesta liittyy laajempaan kysymykseen” jne. ja että ”toimikunta ei katsonut olevan tarpeellista tehdä ehdotusta Hämeen läänin vaalipiirien rajojen tarkistamiseksi”. Ajallisesti tämä käytännössä merkitsi sitä, että kunnat eivät olleet omaa lausuntoaan ehtineet antaa, vaan se tuli sen jälkeen, kun toimikunta oli työnsä tehnyt.

Se virheellisyys ja suoranainen vääryys, mikä tässä on, on se, että on jätetty toimikunnan perustelu pois, miksi ehdotusta ei annettu. Sitä toimikunta perusteli sillä, että kunnat eivät itse olleet anoneet. Nyt kun nämä anomukset on tehty yhteisesti, se on tapahtunut joissakin paikoissa äänestyksen jälkeen, se on totta: Kylmäkoskella 2/3:lla runsaasti, Viialassa yksimielisesti, Toijalassa yksimielisesti ja Valkeakoskella yksimielisesti. Valkeakosken äänestyspäätöksessä, mihin ed. Anttila aikoo vastauspuheenvuorossaan mitä ilmeisimmin vedota, torjuttiin se porvarien valtuustossa esittämä näkökanta ja peräkaneetti, että vaalipiirijako ei saa merkittä-

Pirkanmaan läänin perustamista, mikä on valkeakoskelaisten porvarien vanha kanta, mutta myös joittenkin muitten.

Mitä tulee ed. Anttilan vastauspuheenvuoroon siitä, että Hämeen läänissä pitäisi lopettaa riiteleminen ja ruveta puhaltamaan yhteen hiileen, olisi se tähänkin saakka ollut tavattoman mahdollista. Kysymys on vain siitä, että sitä yhteistyötä ei ole kauheasti ollut. Se on ihmisistä kiinni, ja tietenkin siinä on jossakin määrin itsellänikin osuutta, mutta ei välttämättä pääosiltaan.

Kun täällä on myös puhuttu siitä ja syytetty, että tämä asia tulee äkkiä ja tätä on hätäilty, niin se ei pidä käytännössä paikkaansa. Tätä olisi ollut mahdollista käsitellä käytännössä viime syyskuun puolivälistä saakka, jolloin oli tiedossa, että jakoehdotus tulee tehtäväksi, mikä asia oli julkinen. Itse toin asian esille lokakuussa eteläisen Hämeen sosialidemokraattisen piiritoimikunnan kokouksessa. Tästä ei minusta voi kyllä syytöksiä esittää.

Kun edelleen edellytetään sitä, että pitäisi piirihallintoviranomaisraajat tarkistaa maassa kerralla isompana kokonaisuutena, niin ei siihen ole koskaan päästy. Yritettyhän näitä on. Ne on tehtävä viipaloidusti, niin kuin tehtiin sekä Hämeen työsuojelupiiriin että myöskin Hämeen työvoimapiiriin osalta, eli kustakin ratkaisut erikseen ja tällä tavalla rajantarkistuksia tehden.

On välttämätöntä, että tämä asia perusteellisesti käsitellään, mutta myöskin, että se tulokseltaan käsitellään myönteisesti hallituksen esityksen mukaisesti ja tarpeetonta viivytystä välttäen.

Mitä muuta tämän ympäriltä on keskustelua käyty erilaisten poliittisten intohimojen ja kannatuslukujen laskentojen osalta, on mielestäni turhaa. Tämä ehdotus ei ole lähtenyt poliittisista taktisista näkökohdista, vaan siitä tarpeesta, jonka pohjalta luonnollisesti teollisuus, liike-elämä yleensä ja elinkeinoelämä ovat omalla suuntauksellaan ihmisten käyttäytymistä ohjanneet. Kun se tältä alueelta on kiistattomasti tapahtunut yksinomaan Pirkanmaalle ja Tampereen suuntaan ja toisaalta kun valtion muut piirihallintorajat nimenomaan seutukaavaliiton muodossa ovat Tampereen suuntaan, en näe yhtään hyvää syytä, miksi asiallisesti tätä vastustettaisiin. Muita syitä saattaa varsin paljon olla.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Rantanen pyrki antamaan sellaisen kuvan, että tässä aloitteessa esitetyt perustelut olisivat ristiriidassa Tarastin toimikunnan perustelujen kanssa. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, koska aloitteen perustelut ja nimenomaan viittaukset Tarastin toimikunnan työhön on lainattu toimikunnasta sellaisenaan. Suosittelisin ed. Rantaselle vähän paremmin perehtymistä Tarastin toimikunnan mietintöön. Lieneekö nyt niin, että se ei ole sen takia niin haluttua luettavaa, koska toimikunta päätyi toiselle kannalle, kuin tämä hallituksen esitys nyt on, jota parhailtaan käsittelemme?

Edelleen edustan sellaista näkökantaa, että Hämeessä voimat yhdistämällä 28 kansanedustajan voimalla saataisiin paljon enemmän aikaan kuin sillä, että nyt pyritään luomaan tällaisia keinotekoisia rajoja läänin sisälle.

Sen verran vielä ed. Rantaselle, että Aamulehti suoritti näiden neljän kunnan alueella gallupin, jossa tiedusteltiin ihmisiltä kantaa kuntien siirtämiseen, sen puolesta ja sitä vastaan. Missään näissä kunnissa, joita nyt esitetään siirrettäväksi, tässä gallupissa ei löytynyt enemmistöä sille, että pitäisi siirtää, vaan siirron puolella oli mm. Kylmäkoskella 17 prosenttia, Viialassa 20 prosenttia, Valkeakoskellakin vain 26 prosenttia on siirron kannalla. Näillä argumenteilla pelaaminen ei ole yhtä alueen asukkaiden mielipiteiden kanssa. Siinä mielessä tällä alueella olisi pitänytkin järjestää kunnallinen kansanäänestys ja siirtää koko hanke, jos kerran kuntalaiset ovat sitä mieltä, vaalien jälkeiseen aikaan ja silloin toteuttaa näitä kysymyksiä suurempina kokonaisuuksina kuin yksittäisten kolmen neljän kunnan siirtoina.

Ed. Joenpalo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Rantasen puheenvuorosta kävi ilmi eräitä muitakin piirijakoja, joita alueellamme on tehty. Toteaisin, että kun Hämeen työvoimapiiriä laajennettiin nykyiseen muotoonsa, Lounais-Hämeen kunnat siirrettiin kuntien tahdon vastaisesti Turun työvoimapiiristä Hämeen työvoimapiiriin. Me vastustimme jyrkästi Hämeen työvoimapiirin jakamista sen jälkeen, koska mielestämme se oli täysin tarpeetonta. Tätä asiaa on vastustettu Hämeessä ja erityisesti Lounais-Hämeessä.

Kun Hämeen teollisuuspiirin jakamisesta pyydettiin kuntien lausuntoa, Lounais-Hämeen kunnat ilmoittivat yksimielisesti, täysin yksimielisellä päätöksellä, että Hämeen teollisuuspiiriä ei tule jakaa ja jos se jaetaan, Lounais-Hämeen kuntien tulee saada edelleen olla Tampereen teollisuuspiirissä. Tämä lausunto lähetettiin kauppa- ja teollisuusministeriölle, jossa sitä lausuntoa käytettiin lähinnä vessapaperina, koska se ei vaikuttanut mihinkään valmisteluun eikä päätösten tekoon. Eli kuntien ääntä, kuntien tahtoa, kuunnellaan niissä tapauksissa, kun se on jossain "on sovittu"-porukassa tarpeellista. Mutta silloin kun kuntien ääni ja näkemys perustuu todelliseen tilanteeseen, se ei merkitse yhtään mitään.

Ellemme olisi niin hyviä ystäviä ed. Rantanen kanssa, sanoisin pahasti hänen tuosta tarkoituksenmukaisuuspohdiskelustaan, mutta puhuttakoon se pöytäkirjojen ulkopuolella.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Anttila peräänkuulutti Hämeen kansanedustajien voimakasta yhteistyötä. Sellaista varmaan on ollut olemassakin, mutta pidän sitä peräänkuuluttamista myöhäissyntyisenä sikäli, että siltä osin, kuin olen tehnyt havaintoja, nimenomaan Pirkanmaan kansanedustajilla on ollut yhteistyötä, yhdensuuntaisia näkemyksiä ja yhteenkuuluvuutta, vaikka Pirkanmaa ei ole vielä virallinen käsite. Siis kaikki asiat puhuvat vain Pirkanmaan puolesta, ja totta kai me kansanedustajat työskentelemme täällä yhdessä myös Lapin kansanedustajien kanssa. Mutta tässä mielessä Hämeen kansanedustajien peräänkuuluttaminen on myöhäissyntyistä. Pirkanmaa on tietyllä tavalla jo ottanut oman yhteistyönsä.

Ed. Rantanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Anttila syytti, että muistaisin väärin tai olisin huonosti lukenut Tarastin toimikunnan mietinnön, en todella sitä ulkoa osaa, sen myönnän. Mutta syytin oikeastaan ed. Anttilan lakialoitteen perusteluja siitä virheellisyydestä, että siihen ei ole kirjoitettu niitä kaikkia perusteluja vaan siitä on jätetty oleellinen pois. Se ei todellakaan, myönnän, ole minkään asteista valehtelamista, eihän se herrajestas sitä ole, vaan tarkoi-

tushakuisuutta, ja tämän halusin nimenomaan osoittaa.

Ed. Joenpalolle, hyvälle ystävälleni ja puolueoverilleni, totean kaikessa ystävytydessä, että nyt kuntien tahtoa voisi todella kuunnella ja noudattaa.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Rantaselle vain lyhyesti totean sen, että tarkoitushakuisuus on kyseessä varmasti nimenomaan Valkeakosken alueella ja Valkeakoskella itsellään, koska Valkeakoski kyseisistä neljästä kunnasta on ollut aktiivisin. Ilman Valkeakosken aktiivisuutta kolmea muuta kuntaa ei varmasti olisi mukana, ja tässä pitkälti on kyse siitä, että ed. Rantanen Valkeakosken kaupunginvaltuuston puheenjohtajana on katsonut parhaaksi pyrkiä uuteen eli Pirkanmaan vaali-
piiriin ja siten mahdollisesti myöskin varmistaa asemansa, koska sinne siirryttäessä tulee sosialidemokraateille ja kokoomukselle mitä todennäköisimmin yksi paikka lisää.

Ed. Rantanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Anttilan viimeiseen heittoon ei liene tarpeellista ottaa sen kummemmin kantaa. Tarkoitus on, on missä vaalipiirissä tahansa ehdokkaana, että läpihän on käytännössä mentävä. Ei siitä minusta tämän enempää.

Mitä tulee Valkeakosken osuuteen kunnana ja siellä oikeastaan kolmen suurimman poliittisen ryhmän osalta, sosialidemokratien, yhtyneiden porvareiden ja SKDL:n taholta, keskenään keskustellen otettiin yhteispuolaveri ympäristökuntien hallinnossa suurimpina puolueina olevien kanssa. Täytyy myöntää ja pitää sekin mielessämme, että jokaisessa näissä kunnassa on myös ollut keskusta edustettuna, myös niissä kunnissa, joissa päätökset esityksestä olivat yksimielisiä.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Muutamat edustajat ovat turhaan dramatisoineet vaalipiirijakoa muuttavaa hallituksen esitystä. Tässäkin keskustelussa on jo tullut käytetyksi ihan turhia perusteita ja argumentteja lain kumoamiseksi tai ainakin sen käsittelyn viivyttämiseksi. Pirkanmaan maakuntaliittoa on moitittu aloitteellisuudesta. Jos Pirkanmaan maakuntaliitto neljän jäsenkuntansa tahdosta on aloitteelli-

nen, se on aivan oikein, ja se on jäsenkuntien asialla.

Hallituksen esityksessä toteutuu myöskin varsin hyvin se vaalipiirijaolle asetettu periaate, että alueellinen edustavuus tulee paremmin huomioon otetuksi. Kyseisten neljän kunnan — Toijalan, Valkeakosken, Viialan ja Kylmäkosken — luonnollinen yhteys muuhun Pirkanmaahan ja kuuluminen Pirkanmaan maakuntaan on aivan selkeä ja kiistaton. Myös sitä on syytä korostaa, että tämä on nimenomaan näiden kuntien oma tahto.

Mitä tulee hallintoomme yleensä ja nimenomaan aluehallintoon ja piirihallintoon, juuri Hämeessä se on harvinaisen sekava. Minä ainakin toivon, että se askel, joka nyt otetaan, on omiaan selkeyttämään laajempaakin suunnitelmaa piirirajojen parantamiseksi. On myös tärkeätä mielestäni korostaa sitä, että hallintoa kuitenkin tarvitaan ja sen pitää palvella kansalaisia. Jos puhumme lääninhallinnosta tässä yhteydessä, on syytä muistaa se seikka, että nimenomaan valtion keskuhallintoa pyritään keventämään ja antamaan lisää valtaa sekä lääneille että kunnille. Tämä on aivan oikea tie.

Ed. Vastamäki: Herra puhemies! Kuntien ed. Lahti-Nuuttila haluan kiinnittää lyhyessä puheenvuorossani huomiota vain yhteen asiaan, johon myös ed. Joenpalo kiinnitti huomiota. Kuntien ääntä ei aina ole kuultu. Nyt, kun on lähdetty sille tielle, että kuntien itsemääräämisoikeutta kuunneltaisiin ja kunnioitettaisiin niitä koskevissa asioissa, haluaisin aivan näin pöytäkirjaan merkittäväksi, että myös tulevaisuudessa niin tehtäisiin silloin, kun kunnat itse haluavat eri yhteisöihin kuulua.

Meillä ovat tänä vuonna vielä lähiaikoina hallituksen päätettävänä esimerkiksi sairaanhoitopiirit, joissa kuntien ääntä on nyt kuultu. Haluaisin, että kun kuulemme myös näissä vaalipiiriasioissa kuntien ääntä ja lakiesitykset lähtevät sen perusteella, myös sairaanhoitopiireissä kuultaisiin erilaisista yhteisistä sairaaloista päätettäessä niitä kun-

tia, jotka päätösehdotukset ovat tehneet, ja myös toimittaisiin niiden mukaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

10) Ed. Anttilan ym. lakialoite n:o 3 laiksi kansanedustajain vaaleista annetun lain 1 ja 4 §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti perustuslakivaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon

11) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 3 (A n:o 37/1989 vp.)

12) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 4 (A n:o 40/1989 vp.)

13) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 3 (HE n:o 229/1989 vp.)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13. Kyselytunti on ensi torstaina kello 17.

Täysistunto lopetetaan kello 18.09.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

M. V. Mandelin

